

2013•2014
FACULTEIT BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN
master in de toegepaste economische wetenschappen

Masterproef

De keuze voor auditkwaliteit: de CEO als drijvende kracht?

Promotor :
Prof. dr. Tensie STEIJVERS

Lise Veestraeten

Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste economische wetenschappen

2013•2014
FACULTEIT BEDRIJFSECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN
master in de toegepaste economische wetenschappen

Masterproef

De keuze voor auditkwaliteit: de CEO als drijvende
kracht?

Promotor :
Prof. dr. Tensie STEIJVERS

Lise Veestraeten

*Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen*

Woord vooraf

Deze masterproef is tot stand gekomen in het kader van mijn opleiding Toegepaste Economische Wetenschappen met afstudeerrichting Accountancy, aan de Universiteit Hasselt. Door mijn interesse in auditing heb ik besloten om deze masterproef met als titel 'De keuze voor auditkwaliteit: de invloed van de CEO?' te schrijven. Het schrijven van deze masterproef heeft veel tijd en inzet gevergd maar het was een zeer boeiende en leerrijke ervaring. Het zou mij echter nooit gelukt zijn om dit tot een goed einde te brengen zonder de hulp van een aantal persone die ik via deze weg graag wil bedanken.

In de eerste plaats een woord van dank voor mijn promotor Prof. Dr. Tensie Steijvers. Zij investeerde veel tijd in het nalezen van dit werk en was altijd beschikbaar indien ik met een vraag zat. Haar nuttige suggesties en opbouwende kritiek hebben bijgedragen aan de kwaliteit van dit werk.

Daarnaast wil ik mijn ouders, zus, broer en vriend bedanken voor hun geloof in mijn mogelijkheden en hun steun tijdens het schrijven van deze eindeverhandeling. Zonder hen had ik deze opleiding nooit tot een goed einde kunnen brengen.

Tot slot wil ik mijn medestudenten en vrienden bedanken voor de leuke vier jaren en de ontspanning op de gepaste momenten.

Lise Veestraeten

Samenvatting

Agencyproblemen tussen een aandeelhouder en manager ontstaan doordat er een scheiding van controle en eigendom optreedt. Er wordt door de aandeelhouders dan ook steeds meer belang gehecht aan financiële transparantie en het geven van rekenschap en verantwoording over het gevoerde beleid. Zowel de externe auditor als een efficiënte raad van bestuur kunnen het management controleren om zo de agencyproblemen te verkleinen. De klassieke agencyliteratuur stelt dan ook dat de vraag naar auditkwaliteit stijgt met de agencykosten. In deze masterproef werd de vraag gesteld of de perceptie van de CEO invloed heeft op de keuze voor auditkwaliteit binnen familieondernemingen. De centrale onderzoeksvraag werd als volgt opgesteld:

'Zal een CEO van een Belgische private familieonderneming eerder kiezen voor een auditor van hoge kwaliteit?'

Uit de literatuurstudie bleek dat er nog geen onderzoek gevoerd werd naar de invloed van een CEO op de aanstelling van een kwaliteitsvolle auditor. Als basis voor deze masterproef steunen we op wat we in de literatuur onder auditkwaliteit kunnen verstaan. Elke audit moet voldoen aan de minimale wettelijke en professionele normen ongeacht de kwaliteit. Het onderscheid op basis van kwaliteit wordt dan voornamelijk gemaakt door de grootte van het auditkantoor. Grote, ook wel Big 4, kantoren zouden een hogere kwaliteit van de audit bieden doordat ze hun reputatie en merknaam op het spel zetten. Wanneer een fout begaan wordt en er dus een foutieve verklaring afgeleverd wordt, schaadt dit de reputatie van het auditkantoor. Kleinere kantoren met slechts enkele klanten zullen sneller iets door de vingers zien of een foutief rapport afleveren omdat ze de klant en de daarmee samenhangend inkomsten, niet willen verliezen. In deze masterproef zullen we Big 4 of alternatief Big 9 ondernemingen als auditkantoren van hoge kwaliteit beschouwen.

In de meeste landen is het laten uitvoeren van een audit vereist door de wet voor grote ondernemingen. Daarnaast wordt de vraag naar audit verklaard door de agencytheorie. Om de agencykosten te verminderen, is er nood aan een onafhankelijke partij om het management te monitoren en de nodige informatie te verschaffen aan de aandeelhouders. Deze onafhankelijke partij kan zowel de externe auditor als de raad van bestuur zijn.

In de literatuur wordt gesteld dat de hoeveelheid agencykosten bepaalt hoeveel auditkwaliteit nodig is om een getrouw beeld van de werkelijkheid te kunnen geven. De klassieke agencyliteratuur verwacht dat agencykosten dalen wanneer management ownership stijgt. De eerste hypothese van deze masterproef werd dan ook als volgt opgesteld: *De kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit daalt wanneer management ownership stijgt.*

Familieondernemingen hebben nood aan een efficiënte raad van bestuur waarbij de mogelijkheid om de CEO te controleren niet beïnvloed wordt door de macht en autoriteit van de CEO. Onder een efficiënte raad van bestuur verstaan we in deze masterproef een raad van bestuur die gedeeltelijk uit externe bestuurders bestaat en die regelmatig vergadert. Daarnaast kan een raad van bestuur

waarvan de voorzitter ook de CEO is, haar rol als intern controlemechanisme niet meer optimaal vervullen. In de literatuur wordt aangehaald dat in familieondernemingen vaak familieleden in de raad van bestuur zetelen. De onafhankelijkheid van deze bestuurders kan dan in vraag gesteld worden. De volgende hypothesen werden opgesteld: *De kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit stijgt indien de onderneming een efficiënte raad van bestuur heeft of wanneer er geen sprake is van CEO dualiteit binnen de onderneming.*

Om een antwoord te kunnen formuleren op de centrale onderzoeksvraag zullen we de perceptie van de CEO ten opzichte van een kwaliteitsvolle audit moeten kennen. Een vragenlijst met acht stellingen leverde ons de perceptie van de CEO in dit onderzoek. CEO's zouden een positieve perceptie ten opzichte van een audit kunnen ontwikkelen aangezien een audit de kwaliteit van de informatie in de jaarrekening verbetert. Daarnaast is het mogelijk dat het aanvragen van een lening bij de bank vergemakkelijkt wordt door het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Binnen families kan een auditor geschillen oplossen tussen de aandeelhouders en de CEO alsook het algemeen vertrouwen van familieleden verhogen. De reden om mogelijk geen auditor van hoge kwaliteit aan te stellen voor CEO's is het hogere audithonorarium dat kwaliteitsauditors vragen. De bijhorende hypothese luidt als volgt: *De kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit stijgt wanneer de perceptie van de CEO ten opzichte van een kwaliteitsvolle audit goed is.*

Het empirisch onderzoek gebeurde aan de hand van enkele logistische regressieanalyses. De verstuurde vragenlijst die vooral diende om de perceptie van de CEO te weten te komen en de gegevens van de ondernemingen uit de dataset van Belfirst werden gebruikt om nodige gegevens voor het uitvoeren van de analyses te verzamelen. De resultaten toonden aan dat enkel hypothese 1 die stelde dat de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt wanneer management ownership stijgt, kon aanvaard worden. Ook wanneer management ownership vervangen werd door CEO ownership, wat in onderzoek naar familieondernemingen vaak gedaan wordt, konden we hypothese 1 aanvaarden. De hypothese met betrekking tot de perceptie van de CEO kon gedeeltelijk aanvaard worden. Enkel wanneer de perceptie van de CEO positief was, dit wil zeggen wanneer de antwoorden van de CEO een score van minstens 28 op een maximum van 40 opleverden voor perceptie, steeg de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor. Voor de overige hypothesen en robuustheidstesten vonden we geen significante verbanden.

Naast het onderzoeken van de directe effecten op de kans op het aanstellen van een kwaliteitsauditor werden ook nog enkele interacties onderzocht. Zo toonden de regressieresultaten aan dat wanneer CEO ownership constant gehouden werd, de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor steeg als de perceptie van de CEO slecht was. Bij de hypothese die we vooropstelden, gaven we aan dat de negatieve perceptie van de CEO de negatieve relatie tussen management ownership en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit nog zou versterken. We kunnen deze hypothese dus verwerpen aangezien we de tegenovergestelde relatie vonden. Een verklaring voor het verwerpen van de derde hypothese kan gevonden worden in het feit dat er naast de perceptie van de CEO andere factoren kunnen meespelen voor de CEO om een Big 4 auditor aan te stellen. Die andere factoren zouden bijvoorbeeld de perceptie van de raad van bestuur, overige

managementleden of familieleden ten opzichte van een audit kunnen zijn. Over de zesde hypothese die de invloed van CEO dualiteit op de positieve relatie tussen de perceptie en de kans op het aanstellen van een big 4 auditor naging, konden we op basis van onze analyse geen uitspraken doen. Tot slot ging de laatste hypothese na of de aanwezigheid van een efficiënte raad van bestuur invloed heeft op de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. De hypothese stelde een versterking van deze positieve relatie voorop. De resultaten toonden aan dat bij een goede perceptie van de CEO de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalde wanneer het aantal bestuurders steeg. Daarnaast vonden we ook dat bij een slechte perceptie van de CEO ten opzichte van een audit de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalde wanneer de proportie externe bestuurders steeg. Aangezien een stijging van het aantal bestuurders of de proportie externe bestuurders een positieve invloed heeft op de efficiëntie, daalde de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor hier wanneer de efficiëntie van de raad van bestuur steeg. Op basis van deze relatie konden we de zevende hypothese niet aanvaarden. Een mogelijke verklaring voor de verwerping van de hypothese kan te wijten zijn aan het feit dat een raad van bestuur met een groter aantal bestuurders en hogere proportie onafhankelijke bestuurders vindt dat zij voldoende in staat is om hoge auditkwaliteit te waarborgen door hun sterke monitoringrol. Ze zien zich zelf als substituut voor een audit in plaats van een complement. Om af te sluiten werd ook voor hypothese 7 een robuustheidstest uitgevoerd. Deze test kwam tot de conclusie dat gegeven een constant perceptie van de CEO de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor steeg wanneer de proportie externe bestuurders steeg. Maar omdat de basisrelatie tussen de perceptie van de CEO en de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor significant negatief was waar de hypothese een positieve basisrelatie vooropstelde, moesten we ook hier hypothese 7 verwerpen. Een mogelijke verklaring voor het verwerpen van de zevende hypothese is dat ondanks de perceptie die een CEO heeft over een audit, de raad van bestuur met externe bestuurders er niet in slaagt om de algemene vergadering een Big 9 auditor te laten benoemen. De raad van bestuur of zaakvoerder mag slechts een voorstel doen aan de Algemene vergadering die uiteindelijk een auditor effectief moet benoemen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	i
Samenvatting	iii
Inhoudsopgave	vi
Lijst met tabellen	ix
Hoofdstuk 1 Probleemsituering	1
1.1 Probleemstelling	1
1.2 Onderzoeksvragen	3
1.2.1 De centrale onderzoeksvraag	3
1.2.2 Deelvragen	3
Hoofdstuk 2 Audit en auditkwaliteit	5
2.1 Definitie audit	5
2.2 De externe auditor	6
2.3 Definitie auditkwaliteit	7
2.4 Kenmerken van auditkwaliteit	8
2.4.1 Grootte auditkantoor	8
2.4.2 Audithonorarium	11
2.4.3 Industrieexpertise	11
2.4.4 Overige maatstaven voor auditkwaliteit	12
Hoofdstuk 3 Agency Theorie en Managerial ownership	15
3.1 Vraag naar audit	15
3.2 Agency theorie	16
3.3 Management ownership	17
3.3.1 Negatieve relatie management ownership en auditkwaliteit	17
3.3.2 Niet lineair effect	19
3.3.3 Familieondernemingen	19
Hoofdstuk 4 Raad van Bestuur	21
4.1 Waakzame raad van bestuur	21
4.1.1 CEO dualiteit	22
4.1.2 Efficiënte raad van bestuur	23
Hoofdstuk 5 Perceptie van de CEO	27
5.1 Positieve perceptie	27
5.2 Negatieve perceptie	28
Hoofdstuk 6 Hypotheseopbouw	31
6.1 De vraag naar auditkwaliteit en management ownership	31

6.2	Rol van de perceptie van de CEO	32
6.3	Rol van de raad van bestuur	33
6.3.1	CEO dualiteit.....	33
6.3.2	Efficiënte raad van bestuur	34
6.4	Overzicht hypothesen.....	36
Hoofdstuk 7	Onderzoeksmethodologie	37
7.1	Dataverzameling	37
7.1.1	Belfirst.....	37
7.1.2	Vragenlijst.....	38
7.2	Variabelen	39
7.2.1	Afhankelijke variabele.....	39
7.2.2	Onafhankelijke variabelen	39
7.2.3	Modererende variabele.....	41
7.2.4	Controlevariabelen	41
Hoofdstuk 8	Empirisch onderzoek	43
8.1	Beschrijvende statistiek.....	43
8.1.1	Ontbrekende waarden.....	43
8.1.2	Beschrijvende analyse.....	44
8.1.3	Uitschieters	46
8.1.4	Multicollineariteit.....	47
8.2	Regressieanalyse	49
8.2.1	Invloed van ownership op keuze voor auditkwaliteit (Hypothese 1).....	49
8.2.2	Invloed van de perceptie van de CEO op keuze voor auditkwaliteit (Hypothese 2)	53
8.2.3	Invloed van de perceptie van de CEO op de relatie tussen management ownership en de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 3)	57
8.2.4	Invloed van CEO dualiteit en efficiënte raad van bestuur op de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 4 en 6)	60
8.2.5	Directe effecten model	63
8.2.6	Invloed van CEO dualiteit op de relatie tussen perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 5)	66
8.2.7	Invloed van een efficiënte raad van bestuur op de relatie tussen perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 7)	69
Hoofdstuk 9	Conclusie	77
9.1	Conclusies	77
9.2	Beperkingen van het onderzoek.....	80
9.3	Aanbevelingen voor verder onderzoek	81
Lijst van geraadpleegde werken	83

Bijlagen	91
I. Onafhankelijkheidscriteria.....	91
II. Vragenlijst	93
III. Boxplots	95
IV. Correlatietabel.....	97

Lijst met tabellen

Tabel 1: Frequentietabel	44
Tabel 2: Beschrijvende statistiek	45
Tabel 3: Beschrijvende statistiek dummy's	46
Tabel 4: VIF waarden.....	48
Tabel 5: Beschrijvende statistiek BIG4	48
Tabel 6: beschrijvende statistiek dummy's BIG4	49
Tabel 7: Regressieresultaten modellen 1 en 2	50
Tabel 8: Beschrijvende statistieken BIG9.....	52
Tabel 9: Beschrijvende statistieken dummy's BIG9.....	52
Tabel 10: Robuustheidstest modellen 1 en 2.....	53
Tabel 11: Frequentietabel PERC_CEO.....	54
Tabel 12: Regressieresultaten model 3.....	55
Tabel 13: Robuustheidstest model 3	56
Tabel 14: Regressieresultaten model 4.....	57
Tabel 15: Robuustheidstest model 4	59
Tabel 16: Regressieresultaten modellen 5 en 6	61
Tabel 17: Robuustheidstest modellen 5 en 6.....	63
Tabel 18: Regressieresultaten model 7.....	65
Tabel 19: Robuustheidstest model 7	66
Tabel 20: Regressieresultaten model 8.....	67
Tabel 21: Robuustheidstest model 8	68
Tabel 22: Regressieresultaten model 9.....	71
Tabel 23: Robuustheidstest model 9	75

Hoofdstuk 1 Probleemsituering

1.1 Probleemstelling

Bedrijfs- en fraudeschandalen zoals deze van Enron, Worldcom en Lernhout & Hauspy, hier dichterbij huis, bedreigen de betrouwbaarheid van de auditfunctie en stellen de auditkwaliteit in vraag (Mercken, 2013). Er wordt door de aandeelhouders dan ook steeds meer belang gehecht aan financiële transparantie en het geven van rekenschap en verantwoording over het gevoerde beleid. Agencyproblemen tussen aandeelhouder en manager ontstaan doordat er een scheiding van controle en eigendom optreedt. Een agent (manager) wordt aangesteld door een principaal (aandeelhouder) om in de plaats van deze laatste de onderneming te managen en beslissingen te nemen (Jensen & Meckling, 1976). Managers zullen dan niet altijd in het belang van de aandeelhouders handelen en hierdoor zichzelf verrijken.

De klassieke agencyliteratuur stelt dat de vraag naar audit stijgt met de agencykosten (Jensen & Meckling, 1976). Agencykosten zijn kosten die gemaakt worden om de interesses en acties van het management (agent) gelijk te stellen aan deze van de aandeelhouders (principalen). Agencykosten stijgen wanneer de agencyproblemen stijgen. Carey, Simnett en Tanewski (2000) stellen dat hoe hoger de agencykosten van een onderneming, hoe meer men een auditor van hogere kwaliteit wenst. De klassieke agencyliteratuur veronderstelt ook dat agencykosten dalen wanneer management ownership stijgt (Jensen & Meckling, 1976). Met management ownership wordt het gedeelte aandelen dat een manager bezit bedoeld. Wanneer managers meer aandelen bezitten van een onderneming, zullen zij meer in het belang van de aandeelhouders handelen aangezien ze zo zelf ook een belangrijk aandeel hebben in de waarde van de onderneming. Hierdoor veronderstellen DeFond (1992), Firth en Smith (1992) en Jensen en Meckling (1976) een negatieve relatie tussen management ownership en de vraag naar audit. Francis en Wilson (1988) vonden echter geen significante relatie tussen management ownership en de vraag naar audit. De onderzoeken van de vorige auteurs waren vooral gefocust op beursgenoteerde ondernemingen. Het is niet duidelijk of de resultaten gevonden voor beursgenoteerde ondernemingen veralgemeend kunnen worden naar private ondernemingen (Hope, Langli, & Thomas, 2012). Enkele auteurs vonden dat binnen private ondernemingen een grotere variatie bestaat aan management ownership dan binnen beursgenoteerde ondernemingen (Hope et al., 2012; Lennox, 2005). Ook vonden ze dat beursgenoteerde ondernemingen minder last hebben van informatieasymmetrie omwille van de openbaarmakingvereisten opgelegd door aandelenmarkten (Lennox, 2005). Jensen en Meckling (1976) gingen ervan uit dat agency problemen in familieondernemingen klein zijn. Niskanen, Karjalainen en Niskanen (2010) vonden dat meer familie-eigenaarschap leidt tot minder agencykosten en zo ook tot minder vraag naar auditkwaliteit. Familieondernemingen willen namelijk het familie-inkomen en de familieconsumptie maximaliseren (Chrisman, Chua, & Litz, 2004).

Een eerste mogelijkheid om de agencyproblemen aan te pakken is het geven van aandelenopties of bonussen van de principaal aan de agent om het gedrag van de agent in de gewenste richting te

duwen. Een andere mogelijkheid om agencyproblemen te verkleinen is door het management te controleren. Een externe auditor kan de belangrijke monitorrol op zich nemen. Een externe auditor wordt aangesteld door de algemene vergadering op aanbevelen van de raad van bestuur (Mercken, 2013). De externe auditor controleert of de jaarrekening van een onderneming een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid (Dries, Van Brussel, & Willekens, 2011). Een gecontroleerde jaarrekening geeft vertrouwen aan de aandeelhouders maar ook aan alle andere stakeholders van de onderneming. Zo baseren banken zich bijvoorbeeld op de financiële gegevens van een onderneming om de kredietwaardigheid te beoordelen. Ook klanten baseren zich op deze gegevens om de continuïteit van de onderneming te voorspellen omwille van de service na verkoop. Daarnaast kunnen de gecontroleerde financiële gegevens ook handig zijn voor leveranciers om uit te maken of de onderneming aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen in de toekomst. Het is dus duidelijk dat de kwaliteit van de audit van groot belang is voor verschillende partijen.

In de wetenschappelijke literatuur is reeds veel onderzoek verricht naar de kenmerken die auditkwaliteit bepalen. Zo wordt algemeen aangenomen dat auditors die tot de 'Big 4' behoren een hogere kwaliteit van de audit leveren (Lawrence, Minutti-Meza, & Zhang, 2011). Een ander kenmerk is het auditonorarium van de auditor (Francis, 2004; Kilgore, Radich, & Harrison, 2011). Ook het al dan niet aanbieden van non-auditdiensten en de lengte van het mandaat van de auditor kunnen een invloed hebben op de kwaliteit van de audit (Kilgore et al., 2011). Als we denken aan auditkwaliteit, denken we aan het al dan niet voldoen aan minimale wettelijke en professionele eisen (Francis, 2004).

Naast de externe auditor is er nog een ander controlemogelijkheid voor ondernemingen om de agencyproblemen tussen aandeelhouder en managers te verminderen. Een efficiënte raad van bestuur oefent controle uit op het management en verleent hen advies (Mercken, 2013). In de literatuur is er al heel wat onderzoek verricht naar de relatie tussen de raad van bestuur en auditkwaliteit. Veel onderzoeken gaan over de samenstelling van de raad van bestuur. Lee, Mande en Ortman toonden in 2004 aan dat hoe meer onafhankelijke bestuurders er zijn, hoe aannemelijker het is dat de raad van bestuur kiest voor een hoge kwaliteitsauditor. Een andere positieve invloed op de hoogte van auditkwaliteit zijn het aantal vergaderingen per jaar van de raad van bestuur. In de code Buysse II wordt aangeraden minstens vier maal per jaar te vergaderen. Ook de grootte van de raad van bestuur (Bliss, 2011; Carcello, Neal, Palmrose, & Scholz, 2011) en het aantal bestuursmandaten van de leden van de raad van bestuur (Fama & Jensen, 1983) zouden een invloed hebben op de keuze voor auditkwaliteit.

Onderzoek naar de invloed van de CEO op de keuze voor auditkwaliteit is nog niet uitgevoerd. Wel is in verschillende onderzoeken sprake van CEO dualiteit (Bliss, 2011; Carcello et al., 2011). Wanneer een persoon CEO en voorzitter van de raad van bestuur is binnen éénzelfde onderneming spreken we van CEO dualiteit. In de code Buysse II wordt aanbevolen om beide rollen gescheiden te houden. Wanneer beide functies niet gescheiden zijn, zullen de agencykosten stijgen omdat de raad van bestuur er niet voldoende in slaagt om de CEO te controleren. Tot op heden werd er nog geen onderzoek uitgevoerd naar de perceptie van de CEO ten aanzien van de externe audit. Eén

enkele studie onderzocht de perceptie van de CEO met betrekking tot de interne audit (Matthews, Cooper, & Leung, 1995).

1.2 Onderzoeksvragen

1.2.1 De centrale onderzoeksvraag

Uit de probleemstelling kunnen we afleiden dat er reeds veel onderzoek verricht is naar de kenmerken van auditkwaliteit (Francis, 2004; Kilgore et al., 2011; Lawrence et al., 2011) alsook de vraag naar auditkwaliteit (Carey et al., 2000; DeFond, 1992; Firth & Smith, 1992; Francis & Wilson, 1988; Jensen & Meckling, 1976; Niskanen et al., 2010). In het praktijkprobleem werd al vermeld dat Lennox (2005) en Hope et al. (2012) vonden dat onderzoek binnen private ondernemingen van grote waarde is. Private ondernemingen kennen onder meer een grotere variatie aan management ownership dan beursgenoteerde ondernemingen. Aangezien in België 310.131 kmo's een grote invloed uitoefenen op de economie, is deze groep ondernemingen interessant om te gebruiken als basis voor dit onderzoek (Demoor, 2012). Over de invloed van de CEO op de keuze voor auditkwaliteit is nog niets verschenen. Als basis is hiervoor de perceptie van de CEO ten opzichte van audit nodig. Ook hier is nog geen onderzoek naar gedaan. Ziet de CEO een audit eerder als weggegooid geld of ziet hij de meerwaarde ervan in? Is een CEO bereid een hoger audithonorarium te betalen voor een hogere kwaliteit of stelt hij zichzelf tevreden met een audit van lagere kwaliteit waarmee hij evengoed wettelijk in orde is? De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

" Zal een CEO van een Belgische private familieonderneming eerder kiezen voor een auditor van hoge kwaliteit?"

Jaarlijks stellen 22.000 entiteiten een revisor aan (IBR, z.d.). Ze doen dit omdat ze daartoe verplicht zijn door de wet of op vrijwillige basis. Een onderzoek van het ICCI (Informatiecentrum voor het Bedrijfsrevisoraat) toonde aan dat in 2012 slechts 4.561 op 310.131 Belgische kmo's (1,47%) vrijwillig kozen om een auditor aan te stellen (Demoor, 2012). De vraag kan dus gesteld worden of CEO's het nut van de audit inzien aangezien slechts een klein percentage ondernemingen kiest om een audit te laten uitvoeren wanneer dit niet door de wet verplicht wordt.

1.2.2 Deelvragen

Om een antwoord te kunnen formuleren op de centrale onderzoeksvraag dienen we deze op te splitsen in specifieke deelvragen. Deze luiden als volgt:

- *In welke mate heeft management ownership invloed op de keuze voor auditkwaliteit?*
- *In welke mate bepaalt de perceptie van de CEO de keuze voor auditkwaliteit?*
- *In welke mate beïnvloedt de perceptie van de CEO de relatie tussen management ownership en de keuze voor auditkwaliteit?*

- *In welke mate heeft de aanwezigheid van CEO dualiteit invloed op de keuze voor auditkwaliteit?*
- *In welke mate beïnvloedt de aanwezigheid van CEO dualiteit de relatie tussen de perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit?*
- *In welke mate heeft de aanwezigheid van een efficiënte raad van bestuur invloed op de keuze voor auditkwaliteit?*
- *In welke mate beïnvloedt de aanwezigheid van een efficiënte raad van bestuur de relatie tussen de perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit?*

Hoofdstuk 2 Audit en auditkwaliteit

In dit hoofdstuk worden definities voor audit en auditkwaliteit omschreven. Vervolgens zal ook de externe auditor in België aan bod komen. Om de deelvraag over de kenmerken van auditkwaliteit te beantwoorden, wordt op het einde van dit hoofdstuk beschreven welke maatstaven in de literatuur aangehaald worden om de auditkwaliteit te bepalen.

2.1 Definitie audit

Alvorens we een antwoord kunnen formuleren op de deelvraag over auditkwaliteit, is het nuttig om te weten wat een audit inhoudt en wie de auditor is. In verschillende boeken wordt een audit van de financiële overzichten gedefinieerd als volgt (Dries, Van Brussel, & Willekens, 2011, p. 26; Gramling, Rittenberg, & Johnstone, 2012, p. 5):

"Auditing is a systematic process of objectively obtaining and evaluating evidence regarding assertions about economic actions and events to ascertain the degree of correspondence between those assertions and established criteria and communicating the results to interested users."

Audit is dus het systematisch proces van het controleren van beweringen en gebeurtenissen (Dries et al., 2011). De beweringen en gebeurtenissen die het management maakt, moeten overeenstemmen met de vastgelegde normen en criteria. De auditor zal dit op objectieve wijze moeten controleren door informatie te verzamelen. Daarnaast is het van groot belang dat de auditor zijn functie uitvoert met volstrekte onafhankelijkheid en deskundigheid (IBR, 2006). We komen hier in een volgende sectie op terug. Nadat de informatie verzameld is en de beweringen geëvalueerd zijn, communiceert de auditor de conclusies van zijn audit in de vorm van een rapport aan alle belanghebbenden (Gramling et al., 2012). Het rapport bevat de opinie van de auditor over de financiële staten van de onderneming en geeft antwoord op de volgende vraag: geven het vermogen, de financiële toestand en de resultaten van de onderneming een getrouw beeld weer? Bij de beoordeling van het getrouwe beeld wordt een redelijke mate van zekerheid gegeven dat de financiële staten geen afwijkingen van materieel belang bevatten (IBR, 2006). Er moet hier opgemerkt worden dat het enkel om een redelijke mate van zekerheid gaat en er dus geen volkomen zekerheid kan gegeven worden, aangezien het onmogelijk is omwille van het kost- en tijdsperspectief om alles te controleren.

Zoals al omschreven geeft de auditor na zijn controlewerk zijn opinie over de onderneming in de vorm van rapport: de verklaring over de jaarrekening. We kunnen 4 verschillende verklaringen onderscheiden (Gramling et al, 2012; IBR, 2007a; IBR, 2006). Hieronder worden ze gerangschikt naar mate van zekerheid die ze bieden over de betrouwbaarheid van de financiële staten. De verklaring zonder voorbehoud wordt gegeven wanneer de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid. Een toelichtende paragraaf kan toegevoegd worden wanneer de auditor geconfronteerd wordt met een element van onzekerheid. Vervolgens is er de verklaring met voorbehoud. Naast de goedkeurende verklaringen bestaan er ook 2 niet-goedkeurende

verklaringen: nl. de onthoudende verklaring en de afkeurende verklaring. Wanneer een afkeurende verklaring wordt afgeleverd kunnen de belangenpartijen niet vertrouwen op de jaarrekening.

Er zijn verschillende partijen betrokken bij de productie en het gebruik van geauditeerde financiële staten (Gramling et al., 2012). De raad van bestuur heeft de verantwoordelijkheid om over het management te waken en neemt de auditor in dienst. Het management, waaronder ook de Chief Executive Officer oftewel CEO, heeft de verantwoordelijkheid om de opstelling en presentatie van de jaarrekening overeenkomstig de toepasselijke financiële verslaggeving te ontwerpen. Daarbuiten is het ook de taak van het management om een systeem van interne controle binnen de onderneming te ontwerpen, te implementeren en te onderhouden en de auditor te voorzien van relevante informatie met betrekking tot de financiële staten. Tenslotte heeft de auditor als taak een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen over de vraag of de financiële staten van het management geen materiële fouten bevatten. Ook moet de auditor zoals eerder al aangehaald een openbaar rapport opmaken gebaseerd op zijn bevindingen. De aandeelhouders en andere stakeholders kunnen zich baseren op deze geauditeerde financiële staten. Deze vier partijen: de auditor, de raad van bestuur, het management waaronder de CEO en de aandeelhouders en andere stakeholders komen verder in de literatuurstudie nog uitgebreid aan bod.

2.2 De externe auditor

De externe controle of audit zoals hierboven reeds beschreven is geen onderdeel van het internecontrolesysteem van de onderneming (Gramling et al, 2012). Een auditor is onafhankelijk van de ondernemingen waarvoor hij een audit zal uitvoeren (Dries et al., 2011). De voornaamste doelstelling van de auditor is de betrouwbaarheid van de financiële staten waarborgen voor de gebruikers van zijn oordeel (IBR, z.d.). Ook in artikel 142 wetboek Vennootschappen wordt omschreven wat er van een auditor verwacht wordt. "De controle in vennootschappen, op de financiële toestand, op de jaarrekening en op de regelmatigheid, ten aanzien van dit wetboek en van de statuten, van de in de jaarrekening weergegeven verrichtingen, wordt opgedragen aan één of meer commissarissen." De wettelijke auditor in België wordt commissaris genoemd. Aangezien talrijke belanghebbenden (investeerders, werknemers, leveranciers, klanten, financiële instellingen, ...) zich baseren op het oordeel van de externe auditor is een onafhankelijke en onpartijdige deskundige noodzakelijk. In het K.B. 10 januari 1994, art. 1-3 wordt de bedrijfsrevisor dan ook gedefinieerd als een persoon die onpartijdig, onafhankelijk en deskundig financieel advies geeft aan een bedrijf. Volgens art. 130 Wetboek Vennootschappen worden de commissarissen benoemd door de algemene vergadering en moeten deze lid zijn van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren. Commissarissen worden benoemd voor een hernieuwbare termijn van drie jaar (Wetboek Vennootschappen, 2012). Ze kunnen tijdens hun opdracht alleen om wettige redenen worden ontslagen door de algemene vergadering. Behoudens gewichtige persoonlijke redenen mogen de commissarissen tijdens hun opdracht geen ontslag nemen tenzij ter algemene vergadering en nadat zij deze schriftelijk hebben ingelicht over de beweegredenen van hun ontslag. Artikel 140 wetboek Vennootschappen handelt over de aansprakelijkheid van commissarissen: "De commissarissen zijn jegens de vennootschap aansprakelijk voor de tekortkomingen die zij in de

uitoefening van hun taak begaan. Zij zijn zowel jegens de vennootschap als jegens derden, hoofdelijk aansprakelijk voor alle schade die het gevolg is van overtreding van de bepalingen van het Wetboek Vennootschappen of van de statuten. Ten aanzien van de overtredingen waaraan zij geen deel hebben gehad, worden zij van die aansprakelijkheid slechts ontheven wanneer zij aantonen dat zij hun taak naar behoren hebben vervuld en zij die overtredingen hebben aangeklaagd bij het bestuursorgaan en, in voorkomend geval, indien daar geen passend gevolg aan werd gegeven, op de eerste daaropvolgende algemene vergadering nadat zij er kennis van hebben gekregen.”

2.3 Definitie auditkwaliteit

In de literatuur wordt geen eenduidige definitie gegeven voor auditkwaliteit. Toch stel ik vast dat de meeste auteurs die het begrip auditkwaliteit aanhalen, gebruik maken van de definitie van DeAngelo (1981) om auditkwaliteit te definiëren (Broye & Weill, 2008; Francis, 2004; Francis & Wilson, 1988; Kilgore, et al., 2011). De definitie die DeAngelo (1981) hanteert, luidt als volgt (p.186):

“The quality of audit services is defined to be the market-assessed joint probability that a given auditor will both (a) discover a breach in the clients accounting system, and (b) report the breach.”

De kwaliteit van een audit wordt dus bepaald door 2 aspecten: de kans dat de auditor een inbreuk zal detecteren in de financiële staten en de kans dat de auditor de inbreuk ook rapporteert indien hij er een detecteert. De technische vaardigheden van de auditor en de onafhankelijkheid van de auditor zijn maatstaven om deze kansen te meten (DeAngelo, 1981).

Om auditkwaliteit te meten zullen ondernemingen kosten moeten maken. DeAngelo (1981) stelt dat het onmogelijk is voor ondernemingen om alle procedures van de auditor op te volgen. Indien de ondernemingen toch alle procedures willen opvolgen, zullen zij extreem hoge kosten moeten maken. Om deze hoge kosten te vermijden gaan ondernemingen uit van een aantal kenmerken om de auditkwaliteit te bepalen en zo hun keuze voor een audit van een bepaalde kwaliteit te maken. Deze kenmerken zijn minder duur om waar te nemen en zijn gecorreleerd met auditkwaliteit. In de volgende sectie wordt uitgebreid aandacht besteed aan die kenmerken die de auditkwaliteit bepalen.

Naast de definitie van DeAngelo, omschrijft Francis (2004) auditkwaliteit als een theoretisch continuüm dat kan variëren van een heel lage tot heel hoge auditkwaliteit. Hij stelt dat het duidelijk is dat auditfalingen voorkomen aan de uiterst lage kant van het kwaliteitscontinuüm. Bij een auditfaling slaagt de auditor er niet in om materiële fouten tegen de wet- en boekhoudregelgeving te ontdekken in de jaarrekening. Hierdoor slaagt de auditor er niet in om een juiste verklaring af te leveren. Ten tijde van het onderzoek van Francis (2004) waren er minder dan honderd auditfalingen per jaar uit een populatie van meer dan 10.000 beursgenoteerde ondernemingen. Auditfalingen zijn dus zeer zeldzaam. Bij het evalueren van auditkwaliteit is het

dus belangrijk om zowel rekening te houden met de voordelen als met de kosten van auditkwaliteit. Wanneer het risico op auditfalingen klein is en de audithonoraria hoog zijn moet men zich afvragen of er niet te veel geïnvesteerd wordt in de auditkwaliteit in relatie tot de voordelen die men er uit haalt. Na onderzoek uitgevoerd door Francis (2004) bleek dat een audit relatief goedkoop is. Het bedrag dat uitgegeven wordt aan de audithonoraria bedraagt gemiddeld een tiende van één procent van de klantenverkopen.

2.4 Kenmerken van auditkwaliteit

Het is moeilijk om auditkwaliteit op voorhand vast te stellen (Francis, 2004). De enige observeerbare uitkomst van een audit is het auditrapport. Het probleem met deze auditrapporten is dat ze allemaal opgesteld zijn volgens hetzelfde algemeen ontwerp en dat het overgrote deel van de rapporten standaard goedkeurende rapporten zijn. Butler, Leone en Willenborg (2004) bevestigen dit. Hun onderzoek toonde aan dat slecht 6,6 procent van de Amerikaanse ondernemingen een gewijzigd rapport kregen in de periode 1994-1999. Het is mogelijk om auditkwaliteit achteraf te beoordelen, maar enkel in het geval van een auditfaling (Francis, 2004). Zoals we eerder al aanhaalden, komt een auditfaling slechts in zeldzame gevallen voor. Door de grote algemeenheid van auditrapporten en het in mindere mate voorkomen van afwijkende standaard auditrapporten worden in de literatuur een aantal proxies voor auditkwaliteit voorgesteld (Niskanen, Karjalainen, & Niskanen, 2011).

Onderzoek naar de kwaliteit van een audit is gebaseerd op de overtuiging dat er verschillen in auditkwaliteit bestaan (Francis, 2004). Deze verschillen kunnen worden afgeleid door het vergelijken van verschillende groepen van auditors. In de onderzoeken wordt aangenomen dat alle niveaus van kwaliteit voldoen aan de minimale wettelijke en professionele normen. We vertrekken van het punt dat er verschillende soorten van auditkantoren zijn wat dus suggereert dat er een verschillende vraag naar audit is door verschillende klanten.

2.4.1 Grote auditkantoor

Een groot deel van het onderzoek naar auditkwaliteit concentreert zich op het onderscheid tussen grote en kleine auditkantoren (Broye & Weill, 2008; Choi, Kim, Kim, & Zang, 2010; Francis, 2004; Hope, et al., 2012; Lennox, 2005; Niskanen et al., 2011). Grote en kleine auditkantoren worden resp. ook wel Big four en niet Big four kantoren genoemd. De Big four, of Big 4 (Deloitte, EY of Ernest & Young, KPMG en PwC of PricewaterhouseCoopers), zijn de wereldleiders op het gebied van audit, accountancy, advisory en tax & Legal services.

Onderzoek naar de grootte van het auditkantoor is gebaseerd op DeAngelo (1981). Hij vond dat de grootte van het auditkantoor kan gebruikt worden als proxy voor auditkwaliteit omdat geen enkele klant belangrijk is voor de grote onderneming en de auditor een grotere reputatie te verliezen heeft wanneer hij of zij een fout begaat. Geen enkele individuele klant is belangrijk voor het grote auditkantoor omdat zij niet afhankelijk zijn van deze klant. Dit kan bij een klein auditkantoor met

slechts een beperkt aantal klanten wel het geval zijn (Francis, 2004). Zo een klein auditkantoor wint meer door de klant zijn gang te laten gaan en zelfs een foutief rapport uit te brengen dan door streng te zijn en het risico te lopen ontslagen te worden door de klant. Auditoren met een klein aantal klanten zullen inbreuken niet snel rapporteren omdat het loon dat ze krijgen van die klant een groot deel uitmaakt van hun totale inkomsten (DeAngelo, 1981). Volgens de reputation hypothesis kan een Big 4 auditkantoor klanten verliezen wanneer naar buiten komt dat een auditor nalatig is geweest of een foutief rapport heeft afgeleverd (DeAngelo, 1981). Auditkantoren met een gevestigde merknaam en reputatie, Big 4 kantoren, hebben dus incentives om hun reputatie hoog te houden (Francis & Wilson, 1988; Simunic & Stein, 1987). Door het aanbieden van hoge kwaliteitsaudits trachten zij hun reputatie te beschermen. Audits van Big 4 kantoren zijn niet altijd superieur, een individuele auditfaling van een Big 4 kantoor kan altijd voorkomen. Over het algemeen duiden de argumenten hierboven aangehaald op het feit dat audits van de Big 4 kantoren als een groep van hogere kwaliteit zijn dan deze van kleine auditkantoren (Francis, 2004).

Een eerste opmerking dient gemaakt te worden voor de kwaliteit die individuele kantoren aanbieden. Het is belangrijk dat Big 4 ondernemingen een uniforme kwaliteit tussen hun verschillende lokale kantoren handhaven. Indien een individueel kantoor systematisch een lage auditkwaliteit aflevert, kan dat een reputatieschade voor de hele onderneming betekenen (Choi et al., 2010). Choi et al. (2010) vonden de grootte van een individueel kantoor dan ook een belangrijke maatstaf voor de auditkwaliteit. Het is namelijk het auditteam van het lokale kantoor dat de audit uitvoert en het auditrapport opmaakt. In hun onderzoek gingen de auteurs op zoek naar een relatie tussen de grootte van het individuele auditkantoor, de auditkwaliteit en de honoraria die de werknemers ontvingen. Auditkwaliteit werd in hun onderzoek gemeten aan de hand van discretionary accruals. Discretionary accruals zijn boekhoudkundige opbrengsten waarmee geen inkomende kasstromen geassocieerd kunnen worden. Uit de resultaten bleek dat zowel de auditkwaliteit als de honoraria van de auditors positief gerelateerd waren aan de grootte van het individuele auditkantoor. Grotere lokale kantoren leveren dus een hogere kwaliteit dan kleinere kantoren. De verklaring die zij hiervoor geven is dat het relatief belang van een klant van een groter auditkantoor kleiner is dan die bij een kleiner auditkantoor. Hierboven kwamen onderzoekers tot dezelfde conclusie voor het verschil tussen Big 4 kantoren en niet Big 4 kantoren als groep. Een tweede opmerking heeft betrekking op de grootte van individuele auditkantoren die tot een Big 4 kantorengroep behoren. Indien een lokaal kantoor een groot deel van haar inkomsten uit één klant haalt, is deze financieel afhankelijker van zijn klant en kan dit de onafhankelijkheid van de auditor schaden (Francis, 2004). Enron is een voorbeeld van zo een klant voor Arthur Andersen. Arthur Andersen behoorde tot de Big 5 maar door de aansprakelijkstelling voor de fraude bij Enron implodeerde het bedrijf. Enron leverde minder dan 2 procent van de inkomsten van Arthur Andersen als groep op maar stond garant voor meer dan 35 procent van de inkomsten in het lokale kantoor in Houston (Francis, 2004).

Lennox (1999) testte de 'reputation hypothesis' in zijn onderzoek. Op basis van de reputation hypothesis ging hij ervan uit dat grote auditondernemingen minder kritiek zouden krijgen en

minder vaak gerechtelijk vervolgd zouden worden. Uit zijn onderzoek bleek dat ondernemingen die meer kritiek kregen dan anderen daarom niet meer klanten verloren. Een andere belangrijke bevinding was dat ondanks Lennox' verwachtingen, grote auditondernemingen vaker gerechtelijk vervolgd worden. Dit resultaat steunt op de 'deep pockets hypothesis'. Wanneer een auditor gerechtelijk vervolgd wordt, kan hij veel inkomsten verliezen en zelfs extra kosten in de vorm van schadevergoedingen moeten maken. Klanten weten dat grote auditkantoren over veel financiële middelen beschikken om een eventuele schadevergoeding te betalen. Het mogelijk verlies van inkomsten en het maken van extra kosten, prikkelt de auditor om een hogere auditkwaliteit af te leveren en zo de kans op gerechtelijke vervolging te verkleinen. De deep pockets hypothesis voorspelt dus een positieve relatie tussen de grootte van een auditor en de auditkwaliteit.

Een derde argument waarom Big 4 auditkantoren een betere auditkwaliteit zouden leveren wordt gegeven door Lawrence, Minutti en Zhang (2011). Zij veronderstellen dat Big 4 auditkantoren meer grondige opleidingen kunnen aanbieden dan niet Big 4 auditkantoren omwille van hun grootte. Werknemers bij een Big 4 kantoor kunnen ook gemakkelijker een tweede opinie vragen aan een andere werknemer van dat kantoor.

Francis en Yu (2009) vonden in hun onderzoek dat er minder earnings management voorkomt bij ondernemingen die geauditeerd zijn door een groot kantoor. Deze ondernemingen hadden lagere abnormal accruals en vertoonden ook geen indicatie van winststuring. Met winststuring wordt o.a. bedoeld dat de onderneming zijn boekhouding aanpast waardoor de resultaten beter lijken dan ze in werkelijkheid zijn. Een indicatie van winststuring kan bv. zijn dat de onderneming juist haar winstdoelstellingen haalt. Francis en Yu (2009) vonden ook dat Big 4 kantoren meer ervaring en expertise hebben. Hierdoor kunnen ze een hogere auditkwaliteit aanbieden.

Becker, DeFond, Jiambalvo en Subramanyam (1998) kwamen tot de conclusie dat klanten van grote auditkantoren minder snel geneigd zijn om aan earnings management te doen in vergelijking met klanten van kleinere auditkantoren. Ook Francis, Maydew en Sparks (1999) vonden resultaten in lijn met deze van Becker, DeFond, Jiambalvo en Subramanyam. Zij bewezen dat klanten van Big 4 auditors lagere abnormal accruals hebben waardoor ze een minder aggressief earnings management gedrag bezitten en dus een hogere kwaliteit van de winst hebben.

Ondanks het geval van de individuele kantoren, steunt het bewijsmateriaal sterk op het feit dat de audits uitgevoerd door Big 4 kantoren van hogere kwaliteit zijn. Er zijn echter ook argumenten voor een vergelijkbare auditkwaliteit van Big 4 en niet Big 4 kantoren (Lawrence et al., 2011). Als eerste halen de auteurs aan dat Big 4 en niet Big 4 kantoren gehouden zijn aan dezelfde regelgeving en professionele standaarden. Beide types van auditkantoren moeten dus voldoen aan een redelijk niveau van kwaliteit. Een volgend argument voor vergelijkbare auditkwaliteit wordt gehaald uit het feit dat niet Big 4 auditors een superieure kennis hebben van lokale markten en een betere relatie met hun klanten (Louis, 2005). Deze factoren kunnen niet Big 4 kantoren beter in staat stellen om onregelmatigheden te detecteren. Nauwere banden tussen een niet Big 4 kantoor en zijn klanten kunnen potentieel wel leiden tot een aantasting van de onafhankelijkheid

(Lawrence et al., 2011). Als laatste wordt de moeilijkheid om een betaalbare verzekeringsdekking aan te schaffen als voordeel beschouwd voor niet Big 4 kantoren. Deze problematiek is vooral van toepassing in Amerikaanse context en wordt in deze masterproef dan ook niet onderzocht. Niet Big 4 kantoren zullen door de moeilijkheden om een betaalbare verzekering aan te schaffen meer inspanningen steken in hun audits. Dit inzicht wordt gesteund door het rapport van de U.S. Government Accountability Office (GAO) uit 2008.

In mijn onderzoek zal ik de grootte van het auditkantoor als proxy voor auditkwaliteit gebruiken. DeAngelo vond zoals reeds vermeld in 1981 dat grote auditfirma's een hogere kwaliteit van de audit bieden. In deze sectie zagen we dat er ook auteurs waren die stelden dat kleine, niet big 4, auditondernemingen een hogere kwaliteit van de audit zouden leveren (Francis, 2004). Deze tegenstrijdigheden zullen geen probleem voor mijn onderzoek vormen aangezien Kilgore et al. in 2011 nog aantoonde dat de grootte van de auditonderneming één van de belangrijkste kenmerken is van auditkwaliteit.

2.4.2 Audithonorarium

Een hoog audithonorarium gaat samen met een hoge auditkwaliteit (Francis, 2004). De hoogte van het audithonorarium wordt beïnvloed door het aantal uren dat een auditor spendeert aan de audit. Hoe meer uren een auditor spendeert aan de audit, hoe meer kans dat een materiële fout ontdekt wordt. Francis en Yu (2009) wijzen erop dat het audithonorarium afhankelijk is van de karakteristieken van de grootte van de klant. Bij een grote klant is er meer werk en zullen dus ook meer uren gespendeerd worden aan het opstellen van het auditrapport. Ook Goodwin-Stewart en Kent (2006) zijn van dezelfde mening. Meer audittesten hangen samen met hogere audithonoraria en dus ook een hogere auditkwaliteit. Ook de complexiteit van een onderneming en het daarmee samenhangende risico, verantwoordt het spenderen van meer uren aan het uitvoeren van de audit (Francis & Yu, 2009). Ferguson, Francis en Stokes (2003) gaan er van uit dat diensten van een hogere kwaliteit duurder zijn. Zij gaan er dus van uit dat Big 4 auditors door hun betere expertise een hoger honorarium kunnen vragen. Ook Craswell, Francis en Taylor (1995) bevestigen de betere expertise van Big 4 auditors. Zij vonden dat grote auditkantoren significant hogere audithonoraria krijgen en een deel van hun honoraria investeren in het verkrijgen van een betere expertise. Lennox (1999) verklaart de verschillen in audithonoraria door de reputation hypothesis. De reputation hypothesis gaat er van uit dat auditors met een betere reputatie meer rijkdom te verliezen hebben. Hun honorarium ligt hoger dan die voor auditors met een mindere reputatie omdat ze een toeslag vragen om zich te verzekeren tegen een verlies door een potentiële schadeclaim.

2.4.3 Industrieexpertise

DeFond (1992) gaat ervan uit dat auditors met expertise op het gebied van de industrie een bredere kennis hebben van de sector, wat ervoor zorgt dat de auditor de risico's in de sector beter kan inschatten. Door deze diepere kennis kan de auditor een nauwkeurigere verklaring geven over

de financiële staten. Een grotere expertise in de sector gaat dus gepaard met een hogere auditkwaliteit. Kilgore et al. (2011) zien ook financiële voordelen voor auditoren met sectorexpertise. Auditoren met expertise in de sector genieten van schaalvoordelen. Ze hebben normaal gezien een grote concentratie klanten uit een bepaalde sector waardoor ze gemakkelijker informatie kunnen verzamelen en kennis opdoen. Hierdoor bouwen zij hun expertise van de sector (verder) uit. Dat industrieleiders een hogere auditkwaliteit leveren werd ook nog eens bewezen door Balsam, Krishnan en Yang (2003). Deze auteurs vonden dat abnormal accruals lager liggen bij ondernemingen die geauditeerd werden door industrie experts.

Drie onderzoeken spitsten zich toe op de relatie tussen audithonoraria en het zijn van een industrie expert, ook wel industrieleider of sectorleider genoemd. Francis, Reichelt en Wang (2005) vonden dat een sectorleider in Amerika een audithonorarium evenredig aan dat van een Big 4 auditor krijgt. Ferguson et al. (2003) vonden dezelfde conclusie maar dan voor de 2 grootste sectorleiders in Australië. En ook DeFond, Francis en Wong (2000) toonden aan dat de top 3 van de sectorleiders in Hong Kong een audithonoraria kregen gelijk aan deze van een Big 4 auditor.

2.4.4 Overige maatstaven voor auditkwaliteit

Kilgore et al. (2011) vonden in hun onderzoek dat er slechts twee kenmerken van een auditkantoor als belangrijk werden beschouwd. De grootte van het auditkantoor en de expertise die het auditkantoor in de industrie bezit kregen allebei een relatieve belangrijkheidscore van meer dan 10 in hun onderzoek. In deze masterproef nemen we dan ook aan dat deze twee de belangrijkste maatstaven vormen voor het bepalen van auditkwaliteit. Francis (2004) haalde in zijn onderzoek nog enkele andere maatstaven aan, maar deze werden door Kilgore et al. (2011) van weinig relatief belang beschouwd. Omdat er toch onderzoek verricht wordt naar deze maatstaven beschrijven we ze hieronder kort.

2.4.4.1 Het aanbieden van non-auditdiensten

Naar aanleiding van het bannen van het aanbieden van non-auditdiensten door de Securities and Exchange Commission (SEC) werd er heel wat onderzoek verricht naar het aanbieden van deze diensten (Francis, 2004). Een auditor biedt non-auditdiensten aan als hij meer doet dan enkel de jaarrekening controleren en de bijhorende verklaring afleveren. Voorbeelden van deze non-auditdiensten zijn fiscale diensten, consultancy diensten,Het is logisch dat de auditor vergoed wordt voor het aanbieden van deze diensten maar wanneer het totale bedrag van de vergoedingen voor de non-audit diensten de vergoeding voor de auditdiensten overschrijdt, komt de onafhankelijkheid van de auditor in het gedrang (IBR, 2007b).

Frankel, Johnson en Nelson (2002) bewezen dat ondernemingen die meer betaalden voor non-auditdiensten dan auditdiensten, hogere abnormal accruals hebben. Ook komt er bij deze ondernemingen meer winststuring voor. Frankel, Johnson en Nelson merken namelijk dat die ondernemingen de voorspellingen van analisten vaker halen of zelfs overtreffen. Lennox (1999)

geeft een argument voor het aanbieden van non-auditdiensten: doordat auditors ook non-auditdiensten aanbieden hebben ze meer kennis over de klant en zijn ze beter op de hoogte van de risico's van deze klant. Non-auditdiensten kunnen volgens deze zienswijze dan ook de auditkwaliteit verhogen. DeFond, Raghunandan en Subramanyam (2002) vonden echter geen significant verband tussen de hoogte van vergoedingen voor non-audit diensten en de verklaring van de auditor in het commissarisverslag.

2.4.4.2 Lengte mandaat auditor

Hoe langer een auditor werkzaam is voor een bepaalde klant, hoe meer kans er is dat er zich een te verregaand vertrouwen of te grote familiariteit voordoet bij de auditor (IBR, 2007b). "Organisaties van openbaar belang dienen, om deze bedreigingen te beperken, a) ten minste de vaste vertegenwoordigers van het bedrijfsrevisorenkantoor te vervangen, of in het geval het mandaat wordt uitgeoefend door een commissaris natuurlijke persoon, het mandaat over te dragen aan een confrater na uiterlijk zes jaar na zijn/hun benoeming. De vervangen bedrijfsrevisor(en) mag/ mogen slechts opnieuw aan de controle van de gecontroleerde entiteit deelnemen na verloop van een periode van tenminste twee jaar. b) Het onafhankelijkheidsrisico te onderzoeken dat kan voortvloeien uit de langdurige medewerking van andere leden van het bij de controle-opdracht betrokken team, en adequate veiligheidsmaatregelen te treffen om dit risico tot een aanvaardbaar niveau te herleiden (IBR, 2007b, p 7-8)."

Private ondernemingen zijn dus niet verplicht om aan auditrotatie om de zes jaar te doen. Auditrotatie wordt gezien als iets positief omdat het de onafhankelijkheid van de auditor ten opzichte van de klant probeert te beschermen (Francis, 2004). Een nadeel van een rotatie is dat bij nieuwe auditcontracten de kwaliteit van de audit lager is doordat de auditor nog niet veel informatie bezit over de onderneming. Dit is dus een argument voor een langere ambtstermijn van de auditor. Johnson, Khurana en Reynolds (2002) bewezen dat in de eerste drie jaar volgend op een verandering van auditor de kwaliteit van de audit lager is in vergelijking met doorlopende auditopdrachten van vier jaar of meer. Het bewijs wordt dus geleverd dat er geen voordelen verbonden zijn aan auditrotatie in relatie tot de auditkwaliteit, integendeel zelfs. Meyers, Meyers en Omer (2003) vonden geen bewijs dat een langer mandaat van de auditor de auditkwaliteit zou beïnvloeden.

Volgens Francis (2004) zouden ook de onafhankelijkheid van de raad van bestuur en het auditcomitee een invloed kunnen hebben op de auditkwaliteit maar deze bespreken we verderop in deze masterproef.

Hoofdstuk 3 Agency Theorie en Managerial ownership

3.1 Vraag naar audit

Audits bestaan niet enkel omdat de regelgeving deze vereisen maar ook omdat audits van waarde zijn voor het management en de gebruikers van de financiële staten (Hay & Davis, 2004). Beursgenoteerde ondernemingen en ondernemingen die deel uitmaken van een consoliderende groep zijn verplicht een commissaris aan te stellen. Ook de grote vennootschappen moeten een commissaris benoemen. Grote vennootschappen zijn vennootschappen die volgens artikel 15 Wetboek Vennootschappen het volledig schema van de jaarrekening moeten toepassen. Grote vennootschappen zijn vennootschappen met rechtspersoonlijkheid die voor het laatste en het voorlaatste afgesloten boekjaar meer dan 100 werknemers tewerkstellen of minstens twee van de volgende drie criteria overschrijden:

- Jaargemiddelde van het personeelsbestand: 50
- Jaaromzet exclusief btw: 7 300 000 euro
- Balanstotaal: 3 650 000 euro

In de meeste landen zijn audits vereist door de wet, daarom is het moeilijk om te kijken wat de vraag naar een audit, en meer bepaald een audit van hoge kwaliteit, juist is (Hay & Davis, 2004). De vraag naar auditdiensten is niet altijd aan regelgeving onderworpen geweest (Dries et al., 2011). Zelfs toen er nog geen wettelijke verplichting bestond om de jaarrekening te laten controleren door een extern persoon bestond er een vrijwillige vraag naar auditdiensten. In onder andere de VS is er voor private KMO's geen verplichting tot het aanstellen van een auditor. Daarom werd er in het verleden heel wat onderzoek gewijd aan de vrijwillige vraag naar een audit (Carey, Simnett, & Tanewski, 2000; Hay & Davis, 2004; Kim, Simunic, Stein, & Yi, 2011).

In deze masterproef zullen we gebruik maken van de criteria in artikel 15 wetboek Vennootschappen om de private ondernemingen die een auditor moeten aanstellen, te selecteren. De ondernemingen die vrijwillig een auditor aanstellen zullen zo niet opgenomen worden in de steekproef aangezien deze in België maar in mindere mate voorkomen (Demoor, 2012). Zoals in punt 1.2.1 reeds werd aangehaald zal de steekproef verder verkleind worden zodat alleen de familieondernemingen die voldoen aan de criteria overblijven voor het onderzoek.

Naast regelgeving bestaan er theorieën die de vraag naar audit trachten te verklaren (Dries et al., 2011). Zo zijn er de verzekeringstheorie, de informatietheorie en de agency theorie. De agency theorie en de daarmee samenhangende informatietheorie zullen in de volgende sectie uitgebreid besproken worden. Ze vormen de basis voor deze masterproef.

De verzekeringstheorie of deep pocket theorie is vooral populair in Amerika (Dries et al., 2011). Er worden namelijk veel rechtszaken tegen auditkantoren aangespannen in de VS. Stakeholders spannen deze rechtszaken aan tegen externe auditoren na het falen van een onderneming om zo

hun verliezen (gedeeltelijk) te recupereren. Stakeholders hebben zo meer mogelijkheden om hun verliezen terug te krijgen want naast de onderneming kunnen ook de auditoren aansprakelijk gesteld worden. Vanaf het moment dat de auditor het auditrapport ondertekent, kan hij aansprakelijk gesteld worden. Dit is wel enkel mogelijk indien de auditor nalatig is geweest bij de controle van de jaarrekening. De externe auditor wordt dus door het management van een onderneming gevraagd om het bedrijfsrisico mee te helpen verzekeren.

3.2 Agency theorie

De vraag naar audit wordt algemeen verklaard door de agency theorie (Jensen & Meckling, 1976). De focus van veel Corporate Governance studies rust op de agency theorie. De relatie tussen aandeelhouders en het management staat centraal bij de agency theorie. De aandeelhouders, die kapitaal verschaffen aan de onderneming, geven hun taken en verantwoordelijkheden uit handen aan het management. De agency relatie is dus gebaseerd op scheiding van eigendom en controle (Hung, 1998). Als gevolg van die scheiding van eigendom en controle, kunnen managers hun eigenbelang behartigen in plaats van de belangen van de aandeelhouders (Jensen & Meckling, 1976). Er ontstaat een belangenconflict tussen beide belangengroepen, beter bekend als het principaal-agentprobleem. De principaal (aandeelhouders) wil een rendement op zijn investering (dividend) terwijl de agent (het management) niet denkt in functie van de aandeelhouders en persoonlijke winstmaximalisatie nastreeft (Fama & Jensen, 1983). Het valt te verwachten dat de agent dus niet altijd handelt in het belang van de principaal (Jensen & Meckling, 1976). Aandeelhouders hebben een lange termijnoverlevingsvisie voor de onderneming voor ogen, terwijl het kan zijn dat het management de voorkeur geeft aan een snel groeiende grote onderneming. De belangen van de principaal en de agent stemmen dan niet overeen. Een andere oorzaak van agencyproblemen is de aanwezigheid van informatieasymmetrie. De agent beschikt over een heleboel informatie en is beter op de hoogte van de werkelijke toestand van de onderneming. Dit probleem wordt moral hazard genoemd. De principaal is zo niet in staat om de agent voldoende te controleren (Eisenhardt, 1989). Als een principaal over dezelfde informatie zou beschikken dan een agent, is het niet mogelijk voor de agent om in zijn eigenbelang te handelen. Een typisch voorbeeld van een agency relatie is, zoals hierboven al kort beschreven, de relatie management-aandeelhouder (Dries et al., 2011). Een ander voorbeeld van een agencyconflict dat de vraag naar auditdiensten kan verklaren: is de relatie: aandeelhouder-kredietverlener.

De agency theorie beschouwt een audit als één van de hoofdmiddelen om agencykosten te verminderen (Jensen & Meckling, 1976). Om de agencykosten, die de informatieasymmetrie met zich meebrengt, te verminderen, is er nood aan een onafhankelijke partij om het management te monitoren en de nodige informatie te verschaffen aan de aandeelhouders (Cohen, Krishnamoorthy, & Wright, 2008). Deze onafhankelijke partij kan zowel de externe auditor alsook de raad van bestuur zijn. Hieronder zullen we ons verder focussen op het werk van de externe auditor en in het volgende hoofdstuk komt de raad van bestuur aan bod. Naast 'monitoring' kosten omvatten agencykosten ook 'bonding' kosten (Jensen & Meckling, 1976). 'Bonding' kosten bestaan onder andere uit aandelenopties en bonussen. Deze kosten motiveren het management om in de

belangen van de aandeelhouders te handelen. In de context van deze masterproef, omvatten de bonding kosten dus vooral bonussen. DeFond (1992) stelt dat de hoeveelheid agencykosten bepalen hoeveel auditkwaliteit nodig is om een getrouw beeld van de werkelijkheid van de onderneming te geven.

3.3 Management ownership

3.3.1 Negatieve relatie management ownership en auditkwaliteit

De rol van het kiezen van een auditkantoor in functie van het oplossen van agencykosten is een sterk onderzocht onderwerp in de recente literatuur (Niskanen et al., 2011). De klassieke agency literatuur verwacht dat agencykosten dalen wanneer management ownership stijgt (Jensen & Meckling, 1976). Het aantal aandelen dat het management bezit wordt bedoeld met management ownership. De klassieke agencyliteratuur gaat er dus van uit dat wanneer het management meer aandelen bezitten, ze minder geneigd zijn om hun eigenbelang te maximaliseren. Wanneer een manager veel aandelen bezit worden zijn interesses gelijkgesteld aan deze van de overige aandeelhouders. Hierdoor veronderstelt de klassieke agencyliteratuur een negatieve relatie tussen management ownership en de vraag naar auditkwaliteit (DeFond, 1992; Firth & Smith, 1992; Jensen & Meckling, 1976). Francis en Wilson (1988) vonden echter geen significante relatie tussen management ownership en de vraag naar auditkwaliteit. Meer recent werden nog verschillende onderzoeken gedaan in verband met de vraag naar auditkwaliteit en agency problemen binnen private- en zelfs familieondernemingen (Ang, Cole, & Wuh Lin, 2000; Chrisman, Chua, & Litz, 2004; Hope et al., 2012; Knechel, Niemi, & Sundgren, 2008; Lennox, 2005; Niskanen et al., 2011; Schulze, Lubatkin, Dino, & Buchholtz, 2001). De resultaten worden hieronder besproken. Er werd in sommige onderzoeken niet enkel gekeken naar de invloed van management ownership op de vraag naar auditkwaliteit maar ook naar CEO ownership en specifiek naar het familie eigenaarschap binnen een onderneming.

De agency theorie voorspelt dat de vraag voor een auditor van hoge kwaliteit stijgt naarmate agencyproblemen ernstiger worden (Niskanen et al., 2011). Jensen en Meckling (1976) tonen aan dat managers vrijwillig de zichtbaarheid van hun acties verhogen door een onafhankelijke auditor in te huren die hun gedrag monitort. Zoals eerder al vermeld gaat de traditionele literatuur ervan uit dat management ownership invloed heeft op de hoogte van agencykosten en dus ook op de vraag naar auditkwaliteit. Onderzoekers beshouwen ondernemingen waarvan alle aandelen in eigendom zijn van één enkele eigenaar-manager als voorbeelden van zero aandeelhouder-manager agencykosten (Ang et al., 2000; Jensen & Meckling, 1976; Schulze et al., 2003). Een afwijking van de één enkele eigenaar-manager case zal resulteren in een stijging van de aandeelhouder-manager agencykosten. Geconcentreerd eigenaarschap bij managers en een eigenaar-manager zijn dus argumenten om te verklaren waarom ondernemingen minder agency problemen ervaren (Schulze et al., 2001).

DeFond (1992) alsook Firth en Smith (1992) onderzochten de vraag naar auditkwaliteit binnen beursgenoteerde ondernemingen. Ze vonden een negatieve relatie tussen management ownership

en de vraag naar auditkwaliteit. Lennox (2005) onderzocht de vraag naar auditkwaliteit binnen niet-beursgenoteerde ondernemingen. Lennox maakte de keuze om zijn onderzoek uit te voeren bij private ondernemingen omwille van de hogere monitoringwaarde van de audit die hij verwacht bij niet-beursgenoteerde ondernemingen. Private ondernemingen zijn namelijk niet onderworpen aan monitoring door de aandelenmarkt waar beursgenoteerde ondernemingen dat wel zijn. Evenals Lennox (2005) onderzochten Hope et al. (2012) de vraag naar auditkwaliteit bij private ondernemingen. Beursgenoteerde ondernemingen zijn meer homogene ondernemingen (Hope et al., 2012). Ze worden gekenmerkt door een wijdverspreid aandeelhouderschap, een relatief lage CEO ownership, en minder familiale banden tussen managers en bestuurders. Private ondernemingen daarentegen bieden interessante eigendomsstructuren. Zo is er bijvoorbeeld een grote variatie in aandelen gehouden door de tweede grootste aandeelhouder en meer belangrijk, ze vertonen een grotere variatie in de keuze voor een auditor. Slechts 18,1 procent van de private ondernemingen kiest een Big 4 auditor waar beursgenoteerde ondernemingen vrijwel allemaal opteren voor een Big 4 auditor.

Lennox (2005) gaat in zijn onderzoek uit van de financiële literatuur en stelt dat het niveau van management ownership de agencykosten op twee manieren beïnvloedt. Het eerste effect is het 'divergence-of-interest effect' (Morck, Shleifer, & Vishny, 1988). Managers die een klein aandeel van de onderneming bezitten hebben zwakke incentives om te handelen in het belang van de aandeelhouders. Dit effect leidt dus tot hogere agencykosten wanneer management ownership laag is. Wanneer een manager al het eigen vermogen van een bedrijf bezit, zijn de agency kosten nul. De incentives van het management zijn dan dezelfde als deze van de aandeelhouders aangezien deze dezelfde zijn. Dit is in lijn met de theorie van Jensen en Meckling (1976). Het tweede effect is het 'entrenchment effect' (Holderness & Sheehan, 1991). In ondernemingen met een geconcentreerd aandeelhouderschap hebben de managers een entrenchment probleem (Lennox, 2005). Het entrenchment effect gaat ervan uit dat managers meer ruimte hebben om te handelen in hun eigenbelang wanneer zij meer controle hebben binnen een onderneming. Morck et al. (1988) stelt dat meer management ownership leidt tot een diepere verankering binnen de onderneming. Daardoor is er meer ruimte voor opportunisme van de manager. Entrenched managers hebben meer macht om transacties met verbonden partijen goed te keuren op voorwaarden die voordelen voor hunzelf opleveren (Lennox, 2005). Een ander voorbeeld waarin de opportunistische manager zijn macht kan gebruiken, is het bepalen van investeringsprojecten. Een risicovol project kan een negatieve netto contante waarde opleveren voor de aandeelhouders wanneer het project faalt. Wanneer de investering succesvol blijkt te zijn, verhoogt dat het aanzien van de manager. Een manager die volledig ingebakken zit in het bedrijf, kan geen extra voordelen meer halen uit het verruimen van zijn aandelenbezit. Langs de andere kant is het onwaarschijnlijk dat een manager die (bijna) geen aandelen bezit, een betekenisvolle stijging in controle verwerft door een kleine stijging in het aandelenbezit van de onderneming. Deze 2 agencyproblemen, die voortkomen uit de scheiding van eigendom en controle, creëren incentives tussen aandeelhouders en managers om contracten op te stellen die managers afschrikken zich opportunistisch te gedragen (Lennox, 2005). Deze contracten creëren een vraag naar een auditor van hoge kwaliteit.

3.3.2 Niet lineair effect

Lennox (2005) vond een uiterst nonlineair verband tussen management ownership en de grootte van het auditkantoor in zijn onderzoek. Hij gebruikt de grootte van het auditkantoor als proxy voor auditkwaliteit. Binnen de lage en hoge regionen van aandeelbezit vond hij een significante negatieve relatie tussen management ownership en grootte van het auditkantoor. De kans op het aanstellen van een hoge kwaliteitsauditor is daarom lager wanneer het management ownership stijgt binnen deze twee regionen. Deze bevinding is consistent met een dominant divergence-of-interest effect binnen de lage en hoge regionen van management ownership. Bij het tussenliggend niveau van management ownership merkte hij een vlakkere maar toch licht positieve relatie op tussen management ownership en grootte van het auditkantoor. Dit is consistent met een entrenchment effect dat het divergence-of-interest effect volledig compenseert. Ook Morck et al. (1988) en Niskanen et al. (2011) vonden omwille van het entrenchment effect geen lineaire relatie tussen management ownership en agencykosten.

3.3.3 Familieondernemingen

Familieondernemingen worden gekenmerkt door een geconcentreerde vorm van eigenaarschap (Jensen & Meckling, 1976). Verspreid aandeelbezit komt dan weer sneller voor bij beursgenoteerde ondernemingen. Geconcentreerd eigenaarschap leidt ertoe dat agencyproblemen door de scheiding van eigendom en controle minder zullen voorkomen bij familieondernemingen. Jensen en Meckling (1976) gaan zelfs zover dat ze verklaren dat familieondernemingen kwalitatief verschillend genoeg zijn van niet-familieondernemingen waardoor formele governancemechanismen onnodig zijn en zelfs contraproductief kunnen werken. Daily en Dollinger (1992) volgen de redenering van Jensen en Meckling (1976) en stellen dat familiaal altruïsme en betrouwbaarheid maken dat familiebedrijven de goedkoopste en meest efficiënte vorm van organisatie zijn. Zoals hiervoor al aangehaald vindt ook Ang et al. (2000) dat de onderneming waarvan de enige eigenaar ook de manager is, fungeert als de zero agencykostbasis. Daily en Dollinger (1992) wijzen erop dat wanneer er een scheiding plaatsheeft tussen eigendom en controle, dus tussen eigenaarschap en management, agency kosten ontstaan binnen de familieonderneming. In familieondernemingen worden managementfuncties vaak ingevuld door familieleden. De belangen van de eigenaars en de managers zijn dan goed op elkaar afgestemd. Toch kunnen er zo ook agencyproblemen gecreëerd worden. We bespreken deze in de volgende alinea. Het onderzoek van Becker (1974) over de familie voorziet een theoretische redenering voor de lage agencykosten. Familieleden zijn gemotiveerd om het familiaal inkomen en consumptie te maximaliseren. Becker (1974) gaat dus evenals Daily en Dollinger uit van altruïsme. Een altruïstische manager wil goed doen voor andere familieleden (Schulze et al., 2001). Altruïsme zorgt ervoor dat de onderneming streeft naar een lange termijn welvaart en dat familiebanden versterkt worden. Schulze et al. (2001) suggereert dat altruïsme van ouders ten opzichte van hun kinderen leidt tot vrijgevig zijn voor de kinderen. Ook andere familieleden van de CEO worden door de altruïstische manager bevoordeeld doordat ze een vaste job krijgen binnen de familieondernemingen ongeacht hun competenties (Schulze et al., 2003).

Zoals hierboven aangegeven zijn er voordelen verbonden aan altruïsme maar de recente literatuur omtrent familieondernemingen ziet ook de nadelen. Lubatkin, Schulze, Ling en Dino (2005) merken op dat door altruïsme een vertekening in het beeld van de CEO over de prestaties van kinderen kan ontstaan. Het is moeilijk om te geloven dat je eigen kind ondermaats presteert, incompetent is of zelfs freeride. Schulze et al. (2003) vonden dat ook de perceptie van de CEO ten opzichte van de prestaties van familieleden beïnvloed wordt. Altruïsme maakt het moeilijk voor de CEO om zijn familieleden te 'straffen' wanneer ze ondermaats of niet genoeg presteren. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat een straf gevolgen heeft voor de relatie tussen de CEO en het familielid buiten de onderneming. Er is een risico dat familieleden die aangesteld zijn binnen het management team niet over de nodige competenties beschikken waardoor belangrijke managementbeslissingen genomen worden met meer risico's en op basis van welvaartmogelijkheden, in plaats van beslissingen die gelijk zijn aan die van de familiale agent (Fama & Jensen, 1983). Extra monitoring door de agent voor het probleem van adverse selectie is dus nodig. Lubatkin et al. (2005) vonden dan ook dat agencyproblemen van moral hazard stegen, doordat bedrijfsmiddelen onjuist worden aangewend. Ook vonden zij dat er bijkomende zelfcontroleproblemen kunnen ontstaan voor de CEO doordat altruïsme een averechts effect kan hebben op de zelfcontrole door CEO's. De familieonderneming is dus helemaal niet immuun voor agencyproblemen.

Aangezien de recente literatuur aangeeft dat familieondernemingen toch ook te maken hebben met agencykosten, zullen we hieronder een overzicht geven van enkele onderzoeken naar de invloed van familiaal aandeelhouderschap op de vraag naar auditkwaliteit in familieondernemingen.

Geconcentreerd eigenaarschap en één enkele eigenaar die ook de manager is van de onderneming zouden er voor moeten zorgen dat er weinig agencyproblemen voorkomen in familieondernemingen. Rekeninghoudend met de theorie van Jensen en Meckling (1976) verwachten we slechts een kleine vraag naar auditkwaliteit. Niskanen et al. (2010) verwachten dat het percentage aandelen dat in het bezit is van familieleden, bepalend is voor de vraag naar auditkwaliteit. Familieleden willen allemaal het beste voor de onderneming dus wanneer er meer niet-familieleden aandelen zouden bezitten, zullen er agencyproblemen ontstaan tussen beide partijen en is er bijgevolg meer vraag naar hoge auditkwaliteit. Niskanen et al. (2010) kwamen dan ook tot de conclusie dat meer familie-eigenaarschap leidt tot minder agencyproblemen en dus ook tot minder vraag naar hoge auditkwaliteit.

Hope et al. (2012) onderzochten de relatie tussen CEO ownership en audithonoraria. In het vorig hoofdstuk zagen we dat het audithonorarium positief gerelateerd is aan auditkwaliteit. Hope et al. (2012) vonden dat wanneer de CEO lid is van de grootste aandeelhoudersfamilie, het audithonorarium daalt. Deze bevinding suggereert dat aandeelhouders minder geneigd zijn om te handelen als onafhankelijke monitors van de CEO wanneer er een familiale relatie aanwezig is. Een familiale CEO leidt dus tot minder auditkwaliteit. Het verband tussen CEO ownership en auditkwaliteit is net zoals bij management ownership negatief in de studie.

Hoofdstuk 4 Raad van Bestuur

Om de agencykosten, die de informatieasymmetrie met zich meebrengt, te verminderen, is er nood aan een onafhankelijke partij om het management te monitoren en de nodige informatie te verschaffen aan de aandeelhouders (Cohen, Krishnamoorthy, & Wright, 2008). Zoals reeds onder punt 3.2 agency theorie vermeld kan deze onafhankelijke partij zowel de externe auditor alsook de raad van bestuur zijn. Hieronder zullen we de monitorrol van de raad van bestuur bespreken. Verschillende onderzoekers tonen aan dat monitoring door de raad van bestuur gecorreleerd is met de keuze voor auditkwaliteit (Bliss, 2011; Carcello, Hermanson, Neal, & Riley, 2002; Krishnan & Visvanathan, 2009; Vafeas, 2005).

De raad van bestuur is belast met de strategische leiding van de onderneming. De leden van de raad van bestuur, bestuurders, worden verkozen door aandeelhouders (Code Buysse, 2009, 7.2.). De belangrijkste taken van de raad van bestuur worden omschreven in punt 5.2 van de code Buysse: beslissingen nemen inzake belangrijke en strategische zaken, benoemen van de CEO en het management, het geven van advies aan de CEO en het management, erover waken dat het management en aandeelhouders de initiatieven nemen die tot hun bevoegdheid horen en het zorgen voor een financiële en operationele controle.

De CEO staat in voor het decision management, terwijl de raad van bestuur verantwoordelijk is voor de decision control (Fama & Jensen, 1983).

4.1 Waakzame raad van bestuur

De relatie tussen de raad van bestuur en auditkwaliteit kan verklaard worden door het vraagperspectief (Hay, Knechel en Wong, 2006). Dit vraagperspectief kan op twee manieren verklaard worden. De eerste verklaring voor de vraagtheorie gaat ervan uit dat de raad van bestuur de vraag naar auditkwaliteit bepaalt. De raad van bestuur kan zijn keuze voor een auditor van lage of hoge kwaliteit laten blijken aan de CEO en de auditor door zich waakzaam te gedragen (Carcello et al., 2002). Zo zal de auditor beseffen dat de raad van bestuur veeleisend is, waardoor hij een hoge kwaliteit van de audit zal leveren. Hij wil de klant namelijk niet teleur stellen of de relatie in gevaar brengen. Carcello et al. (2002) vonden dan ook een positieve relatie tussen de audithonoraria en de ijver, expertise en onafhankelijkheid van bestuurders. Een waakzame, effectieve raad van bestuur vraagt dus meer inspanningen van de auditor, zodat de gebruikers van de financiële staten gerust gesteld worden. Bij de andere zienswijze gaat men ervan uit dat de raad van bestuur haar monitorrol (gedeeltelijk) wil overdragen aan de auditor (O'Sullivan, 1999). Een auditor van hoge kwaliteit voert meer audittesten uit en verkleint zo de kans op fouten van materieel belang.

Ook Lin (1996) vond dat ondernemingen, meer bepaald private ondernemingen, geleid door een eigenaar-manager, nood hebben aan een waakzame raad van bestuur. Ze hebben nood aan een waakzame raad van bestuur waarvan de mogelijkheid om de CEO te controleren en te disciplineren

niet beïnvloed wordt door de macht en autoriteit van de CEO of de hegemonie over de raad van bestuur.

4.1.1 CEO dualiteit

We kunnen van CEO dualiteit spreken als een persoon én CEO én voorzitter van de raad van bestuur is binnen éénzelfde onderneming (Fama & Jensen, 1983). De code Buysse raadt aan om beide rollen te scheiden: "Het verdient sterk aanbeveling dat de functie van voorzitter van de raad van bestuur niet wordt gecumuleerd met deze van gedelegeerd bestuurder. Ook dit hangt echter af van de aard, omvang en groeifase van de onderneming" (p.26). De rol van de voorzitter van de raad van bestuur wordt beschreven in punt 5.14 van de code Buysse: de voorzitter geeft leiding aan de raad van bestuur, neemt de nodige maatregelen met het oog op de totstandkoming van een klimaat van vertrouwen binnen de raad van bestuur en is de bewaker van processen, die de werking van de raad van bestuur beheersen. Eveneens geeft hij wijze raad, zowel aan de aandeelhouders als aan het management en heeft hij het profiel van een bemiddelaar en een scheidsrechter. Uit de taakomschrijving van de code Buysse blijkt dat het soms moeilijk is om als voorzitter de (conflicterende) belangen van zowel de voorzitter van de raad van bestuur als de CEO gelijktijdig te bevredigen. Minder controle op de CEO kan leiden tot een agencyconflict. Zoals men kan verwachten zijn er voor- en tegenstanders van de aanwezigheid van CEO dualiteit binnen een onderneming.

De tegenstanders van CEO dualiteit steunen op de agency theorie. Fama en Jensen stelden al in 1983 vast dat wanneer CEO dualiteit plaatsvindt, er geen scheiding meer is tussen het beslissingsmanagement en de beslissingscontrole. De CEO neemt zo beide posities in en controleert bijgevolg zichzelf. Een CEO die zichzelf moet controleren geeft aanleiding tot een belangenconflict (Boyd, 1995). De agencykosten zullen stijgen aangezien de raad van bestuur zijn rol als intern controlemechanisme niet meer maximaal kan vervullen. CEO dualiteit is dus niet aangewezen wanneer men een sterke monitoringrol van de raad van bestuur verwacht. CEO dualiteit verhoogt de macht van de CEO. Uit een onderzoek van Rechner en Dalton (1991), uitgevoerd in de periode 1978-1983, blijkt dat het financieel rendement van ondernemingen zonder CEO dualiteit consistent hoger ligt dan bij ondernemingen met CEO dualiteit.

De voorstanders van CEO dualiteit leunen aan bij de stewardship theorie. Volgens de stewardship theorie zal een agent altijd handelen in het belang van de onderneming en zijn aandeelhouders en dus niet in eigenbelang (Hernandez, 2012). CEO dualiteit zal volgens deze theorie leiden tot sterk leiderschap en niet tot machtsmisbruik zoals onder de agency theorie (Davis, Schoorman, & Donaldson, 1997). De controlerol die de raad van bestuur had binnen de agency theorie wordt bij de stewardship theorie meer een strategische rol aangezien controle overbodig is volgens deze theorie (Minichill, Zattoni, & Zona, 2009). CEO dualiteit bezorgt de onderneming voordelen in de vorm van verminderde informatiekosten, snellere beslissingen en verbeterd leiderschap doordat de macht gecentraliseerd is bij één persoon (Brickley, Coles, & Jarrell, 1997). CEO's met een goede reputatie en veel ervaring eisen beide posities op om zo hun agenda beter te schikken en waarde

te creëren voor de aandeelhouders. Ze worden niet gehinderd in hun doen omdat de raad van bestuur en aandeelhouders vertrouwen hebben in deze CEO's. Onder deze assumpties zullen de agencykosten dalen. CEO dualiteit verbieden zal niet voor alle ondernemingen de juiste keuze zijn, een zorgvuldige afweging tussen de voor- en nadelen van CEO dualiteit moet gemaakt worden binnen elke onderneming (Dey, Engel, & Liu, 2011).

Aangezien de meeste onderzoeken een standpunt innemen tegen CEO dualiteit en ook de code Buysse aanbeveelt om de functie van CEO en voorzitter van de raad van bestuur gescheiden te houden, zal de aanwezigheid van CEO dualiteit waarschijnlijk leiden tot een lagere kwaliteit van de audit. Dit omwille van het probleem van zelfcontrole door de CEO. Wanneer een CEO zichzelf controleert heeft hij meer incentives om in zijn eigenbelang te handelen (Jensen & Meckling, 1976). Een auditor van lage kwaliteit zal minder snel deze acties onderscheppen dan een auditor van hoge kwaliteit.

4.1.2 Efficiënte raad van bestuur

Zoals eerder al vermeld is de raad van bestuur een intern controlemechanisme dat ervoor zorgt dat agencyproblemen binnen de onderneming worden verkleind. Eén belangrijke voorwaarde hierbij is dat de raad van bestuur efficiënt werkt (Denis & McConnell, 2003). Binnen familieondernemingen is een efficiënte raad van bestuur niet vanzelfsprekend. Het is mogelijk dat familieondernemingen een raad van bestuur enkel als formaliteit zien, en ze dus voor hen enkel bestaat op papier.

4.1.2.1 Onafhankelijke bestuurders

De samenstelling van een raad van bestuur kan afdoen/bijdragen aan de effectiviteit van het orgaan. Volgens de code Buysse verdient het sterke aanbeveling om externe bestuurders op te nemen in de raad van bestuur. De code Buysse omschrijft een externe bestuurder, ookwel niet-uitvoerende bestuurder, als een bestuurder die niet tot het management of de controlerende aandeelhouders behoort. Deze kan niet gelijkgesteld worden met een onafhankelijke bestuurder maar hij wordt toch gekenmerkt door een zeker niveau van onafhankelijkheid (Van Boven, 2007). De onafhankelijkheidscriteria vinden we terug in bijlage I.

Carcello et al. (2002) vonden dat een meer onafhankelijke raad van bestuur een hogere auditkwaliteit vraagt en dus bereid is om meer te betalen voor een audit. Hieruit kunnen we afleiden dat een onafhankelijke raad de power van de CEO beperkt. Fama en Jensen (1983) zijn ook van mening dat externe bestuurders onafhankelijker zijn van de CEO en dus beter geplaatst zijn om het management te controleren. Carcello et al. (2011) vonden dat wanneer de CEO betrokken is bij de keuze van nieuwe bestuurders, de voordelen van het aanstellen van een externe bestuurder wegvallen. Volgens de institutionele theorie is er een kans dat een externe bestuurder afkomstig is van dezelfde achtergrond als de CEO of dat hij een oude vriend is van de CEO (DiMaggio & Powell, 1983). Bij de keuze van een auditor zullen ze de mening volgen van de CEO. Bestuurders kunnen ook op aanraden van de CEO aangesteld worden binnen de raad van

bestuur. Deze zienswijze is gelijk aan de managerial hegemony theorie. De managerial hegemony theorie veronderstelt dat het senior management enkel collega's en vrienden selecteert om te zetelen in de raad van bestuur (Patton & Baker, 1987). Deze zullen de acties van het senior management niet in vraag stellen en zijn afhankelijk van het management voor informatie omtrent het bedrijf. Zo zal de raad van bestuur hoogstwaarschijnlijk enkel een passieve rol opnemen (Wolfson, 1984).

Grote familiale aandeelhouders hebben vaak een sterke invloed op de keuze van de leden voor de raad van bestuur (Hope et al., 2012). Maar ook komt het vaak voor dat de raad van bestuur van een familieonderneming enkel bestaat uit familieleden (Mercken, 2013). Het is logisch dat een familiale raad van bestuur de onafhankelijkheid in gevaar brengt. Wanneer toch niet-familieleden worden aangesteld, komt het voor dat deze externen vrienden zijn van de CEO of een vertrouwelijke band hebben met de familieonderneming. Het is duidelijk dat de onafhankelijkheid van de raad van bestuur hierdoor in het gedrang komt (Schulze et al., 2003). Hope et al. (2012) vonden dat het binnen familieondernemingen vaak voorkomt dat de grootste aandeelhouders een familiale band hebben met de CEO. De kwaliteit van de controles die deze aandeelhouders uitvoeren op de CEO kunnen dan in vraag gesteld worden. Om de onafhankelijkheid van de raad van bestuur te waarborgen is het noodzakelijk dat de onafhankelijkheid van outsiders niet verhinderd wordt door insiders.

4.1.2.2 Grootte van de raad van bestuur

De grootte van de raad van bestuur kan een volgende indicator zijn voor de efficiëntie van de raad van bestuur. De grootte van de raad van bestuur wordt bepaald door het aantal leden dat deze raad telt (Bliss, 2011). Wat de ideale grootte is om de macht van de CEO in te nemen is niet bepaald in de literatuur. Volgens de resource dependence theorie is de grootte van de raad van bestuur optimaal als de bestuurders voldoende kennis hebben om de onderneming efficiënt te leiden. De rol voor de raad van bestuur binnen de resource dependence theorie is dan ook meer die van een partner van het management in plaats van een controleur van het management (Cohen et al., 2008).

Bliss (2011) stelt dat hoe groter de raad van bestuur is, hoe gemakkelijker deze beïnvloed wordt door de dominante CEO. Een ander probleem is dat van het 'freeriden', wat vaker voorkomt in grotere raden van bestuur (Lipton & Lorsch, 1992). Een minder grote raad van bestuur is nodig wanneer de belangen van de bestuurders overeenstemmen met de belangen van de aandeelhouders (Raheja, 2005). Carcello et al. (2011) vonden in hun samenvattend onderzoek dat audithonoraria stijgen met de grootte van de raad van bestuur. Dit kan er op wijzen dat bestuurders nood hebben aan een extra monitoring van de CEO door de auditor omdat ze zelf onvoldoende in staat zijn de monitoringrol te vervullen. Auditors langs hun kant lopen meer risico's en zullen extra werk moeten verrichten om hun verklaring af te leveren (Bliss, 2011).

De raad van bestuur van familieondernemingen is vaak minder effectief in het beheersen van agencyproblemen (Schulze et al., 2003). Dit komt omdat de raad van bestuur vaak klein is binnen familieondernemingen en vaak samengesteld is uit de partner of de kinderen van de eigenaar-manager (Mercken, 2013). Carey et al. (2000) en Hope et al. (2012) toonden aan dat hoe meer familieleden er in de raad van bestuur zetelen, hoe lager de vraag naar auditkwaliteit is. Hier moet wel een opmerking meegegeven worden nl.: de verminderde vraag naar auditkwaliteit door de grotere hoeveelheid familieleden in de raad van bestuur leidt niet per se tot minder agencyconflicten. Door altruïsme is het voor een CEO niet gemakkelijk om familieleden te ontslaan, zelfs al voeren deze hun taken binnen de raad van bestuur niet effectief uit (Schulze et al., 2003).

4.1.2.3 Aantal vergaderingen van de raad van bestuur

Gabrielsson stelde in 2007 dat een sterke en waakzame raad van bestuur zorgt voor een CEO die meer toegewijd is en meer energie stopt in ondernemingsactiviteiten. Een raad van bestuur die regelmatig samenkomt om te vergaderen, kan het management beter opvolgen. De monitoringrol van de raad van bestuur zal effectiever zijn. Zo stelt de code Buysse in punt 5.8 dat het noodzakelijk is dat de raad van bestuur op regelmatige basis vergadert om zijn opdrachten naar behoren te kunnen vervullen. De code stelt ook dat er minstens vier vergaderingen per jaar zouden moeten gehouden worden. Zoals eerder al vermeldt, bestaat één van de taken van de raad van bestuur erin om te waken over het management zodat zij initiatieven nemen die tot hun bevoegdheid behoren. Het is logisch dat wanneer een raad van bestuur niet in staat is om een effectieve controle te doen op het management en de CEO, de macht van de CEO zal stijgen. Er werd in de literatuur een positieve relatie gevonden tussen de ondernemingswaarde en het aantal vergaderingen van de raad van bestuur (Adams & Ferreira, 2004). Ook het audithonorarium stijgt met het aantal vergaderingen (Krishnan & Visvanathan, 2009). Deze bevindingen zijn in lijn met het vraagperspectief beschreven in punt 4.1.

4.1.2.4 Overige factoren

Een volgende eigenschap van een efficiënte raad van bestuur is gerelateerd aan het aantal bestuursmandaten dat een bestuurder opneemt. Fama en Jensen (1983) vonden een positief verband tussen het aantal bestuursmandaten en de reputatie van een bestuurder. Deze indicator wordt niet verder besproken aangezien we deze niet opnemen in het onderzoek. Daarnaast heeft ook het aandelenbezit van bestuurders invloed op de efficiëntie van de raad van bestuur. Dalton en Kesner (1987) vonden dat wanneer er een persoonlijk financieel risico voor de bestuurders bestaat, deze een meer actieve rol zullen opnemen in het beslissingsproces. Ook het persoonlijk financieel risico zal niet opgenomen worden in het onderzoek en zal niet verder besproken worden. Ten slotte tonen Goodwin-Stewart en Kent (2006) aan dat ondernemingen die een auditcomité bezitten, een hogere vraag naar een kwaliteitsvolle audit hebben. Aangezien deze masterproef handelt over familieondernemingen is de aanwezigheid van een auditcomité niet relevant. Deze maatstaf voor efficiëntie zal dan ook niet worden opgenomen in het onderzoek.

Hoofdstuk 5 Perceptie van de CEO

In de literatuur is er nog geen onderzoek verricht naar de perceptie van de CEO op de vraag naar auditkwaliteit. Wel werd onderzocht of de vraag naar een audit van een Big 4 kantoor beïnvloed wordt wanneer er een familiale relatie bestaat tussen de CEO en de grootste aandeelhouder (Hope et al., 2012). Het onderzoek leverde geen significante resultaten op. Één van de taken van de raad van bestuur bestaat erin om een externe auditor aan te bevelen aan de algemene vergadering (Mercken, 2013). Wanneer een CEO zelf veel aandelen bezit en dus sterk vertegenwoordigd is op de algemene vergadering, bepaalt hij (mee) welke auditor wordt aangesteld. In ondernemingen met een auditcomité is de taak van het aanstellen van een auditor weggelegd voor dit comité (Cohen, Krishnamoorthy, & Wright, 2010). Hoewel een auditcomité niet snel zal voorkomen bij een KMO lijkt het mij toch interessant verder te kijken naar het onderzoek van Cohen, Krishnamoorthy en Wright (2010). Zij vonden namelijk dat ondanks de verplichting van het auditcomité om een auditor aan te stellen, de leden van het auditcomité suggereren dat CEO's en CFO's de grootste invloed hebben op het aanstellen van de auditor. In het onderzoek van Cohen et al. (2010) werd daarom aan de auditors gevraagd aan te geven wie volgens hen de meeste invloed heeft op het aanstellen of ontslaan van een auditor. Uit het onderzoek bleek dat 53% van de respondenten aangaf dat zij deze rol weggelegd zagen voor het management (CEO, CFO). De perceptie van een CEO ten opzichte van de auditor mag dus zeker niet onderschat worden wanneer men onderzoek doet naar de keuze voor auditkwaliteit.

5.1 Positieve perceptie

Zoals in hoofdstuk 2 reeds werd aangehaald, verbetert een audit de kwaliteit van de informatie in de jaarrekening. Het laten uitvoeren van een audit vergroot dus de betrouwbaarheid van de onderneming naar buitenstaanders toe (Hope et al., 2012). Wanneer een CEO deze meerwaarde inziet zal hij de audit als waardevol percipiëren. De controleverklaring die een auditor opstelt, bepaalt de waarde van de onderneming. Bij een verkoop van een onderneming kan het dus belangrijk zijn dat een hoge kwaliteitsauditor aangesteld wordt om de exacte waarde van de onderneming te bepalen ("Waarom een vrijwillige controle?", z.d.). Het is waarschijnlijk dat een waardebepaling, afgeleid door een kwaliteitsvolle auditor, zal resulteren in een juistere schattingsprijs en bijgevolg de overnameprijs van de onderneming.

Een onderneming die wil groeien, heeft vaak nood aan externe financiering (Knechel et al., 2008). Kredietverleners wensen dat de financiële staten van ondernemingen, die plannen om nieuwe financiering aan te trekken, betrouwbaar zijn. Deze ondernemingen zullen een hoge kwaliteitsauditor aanstellen om de waargenomen betrouwbaarheid van de financiële verslagen te verhogen. Daarnaast vonden Knechel et al. (2008) nog een voordeel. Wanneer een onderneming op zoek is naar externe financiering zal ze eerst aankloppen bij banken en financiële instellingen (Knechel et al., 2008). Banken werken veelal met risicoprofielen waardoor de betrouwbare uitstraling mede bepalend is voor de tariefstelling van financieringen. Bewijs toont aan dat een onderneming zijn effectieve interestvoet kan verminderen door een Big 6 auditor in te schakelen

(Causholli & Knechel, 2007; Mansi, Maxwell, & Miller, 2004; Pitman & Fortin, 2004). Naast het verhogen van de mogelijkheid tot het aantrekken van financiering kan de verlaagde interestvoet door een kwaliteitsvolle auditor extra meerwaarde bieden. Het verhoogde audithonorarium wordt dan gecompenseerd door een lagere interestvoet alsook een verhoging van de betrouwbaarheid van de financiële staten.

Het aanstellen van een auditor kan van de CEO een belangrijke controle taak (gedeeltelijk) overnemen. Een auditor geeft het gevoel aan de werknemers dat ze gecontroleerd worden (Demoor, 2012). Wanneer werknemers weten dat een auditor aangesteld wordt zullen zij bijgevolg minder incentives hebben om fraude te plegen. De kans dat hun misbruik ontdekt wordt, verhoogt immers met de aanwezigheid van de auditor.

Daarnaast kan de kwaliteitsvolle auditor bij familieondernemingen als bemiddelaar fungeren bij conflicten of het vergroten van het algemeen vertrouwen. Bijvoorbeeld, wanneer familiale aandeelhouders geen geloof hechten aan de uitleg van de CEO in verband met eventueel tegenvallende resultaten kan de auditor duidelijk maken aan de aandeelhouderfamilieleden dat de CEO geen schuld treft.

Een laatste punt waardoor de CEO mogelijk kan vinden dat een auditor een meerwaarde creëert, is de mogelijke verbetering van de interne controle binnen de onderneming. De interne controle op zich is geen taak van de auditor wanneer een interne auditafdeling bestaat binnen de onderneming (Dries et al., 2011). Hij heeft enkel tot taak deze te beoordelen en niet zelf meer de interne controle uit te voeren. Bij kleinere ondernemingen, zonder interne auditor, kan de externe auditor wel aanbevelingen doen omtrent de interne controle van de onderneming. De auditor kan in dit geval risico's en inefficiënties ontdekken binnen de onderneming ("5 redenen om uw jaarrekening te laten controleren!", 2013; Demoor, 2012). Het oplossen van deze inefficiënties kan op lange termijn grote kostenbesparingen opleveren voor de onderneming. De auditor kan bij kleine ondernemingen dus van extra betekenis zijn met betrekking tot de efficiëntie.

5.2 Negatieve perceptie

Ondernemingen beginnen klein en groeien verder uit totdat ze op een bepaald moment de criteria van artikel 15 wetboek Vennootschappen overschrijden en verplicht worden om een auditor aan te stellen. CEO's van familieondernemingen kunnen een audit dan beschouwen als onnodig aangezien ze vóór de verplichting ook geen auditor hadden aangesteld en de klanten ook vertrouwen hadden in de onderneming. Het is dus mogelijk dat CEO's een audit enkel als weggegooid geld beschouwen.

Daarnaast is het mogelijk dat een onderneming zijn auditkosten wil verlagen door het niet inhuren van een Big 4 auditor. Wanneer een kwaliteitsvolle auditor een betrouwbaar verslag kan afleveren, creëert dat waarde voor de onderneming. Ondernemingen die een minder dure auditor aannemen kunnen hun waarde verhogen door bijvoorbeeld nieuwe investeringen te doen met het geld dat

normaal gebruikt werd om de duurdere auditor te betalen. Met de goedkopere audit wordt immers ook voldaan aan de wettelijke verplichting om een audit te laten uitvoeren.

Een audit brengt met zich mee dat informatie van de onderneming beschikbaar wordt voor alle stakeholders. Ondernemingen hebben een incentive om te vermijden dat bedrijfseigen informatie in handen van de concurrentie belandt (Porter, 1980). Dit kan schadelijk zijn voor de concurrentiepositie van de onderneming. De CEO kan omwille van deze dreiging afkerig staan tegenover een audit. Ondernemingen kunnen gebruik maken van 'income-decreasing' boekhoudmethodes om de werkelijke prestaties van de ondernemingen te verhullen (Knechel et al., 2008). De CEO zal een auditor van lagere kwaliteit inhuren om zo gemakkelijker de werkelijke winsten te verhullen. Dedman en Lennox (2007) bewezen dat winstgevendere ondernemingen sterkere incentives hebben om ondernemingseigen informatie te verbergen. Ze suggereerden ook dat winstgevende bedrijven een incentive hebben om een lage kwaliteitsauditor aan te nemen. Hoewel, CEO's van onrendabele ondernemingen willen ook de werkelijke prestaties van hun onderneming verhullen ten opzichte van aandeelhouders en schuldeisers.

Tot slot is het ook nog mogelijk dat een CEO's een auditor als ongewenst beschouwt omdat de extra controle het de CEO moeilijker maakt om middelen van het bedrijf te onttrekken voor privégebruik.

Hoofdstuk 6 Hypotheseopbouw

In dit hoofdstuk worden de hypothesen opgebouwd die verderop in deze masterproef empirisch getoetst zullen worden. Om de hypothesen op te stellen maken we gebruik van de centrale onderzoeksvraag en deelvragen alsook de literatuurstudie.

6.1 De vraag naar auditkwaliteit en management ownership

Voor het opstellen van de eerste hypothese van deze masterproef kijken we naar de traditionele literatuur over de vraag naar auditkwaliteit. Het laten uitvoeren van een audit is in België verplicht voor grote vennootschappen volgens artikel 15 Wetboek Vennootschappen. Naast deze regelgeving bestaan er theorieën die de vraag naar audit trachten te verklaren (Dries et al., 2011). De belangrijkste theorie voor deze masterproef is de agency theorie. De agency theorie beschouwt een audit als één van de hoofdmiddelen om agencykosten te verminderen (Jensen & Meckling, 1976). DeFond (1992) stelt dat de hoeveelheid agencykosten in een onderneming bepalen hoeveel auditkwaliteit nodig is om een getrouw beeld van de werkelijkheid te geven over de financiële staten. De rol van de keuze voor een hoge of lage kwaliteit van de auditor in functie van het verminderen van de agencykosten in een onderneming is dan ook reeds sterk onderzocht in de literatuur (Niskanen et al., 2011). Zo zullen ondernemingen die veel agencyproblemen ondervinden een grotere vraag naar een hoge kwaliteitsauditor uitoefenen (Dries et al., 2011).

De traditionele literatuur verwacht dat agencykosten dalen wanneer management ownership stijgt (Jensen & Meckling, 1976). Met management ownership wordt de hoeveelheid aandelen in het bezit van het management bedoeld. De onderliggende gedachtegang in deze literatuur is dat wanneer managers meer aandelen bezitten, hun belangen meer in lijn liggen met de belangen van de andere aandeelhouders (Niskanen et al., 2011). Dit veronderstelt dan ook dat aandeelhouder-manager agencyproblemen dalen, wanneer management ownership stijgt. Ang et al. (2000) en Schulze et al. (2003) versterken deze bevindingen door aan te tonen dat ondernemingen waarvan alle aandelen eigendom zijn van één enkele eigenaar-manager, geen agencykosten kennen. De voorgaande bevindingen zijn gelijk aan het divergence-of interest effect dat Lennox (2005) gebruikt om de negatieve relatie tussen management ownership en auditkwaliteit te verklaren.

Hoewel onder meer DeFond (1992), Firth & Smith (1992) en Jensen & Meckling (1976) een negatieve relatie vonden tussen management ownership en de vraag naar auditkwaliteit, vonden Francis en Wilson (1988) geen significant verband tussen de twee. Ook Lennox (2005) vond een ander verband wanneer hij keek naar het entrenchment effect. Het entrenchment effect gaat er van uit dat managers meer ruimte hebben om te handelen in hun eigenbelang wanneer zij meer controle hebben binnen een onderneming. Volgens het entrenchment effect stijgen de agencykosten dan ook naarmate het management ownership stijgt.

Omwille van de onenigheid binnen de literatuur kunnen we niet zeker zijn over de relatie tussen de auditkwaliteit en management ownership. Aangezien deze relatie als de basis voor de masterproef

wordt beschouwd, willen we graag deze relatie empirisch testen. We kiezen ervoor om de negatieve relatie uit de klassieke literatuur te onderzoeken daar veel studies zich baseren op deze zienswijze (Ang et al., 2000; DeFond, 1992; Firth & Smith, 1992; Jensen & Meckling, 1976; Niskanen et al., 2011; Schulze et al., 2003). Vandaar dat ik de volgende hypothesen opstel:

Hypothese 1: De kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit daalt wanneer management ownership stijgt.

6.2 Rol van de perceptie van de CEO

Daar ondernemingen verplicht zijn een audit te laten uitvoeren wanneer zij voldoen aan de criteria van een grote onderneming volgens artikel 15 wetboek vennootschappen, is het moeilijk om te weten te komen of zij achter de auditor en zijn audit staan of niet. Naar de perceptie van de CEO, waarvan de onderneming verplicht is een audit te laten uitvoeren, ten op zichte van de audit is nog geen wetenschappelijk onderzoek verricht. Het is dan ook moeilijk om in te schatten of deze CEO's naast de kosten ook de voordelen zien van een audit. Met andere woorden zullen CEO's een auditor van lage kwaliteit verkiezen boven een auditor van hogere kwaliteit?

Hieronder zullen enkele voordelen van het laten uitvoeren van een audit worden gegeven. Wanneer een CEO de meerwaarde inziet van enkele voordelen zal hij de audit als waardevol percipiëren. Een eerste voordeel van een kwaliteitsvolle audit is dat een sterk signaal over de betrouwbaarheid van de jaarrekening aan de buitenwereld wordt gegeven (Hope et al., 2012). Een ander voordeel is dat banken en financiële instellingen steunen op de audit om een onderneming als minder risicovol te beschouwen en ze dus bijgevolg een lagere interestvoet kunnen aanbieden aan ondernemingen die een audit van hoge kwaliteit laten uitvoeren (Causholli & Knechel, 2007; Mansi et al., 2004; Pitman & Fortin, 2004). De interne controle verbeteren en inefficiënties oplossen binnen de onderneming zijn nog voordelen van een audit (Dries et al., 2011; Demoor, 2012). Vervolgens kan het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit een gevoel van controle creëren bij de werknemers waardoor zij minder snel geneigd zullen zijn om fraude te plegen (Demoor, 2012). Een laatste voordeel kan zijn dat familieleden extra monitoring wensen. Langs de andere kant kan een familiale CEO ook een auditor aanstellen wanneer de familie niet gelooft dat hij niets kan doen aan bv. het verlies dat de onderneming maakt. De auditor zal dan de CEO helpen door het bewijs te leveren.

Wanneer we door de bril van de onderneming kijken zien we dat een auditor van hoge kwaliteit aanstellen een grote hap uit de middelen van de onderneming vraagt. Daar komt nog eens bij dat door het auditrapport, informatie van de ondernemingen beschikbaar wordt voor alle stakeholders. Ondernemingen willen liever niet dat informatie in handen van de concurrentie belandt, maar door het laten uitvoeren van een audit van hoge kwaliteit wordt dit onmogelijk (Porter, 1980). Er zijn dus 2 grote nadelen verbonden aan een audit van hoge kwaliteit.

Hypothese 2: de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit stijgt wanneer de perceptie van de CEO ten opzichte van een kwaliteitsvolle audit stijgt.

Bij de eerste hypothese werd verondersteld dat wanneer het niveau van management ownership stijgt, de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit daalt. Bij de tweede hypothese werd verondersteld dat de perceptie van de CEO positief gerelateerd is aan de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. De vraag kan gesteld worden of de verwachte negatieve relatie tussen management ownership en de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit beïnvloed kan worden door de perceptie van de CEO. We nemen aan dat wanneer de perceptie van de CEO slecht is deze de negatieve relatie tussen management ownership en een hoge kwaliteitsauditor versterkt. Wanneer de CEO geen voordelen ziet aan het aanstellen van een kwaliteitsvolle auditor zal hij ook geen inspanningen leveren om de keuze voor een auditor om te buigen, integendeel het is zelfs mogelijk dat de CEO nog meer zal hameren op het aanstellen van auditor van lagere kwaliteit. Omgekeerd is het dan ook mogelijk dat wanneer de perceptie goed is de negatieve relatie tussen management ownership en een hoge kwaliteitsauditor wordt afgezwakt of zelfs verandert in een positieve relatie. De volgende hypothese luidt dan:

Hypothese 3: de negatieve perceptie van de CEO versterkt de negatieve relatie tussen management ownership en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit.

6.3 Rol van de raad van bestuur

6.3.1 CEO dualiteit

CEO dualiteit betekent dat de CEO ook de taak van voorzitter van de raad van bestuur opneemt. De code Buysse raadt aan om beide rollen gescheiden te houden maar er geldt tot nog toe geen verplichting.

We zagen reeds in de literatuurstudie dat er voor- en tegenstanders van CEO dualiteit zijn. Zo zijn er Fama en Jensen (1983) die vaststelden dat wanneer CEO dualiteit plaatsvindt, de CEO zichzelf controleert. Dit geeft aanleiding tot een belangenconflict waardoor de agencykosten stijgen (Boyd, 1995). De raad van bestuur kan zijn rol als intern controlemechanisme dan niet meer optimaal vervullen door de verhoogde macht van de CEO.

Aangezien de meeste onderzoeken een standpunt innemen tegen CEO dualiteit en ook de code Buysse aanbeveelt om de functie van CEO en voorzitter van de raad van bestuur gescheiden te houden, zal de aanwezigheid van CEO dualiteit waarschijnlijk leiden tot het aanstellen van een auditor van lage kwaliteit.

H4: De kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit daalt met de aanwezigheid van CEO dualiteit.

Eén van de taken van de raad van bestuur bestaat erin om een externe auditor aan te bevelen aan de algemene vergadering (Mercken, 2013). En volgens de vraagtheorie is het de raad van bestuur die de vraag naar auditkwaliteit bepaald (Hay et al., 2006). Het spreekt voor zich dat wanneer er sprake is van CEO dualiteit binnen een onderneming, er weinig verschil zal zijn in het advies dat de raad van bestuur geeft omtrent de aanstelling van een auditor aan de CEO en de mening van de CEO zelf. Zoals hiervoor al gesteld verhoogt CEO dualiteit de macht van de CEO. Graag zouden we in deze masterproef nagaan of CEO dualiteit een effect heeft op de relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Indien de perceptie van de CEO slecht is en de CEO ook nog eens voorzitter van de raad van bestuur is, zal de kans op het aanstellen van een auditor van lage kwaliteit alleen maar stijgen. Doordat de CEO voorzitter van de raad van bestuur is, heeft de raad van bestuur weinig kans om de keuze van de CEO te beïnvloeden omdat de CEO (bijna) alle macht heeft. In het geval dat de perceptie van de CEO slecht is en de CEO niet de voorzitter van de raad van bestuur is, is er een mogelijkheid dat de (sterke) raad van bestuur de keuze voor een auditor van hoge kwaliteit kan doorduwen.

Hypothese 5: de aanwezigheid van CEO dualiteit verzwakt de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit.

6.3.2 Efficiënte raad van bestuur

Zoals eerder vermeld dient een CEO gemonitord te worden door een efficiënte, waakzame raad van bestuur. Een sterke efficiënte raad van bestuur is beter in staat om de macht van de CEO in te perken en op die manier zijn advies voor de aanstelling van een auditor door te voeren. Wanneer een onderneming een passieve raad van bestuur heeft, ligt alle macht bij de CEO en zal de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit dalen (Mercken, 2013). Een CEO zal liever een auditor van lage kwaliteit aanstellen aangezien extra controle het de CEO moeilijker maakt om middelen van het bedrijf te onttrekken voor privégebruik (Hope et al., 2012). In sectie 4.1.2 werden de eigenschappen van een efficiënte raad van bestuur beschreven. Zo vonden Carcello et al. (2002) dat een meer onafhankelijke raad van bestuur een hogere auditkwaliteit vraagt. De grootte van de raad van bestuur bleek ook van invloed te zijn op de efficiëntie van de raad. Bliss (2011) stelt dat hoe groter de raad van bestuur is, hoe gemakkelijker deze beïnvloed wordt door de dominante CEO. Carcello et al. (2011) vonden dat het audithonorarium stijgt met de grootte van de raad van bestuur. Het aantal vergaderingen van een raad van bestuur heeft ook invloed op de efficiëntie van het orgaan. De code Buysse en Gabrielsson (2007) stelden dat een raad van bestuur die regelmatig samenkomt om te vergaderen, het management beter kan opvolgen.

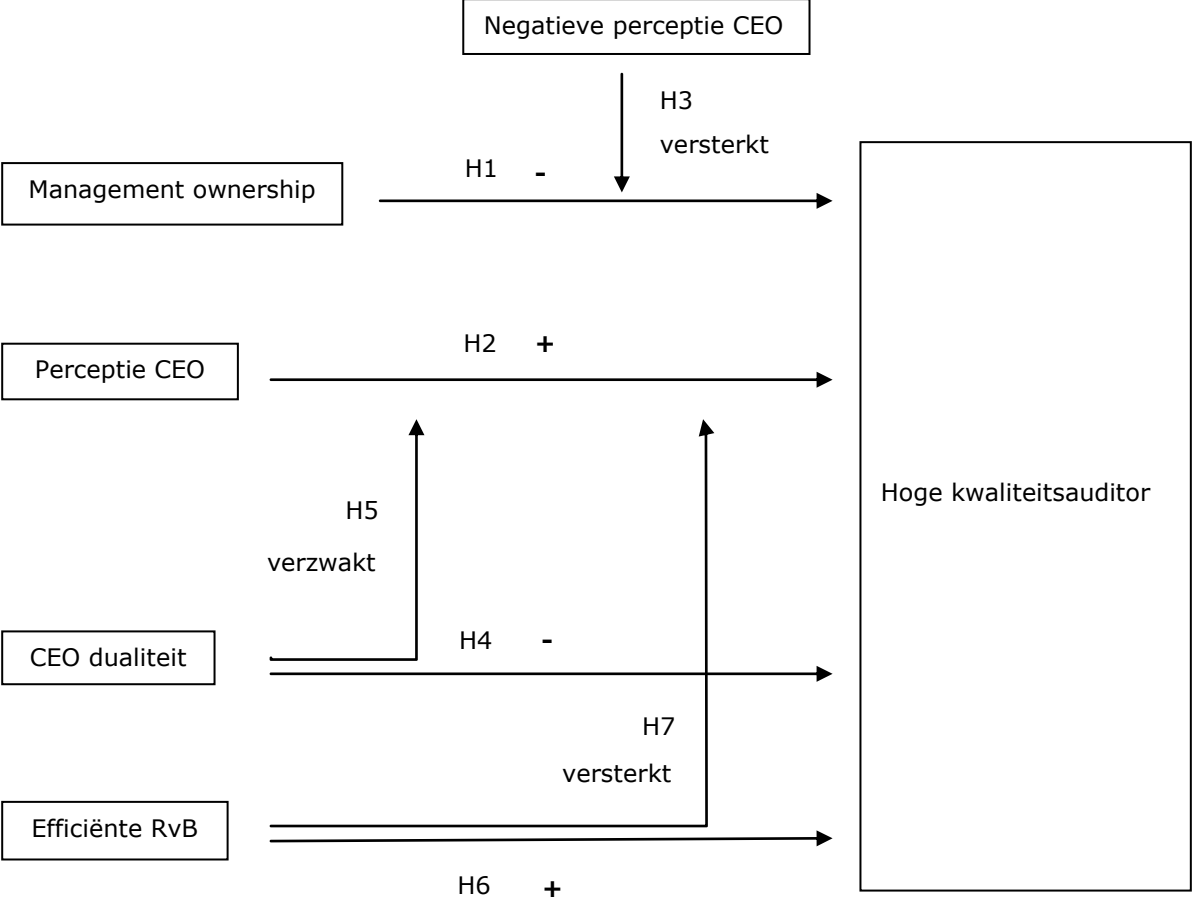
Hypothese 6: de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit stijgt indien de onderneming een efficiënte raad van bestuur heeft.

Bij het opstellen van hypothese 2 gingen we ervan uit dat indien de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit slecht is, het waarschijnlijker is dat deze een auditor van lage kwaliteit zal aanstellen dan één van hogere kwaliteit. Zoals reeds in de literatuurstudie duidelijk werd, toonden

veel onderzoekers aan dat monitoring door de raad van bestuur gecorreleerd is met de keuze voor auditkwaliteit (Bliss, 2011; Carcello, Hermanson, Neal, & Riley, 2002; Krishnan & Visvanathan, 2009; Vafeas, 2005). De raad van bestuur kan zijn keuze voor een auditor van lage of hoge kwaliteit laten blijken aan het management, en de CEO, en de auditor door zich waakzaam te gedragen (Carcello et al., 2002). We vonden in de literatuurstudie al dat een auditor de raad van bestuur niet wil teleurstellen en dus een hoge kwaliteit van de audit zal afleveren. De vraag kan gesteld worden of de aanwezigheid van een efficiënte raad van bestuur de relatie in hypothese 2 kan beïnvloeden. Wanneer een efficiënte raad van bestuur aanwezig is binnen de onderneming betekent dit dat deze zijn rol actief opneemt en dus ook tracht de macht van de CEO in te perken (Mercken, 2013). We gaan er dan ook van uit dat het mogelijk is dat een efficiënte raad van bestuur de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit kan vergroten. Zelfs indien de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit slecht is.

Hypothese 7: de aanwezigheid van een efficiënte raad versterkt de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit.

6.4 Overzicht hypothesen

Hoofdstuk 7 Onderzoeksmethodologie

Om te weten te komen of er bij Belgische familieondernemingen sprake is van een relatie tussen de perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit, zal een regressieanalyse uitgevoerd worden. Voordat deze regressieanalyse uitgevoerd en beschreven kan worden, zullen we in dit hoofdstuk ingaan op de variabelen die gebruikt zullen worden in het onderzoek. Daarnaast gaat dit hoofdstuk dieper in op de dataverzameling.

7.1 Dataverzameling

Om de gegevens te verzamelen met betrekking tot de variabelen in de volgende sectie zal ik gebruik maken van de databank Belfirst. De informatie die niet beschikbaar is via Belfirst zal verkregen worden door een vragenlijst te sturen naar de CEO's van relevante ondernemingen. We beginnen deze sectie met de bespreking van de populatie.

7.1.1 Belfirst

Belfirst is een databank die informatie bevat over 2 miljoen Belgische en Luxemburgse ondernemingen (Bureau van Dijk, 2014). Belfirst bevat onder andere de jaarrekeningen van ondernemingen met neerleggingsplicht, ratio's en kengetallen, juridische informatie, contactinformatie, enz.

De databank Belfirst wordt in deze masterproef gebruikt om Belgische private ondernemingen te selecteren waarnaar de vragenlijst kan gestuurd worden en welke bijgevolg deel zouden kunnen uitmaken van mijn steekproef. Nadat ondernemingen de vragenlijst hebben ingevuld zal Belfirst geraadpleegd worden om de vereiste informatie voor de controle variabelen te verkrijgen van de betrokken ondernemingen. De antwoorden op de vragenlijst en de bijhorende nodige gegevens voor de controlevariabelen van Belfirst vormen dan samen een cross-sectionele dataset. Bij een cross-sectionele dataset worden gegevens verzameld op één moment in de tijd. Dit punt in de tijd is in deze masterproef het jaar 2012.

7.1.1.1 Selectiecriteria

In deze masterproef is het de bedoeling om ondernemingen te selecteren die verplicht zijn een auditor aan te stellen op basis van artikel 15 wetboek Vennootschappen. De criteria werden reeds vermeld onder punt 3.1 in deze masterproef. In Belfirst werd dan ook gebruik gemaakt van een booleaanse selectie om de ondernemingen te selecteren die volgens de voorwaarden van artikel 15 verplicht een auditor moeten aanstellen. De centrale onderzoeksvraag van mijn masterproef: "Zal een CEO van een Belgische private familieonderneming eerder kiezen voor een auditor van hoge kwaliteit?" stelt dat het noodzakelijk is om private ondernemingen te selecteren. In Belfirst kan je niet specifiek familieondernemingen selecteren. De verkregen dataset bevatte dus zowel private niet-familieondernemingen als private familieondernemingen. Aan de hand van de vragenlijst die

gestuurd werd naar de geselecteerde ondernemingen, zullen de niet-familieondernemingen uit de dataset gefilterd worden. Bij de volgende stap van het selectieproces werden de actieve ondernemingen geselecteerd. Volgens Hope et al. (2012) hebben bedrijven die ophouden te bestaan geen relevantie meer voor het onderzoek. Het vierde selectiecriteria was de beschikbaarheid van een jaarrekening voor het jaar 2012. Om gebruik te kunnen maken van controlevariabelen (7.2.4) is de beschikbaarheid van een jaarrekening die deze gegevens bevat noodzakelijk. In deze masterproef werd gekozen voor het jaar 2012 omdat voor het jaar 2013 nog maar enkele ondernemingen hun jaarrekening hebben neergelegd en zo de populatie onnodig verkleind zou worden. Als voorlaatste selectiecriteria werd de geografische ligging gehanteerd. In deze masterproef werd ervoor gekozen om de ondernemingen die in het Brussels Hoofdstedelijk geweest of het Waals gewest gelegen zijn, niet op te nemen in de steekproef. De uiteindelijke dataset omvat dus enkel Belgische familieondernemingen gelegen in Vlaanderen. Ten slotte is het noodzakelijk dat de ondernemingen in de dataset een e-mailadres ter beschikking stellen op Belfirst. De vragenlijst zal namelijk via e-mail verspreid worden aan de geselecteerde ondernemingen. De uiteindelijke dataset na toepassing van de selectiecriteria omvat 3902 ondernemingen.

7.1.2 Vragenlijst

In het kader van mijn onderzoek was het vooral noodzakelijk om vragenlijsten te versturen om de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit te kennen. De perceptie van de CEO is namelijk niet terug te vinden in de databank van Belfirst en er werd nooit eerder onderzoek verricht naar deze perceptie. Bijkomend dienden de vragenlijsten om de onafhankelijke variabelen te kunnen bepalen. De gegevens over management ownership, CEO ownership, CEO dualiteit, leden van de raad van bestuur, ... zijn ook niet beschikbaar bij Belfirst. Tenslotte werden ook nog twee vragen gesteld om de controlevariabelen GROEP en EXPORT te bepalen. De vragenlijst handelde over het jaar 2012 omdat de financiële gegevens voor het jaar 2013 nog maar voor enkele ondernemingen op Belfirst beschikbaar zijn. De wet stelt namelijk dat een jaarrekening ten laatste zeven maanden na de datum van de afsluiting van het boekjaar bij de Balanscentrale moet worden neergelegd (NBB, 2014). Aangezien de gegevens op 12 maart verzameld werden en de meeste ondernemingen hun boekjaar afsluiten op 31 december waren de gegevens nog niet beschikbaar voor alle ondernemingen op deze datum.

De vragenlijst, die terug te vinden is onder bijlage II, werd via e-mail verstuurd op 12 maart 2014, met behulp van het programma Qualtrics, naar alle CEO's van private ondernemingen die aan de selectiecriteria in punt 7.1.1.1 voldeden. Op 19 maart 2014 werd een herinneringsemail gestuurd. In totaal werden 3902 onderneming aangeschreven. Er kwam een antwoord van 198 CEO's wat een respons rate van 5,07% oplevert. De antwoorden van deze 198 ondernemingen waren zowel afkomstig van niet-familiebedrijven als familiebedrijven aangezien het binnen Belfirst niet mogelijk is om enkel familiebedrijven te selecteren. Doordat ons onderzoek enkel gefocust is op familieondernemingen, verkleinde onze steekproef tot 130 ondernemingen.

7.2 Variabelen

7.2.1 Afhankelijke variabele

Volgens Sekaran en Bougie (2010) is de afhankelijke variabele de variabele waarrond het onderzoek hoofdzakelijk draait. De afhankelijke variabele is in dit onderzoek de auditkwaliteit. Zoals reeds in hoofdstuk 2 werd aangehaald kan auditkwaliteit gemeten worden door de grootte van het auditkantoor, industrieexpertise en het audithonorarium. Het grootste deel van voorgaande onderzoeken naar auditkwaliteit concentreert zich op het onderscheid tussen grote en kleine auditkantoren (Broye & Weill, 2008; Choi, Kim, Kim, & Zang, 2010; Francis, 2004; Hope, Langli, & Thomas, 2012; Lennox, 2005; Niskanen et al., 2011). Zoals reeds in hoofdstuk 2 vermeld zal ik in deze masterproef gebruik maken van het onderscheid tussen een Big 4 en een niet Big 4 auditkantoor om auditkwaliteit te meten. In het auditverslag, dat bij de publicatie van de jaarrekening bekendgemaakt wordt, is af te lezen welke auditor een onderneming aanstelt. Maar aangezien ik toch vragenlijsten moest versturen om andere variabelen te bekomen, koos ik ervoor om hierin rechtstreeks naar de auditfirma te vragen.

De afhankelijke variabele, **BIG4**, wordt gemeten door een dummyvariabele. Indien de audit bij de familieonderneming uitgevoerd wordt door een Big 4 auditor krijgt deze variabele de waarde 1. Als Big 4 auditfirma's beschouwen we: Deloitte, EY, KPMG en PwC. In het geval dat de auditfirma geen van de vorige vermelde vier is, neemt de dummyvariabele de waarde 0 aan.

Daarnaast zal de alternatieve dummyvariabele **BIG9** gebruikt worden in het onderzoek. Om tot de negen auditfirma's te komen waaraan de dummyvariabele de waarde 1 toekent, baseren we ons op het sectorklassement van de Trendstop van Knack (Trendstop, 2013). Volgens dit sectorklassement dat bepaald werd op basis van de omzet, vervolledigen Mazars; BDO; RSM interaudit; Callens, Pirenne & Co en VGD, naast de in de vorige alinea vermelde Big 4, de top 9. De waarde 0 wordt dan aan de dummyvariabele toegekend indien het geen auditfirma uit de opsomming betreft.

7.2.2 Onafhankelijke variabelen

Een variabele die een positieve of negatieve invloed heeft op de afhankelijke variabele wordt een onafhankelijke variabele genoemd. In deze masterproef willen we meten hoe de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit de keuze voor auditkwaliteit beïnvloed. Ook willen we de invloed van management ownership, CEO dualiteit en een efficiënte raad van bestuur op de auditkwaliteit meten.

Voor het toetsen van de eerste hypothese is de variabele **MNG_OWN** noodzakelijk. De variabele MNG_OWN staat voor management ownership en wordt gedefinieerd als het percentage aandelen in handen van het management. Als alternatieve meting kunnen we de variabele **CEO_OWN** nemen. CEO_OWN staat voor het percentage aandelen in het bezit van de CEO. In de studie van

Lennox (2005) wordt namelijk gebruik gemaakt van de variabele MNG_OWN terwijl in de studies van Hope et al. (2012) en Niskanen et al. (2011) CEO_OWN wordt gebruikt.

Hypothese 2 zal getoetst worden aan de hand van een onafhankelijke variabele die de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit trachten weer te geven. **PERC_CEO** is de variabele die de richting van de perceptie van de CEO tracht te verklaren. Indien in de vragenlijst met helemaal niet mee eens of niet mee eens wordt geantwoord op de stellingen 1 en 3 tot en met 8, wordt de perceptie als slecht gepercipieerd. Indien stelling 2 wordt beantwoord met helemaal niet mee eens of niet mee eens wordt de perceptie van de CEO als goed beschouwd. Stelling 2 werd dus in de tegenovergestelde zin opgesteld. Om de waarde van de variabele PERC_CEO te kennen moeten we de waarde van alle stellingen optellen. Helemaal niet mee eens krijgt de waarde 1, niet mee eens de waarde 2, neutraal de waarde 3, mee eens de waarde 4 en helemaal mee eens de waarde 5. Deze waarden gelden voor de stellingen 1 en 3 tot en met 8. Voor stelling 2 worden de waarden omgedraaid. Helemaal niet mee eens krijgt zo de waarde 5, niet mee eens de waarde 4, neutraal de waarde 3, mee eens de waarde 2 en helemaal mee eens de waarde 1. De waarde van de variabele PERC_CEO kan dus minimum 5 en maximum 40 bedragen.

Een volgende variabele is de variabele **CEO_DUAL**. Deze variabele staat voor CEO dualiteit en zal als dummyvariabele worden gebruikt voor het toetsen van hypothese 4. De variabele krijgt de waarde 1 indien de CEO ook voorzitter van de raad van bestuur is. Wanneer dit niet het geval is krijgt de variabele de waarde 0.

Tenslotte zullen we voor de 6de hypothese gebruik maken van enkele onafhankelijke variabelen die verschillende aspecten van een efficiëntie van de raad van bestuur toelichten. Een eerste variabele hier is **RVB**. Deze variabele is een dummyvariabele en geeft aan of een onderneming een raad van bestuur bezit, waarde 1, of niet, waarde 0. Een volgende variabele is **BEST** en staat voor het aantal bestuurders dat de raad van bestuur telt. Daarna volgt de variabele **ONAF_BEST**, die de proportie onafhankelijke bestuurders weergeeft. Een alternatieve variabele die in dit onderzoek zal worden gebruikt is de dummyvariabele **ONAF_BEST_D**. Deze dummyvariabele neemt de waarde 1 aan indien er minstens 1 onafhankelijke bestuurder in de raad van bestuur zetelt en de waarde 0 indien er geen onafhankelijke bestuurder is. In de code Buysse staat (p. 21): "Hoewel onafhankelijkheid van de externe bestuurders aanbevelenswaardig is, moet worden benadrukt dat zeker in kleine en middelgrote ondernemingen hun competentie belangrijker is dan hun onafhankelijkheid in strikte zin." Er wordt dus geen getal geplakt op het aantal bestuurders dat onafhankelijk moet zijn. In de corporate governance code stelt men dat minstens de helft van de raad van bestuur moet bestaan uit niet-uitvoerende bestuurders. Deze criteria zijn niet bindend aangezien deze van toepassing zijn op beursgenoteerde ondernemingen. Een voorlaatste variabele die betrekking heeft op de efficiëntie van de raad van bestuur is **VERG**. Het aantal keer dat een raad van bestuur vergadert heeft wordt met deze variabele uitgedrukt. Tenslotte stellen we ook hier een alternatieve variabele op: **VERG_D**. We zullen hier een dummyvariabele van maken die de waarde 0 geeft indien de raad slechts 1 maal heeft vergaderd en waarde 1 in de andere gevallen. Slechts 1 maal vergaderen wijst op een inactieve raad van bestuur.

7.2.3 Modererende variabele

Een modererende variabele beïnvloedt de relatie tussen de afhankelijke en de onafhankelijke variabelen (Sekaran & Bougie, 2010). Bij hypothesen 3, 5 en 7 komen modererende variabelen voor. Het gaat respectievelijk om de perceptie van de CEO, CEO dualiteit en een efficiënte raad van bestuur. Deze variabelen werden reeds beschreven onder 7.2.2 en zullen op dezelfde wijze gemeten worden.

7.2.4 Controlevariabelen

Naast de onafhankelijke variabelen is het ook mogelijk dat controlevariabelen de afhankelijke variabele beïnvloeden (Sekaran & Bougie, 2010). Indien de controlevariabelen invloed uitoefenen op de afhankelijke variabele, vormt dit een storende factor in het onderzoek. Het is dan ook noodzakelijk om de controlevariabelen constant te houden zodat de relatieve invloed van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele getest kan worden.

Een eerste controlevariabele die ook in de wetenschappelijke onderzoeken rond auditkwaliteit wordt gebruikt is **GROOTTE**. Net zoals Niskanen et al. (2011) zal ik gebruik maken van het natuurlijk logaritme van de totale activa om deze variabele te definiëren. De variabele GROOTTE wordt opgenomen omdat de literatuur stelt dat agencykosten stijgen naarmate de onderneming groter wordt (Fama & Jensen, 1983). Hierdoor stijgt de vraag naar een auditor van hoge kwaliteit.

De volgende controlevariabele in deze masterproef is **LEEFTIJD**. De variabele leeftijd zal gemeten worden aan de hand van het natuurlijk logaritme van het aantal jaren sinds de oprichting van de onderneming. Niskanen et al. (2011) stelt namelijk dat ondernemingen die ouder zijn minder vraag uitoefenen naar een auditor van hoge kwaliteit dan jongere ondernemingen omwille van de verminderde informatieasymmetrie bij oudere ondernemingen.

Vervolgens wordt de variabele **WINST** aan het onderzoek toegevoegd. De winstgevendheid van een onderneming kan onder andere bepaald worden aan de hand van return on assets. Wanneer we earnings before interests and taxes delen door de totale activa krijgen we de ROA. Uit het onderzoek van Al-Bastaki en Joshi (2000) blijkt dat de ROA de winstgevendheid weergeeft die gecreëerd wordt door het efficiënt inzetten van de activa. Hierdoor genereert ze bijgevolg meer winsten. Al-Bastaki en Joshi (2000) zien de ROA dan ook als een bepalende determinant van het audithonorarium. Ook stellen deze auteurs dat ondernemingen die hoge winsten boeken, intensiever gecontroleerd worden om winstmanagement op te sporen. Deze intensievere controle leidt tot een hoger audithonorarium en bijgevolg ook tot een auditor van hogere kwaliteit.

Een volgende controlevariabele die zal gebruikt worden is **EXPORT**. De controlevariabele EXPORT zal worden voorgesteld door een dummyvariabele die de waarde 1 aanneemt indien de onderneming een deel van de omzet in het buitenland realiseert en de waarde 0 in het andere geval. Niskanen et al. (2011) stelden dat bedrijven met een omzet in het buitenland nood hebben

aan een auditor met internationale expertise. Een groot internationaal auditkantoor kan deze expertise bieden.

Tenslotte zullen we in deze masterproef, net zoals in de literatuur, gebruik maken van de variabele **GROEP**. Ook deze variabele is een dummyvariabele. Ze neemt de waarde 1 aan indien de keuze van de auditor bepaald werd door de groep waartoe de onderneming behoort en 0 indien de onderneming niet tot een groep behoort of de keuze voor de auditor niet bepaald werd door de groep. Het is mogelijk dat een groep bepaalt welke auditfirma de onderneming moet aanstellen (Niskanen et al., 2010; Niskanen et al., 2011). In dat geval wordt de vrije keuze van ondernemingen aan banden gelegd.

Hoofdstuk 8 Empirisch onderzoek

De variabelen uit het vorige hoofdstuk zullen empirisch getoetst worden om tot een besluit over de hypothesen te komen. Er zal hiervoor gebruikt gemaakt worden van het statistische programma IBM SPSS Statistics 22. Vooraleer we effectief kunnen overgaan tot de regressies zullen we eerst een beschrijvende analyse van de variabelen geven, de eventueel ontbrekende waarden vermelden, de uitschieters verwijderen en een controle doen op multicollineariteit.

8.1 Beschrijvende statistiek

8.1.1 Ontbrekende waarden

Zoals reeds in punt 7.1.2 werd vermeld omvat onze steekproef 130 familieondernemingen. Van deze 130 ondernemingen waren er slechts 92 die de vragenlijst volledig hadden ingevuld. De overige 38 bevatten ontbrekende waarden. Sekaran & Bougie (2010) en De Vocht (2010) zien enkele verklaringen voor dit fenomeen. Ontbrekende waarden komen voor in het geval dat de respondent de vraag opzettelijk niet beantwoordt of dat hij vergat de vraag in te vullen. Daarnaast is het ook mogelijk dat de respondent een ongeldig antwoord gaf. Als laatste kan aangehaald worden dat een vraag mogelijk niet van toepassing was op een respondent en deze bijgevolg ook niet diende te antwoorden. De 38 vragenlijsten die niet volledig werden ingevuld waren onbruikbaar voor mijn onderzoek aangezien de stellingen rond de perceptie van de CEO bij alle 38 niet werden ingevuld. Het overgrote deel van de respondenten haakte al af na de derde vraag.

Van de 92 ondernemingen die overbleven, waren er 9 onterecht in de selectie van Belfirst gekropen. Deze 9 ondernemingen waren namelijk niet wettelijk verplicht om een auditor aan te stellen en behoren dan ook niet tot de doelgroep van deze masterproef. Zo komen we uit bij een totaal van 83 vragenlijsten ingevuld door CEO's van familieondernemingen.

De gegevens van de 83 ondernemingen die nodig zijn om hypothesen 1, 2 en 3 te toetsen, bevatten geen ontbrekende waarden. De steekproefgrootte voor deze hypothesen bedraagt dus 83.

Bij het verwerken van de antwoorden op de vragenlijst zien we dat bij 8 van de 83 familieondernemingen ontbrekende waarden voorkomen bij CEO dualiteit, aantal bestuurders, aantal externe bestuurders en het aantal vergaderingen. Doordat deze ondernemingen geen raad van bestuur bezitten, waren de vragen met betrekking tot deze variabelen niet van toepassing op de respondenten en werden ze bijgevolg ook niet ingevuld (De Vocht, 2010). Bij het uitvoeren van de regressieanalyse voor hypothese 4, 5, 6 en 7 zullen deze ondernemingen buiten beschouwing gelaten worden. De steekproef voor het toetsen van hypothesen 4, 5, 6 en 7 verkleint dus tot 75 ondernemingen.

8.1.2 Beschrijvende analyse

Om een eerste inzicht te krijgen van de steekproef maak ik gebruik van een frequentietabel van de afhankelijke variabele. Een frequentietabel biedt inzicht in de frequentie van de waarden van een variabele, met andere woorden hoe vaak een bepaalde waarde voorkomt (De Vocht, 2010). In tabel 1 zien we de frequentietabellen. De frequentietabel van de variabele BIG4 toont ons dat er in totaal 83 familieondernemingen in de steekproef zitten. Hiervan stellen er slechts 12 een Big 4 auditor aan. Wanneer we nu voor een auditor van hoge kwaliteit de variabele BIG 9 gebruiken zien we een stijging tot 25 ondernemingen die een auditor van hoge kwaliteit aanstellen.

Tabel 1: Frequentietabel

		BIG4		BIG9	
		Frequency	Percent	Frequency	Percent
Valid	0	71	85,5	58	69,9
	1	12	14,5	25	30,1
Total		83	100	83	100

De beschrijvende statistiek van de variabelen in tabel 2 gaat dieper in op de variabelen die zullen worden gebruikt voor het testen van de hypothesen. We komen zo het gemiddelde, de mediaan, de minima en maxima en de standaardafwijking te weten. Voor de dummyvariabelen hebben we niets aan de minima- en maximumwaarden aangezien deze altijd respectievelijk 0 en 1 bedragen. De dummyvariabelen worden daarom opgenomen in tabel 3. In deze tabel zullen we de centrummaat, som, gebruiken om aan te geven hoeveel van de gegevens de waarde 1 hebben voor de betreffende dummy.

Uit tabel 2 kunnen we aflezen dat het minimum en maximum van de variabele PERC_CEO respectievelijk 10 en 40 bedragen. In punt 7.2.2 werd gesteld dat de maximumwaarde voor deze variabele 40 bedroeg en de minimumwaarde 5. We kunnen dus stellen dat minstens één onderneming de maximumscore van 40 heeft toegekend aan de perceptie van de CEO. De laagste score van 5 werd door geen enkele onderneming gegeven. Gemiddeld bedraagt de score die gegeven wordt aan de perceptie van de CEO 24,48.

Wanneer we kijken naar CEO_OWEN en MNG_OWEN merken we dat bij beide variabelen het minimum en maximum 0 en 100 zijn. Er zijn dus ondernemingen waar het management of de CEO geen aandelen bezit van de betreffende ondernemingen maar ook ondernemingen waar het management of de CEO alle aandelen bezitten. De mediaan van de variabele MNG_OWEN is 100 wat betekent dat bij minstens de helft van de familieondernemingen het management 100 procent van de aandelen bezit.

De familieondernemingen in de steekproef hebben 2 tot 9 bestuurders. Artikel 518 Wetboek Vennootschappen stelt dat in het geval dat een onderneming slechts 2 aandeelhouders heeft, de

raad van bestuur kan bestaan uit minstens 2 bestuurders. In de andere gevallen moet een raad van bestuur minstens 3 leden tellen. Daarnaast zien we dat het maximum aantal keren dat vergaderd wordt, 52 bedraagt ten opzichte van een mediaan van slechts 3 maal. Toch werd ervoor gekozen om deze onderneming niet uit de steekproef te verwijderen aangezien dit geen alleenstaand geval was. Naast de onderneming met een raad van bestuur die 52 maal per jaar vergadert, zijn er ook twee ondernemingen waarvan de raad van bestuur 50 keer per jaar samenkomt, terug te vinden in de dataset.

De ondernemingen in de steekproef zijn geen nieuwe opstartende ondernemingen. De jongste onderneming in deze steekproef bestaat al meer dan 13 jaar. De grootte van de ondernemingen varieert sterk, dat zien we aan de minimum en maximumwaarde. Deze waarden kunnen slechts uitschieters zijn en daarom zal voor verder onderzoek gebruikt gemaakt worden van het natuurlijk logaritme van de variabele GROOTTE. Ook voor LEEFTIJD zal het natuurlijk logaritme genomen worden.

Tabel 2: Beschrijvende statistiek

	N		Mean	Median	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing					
PERC_CEO	83	0	24,48	25	5,415	10	40
CEO_OWN	83	0	62,07	60	39,475	0	100
MNG_OWN	83	0	79,46	100	36,125	0	100
VERG	75	8	5,41	3	9,679	1	52
BEST	75	8	3,85	4	1,382	2	9
ONAF_BEST	75	8	0,1427	0	0,2357	0	1
WINST	83	0	0,0611	0,474	0,08551	-0,18	0,31
LEEFTIJD	83	0	36,4643	33,9616	15,18415	13,36	84,55
GROOTTE	83	0	19007983	10020391	24194785	3689716	131621527

Uit tabel 3 kunnen we afleiden dat er voor de variabele CEO_DUAL, VERG_D en ONAF_BEST_D telkens 8 gegevens ontbreken. Zoals reeds in punt 8.1 werd besproken moesten ondernemingen die geen raad van bestuur aanstelden de vragen met betrekking tot deze variabelen niet invullen. De variabele RVB telt geen ontbrekende gegevens omdat de familieondernemingen hier moesten aangeven of ze al dan niet een raad van bestuur bezitten.

De variabele BIG4 en BIG9 werden hierboven al besproken maar werden voor de volledigheid nog eens opgenomen in tabel 3. VERG_D is een variabele die de efficiëntie van een raad van bestuur weergeeft. Uit de tabel kunnen we afleiden dat 66,3 procent van de raden van bestuur minstens 2 maal vergaderd per jaar. Uit de literatuurstudie blijkt dat dit een positieve invloed heeft op de efficiëntie van de raad van bestuur. De variabele, ONAF_BEST_D, die ook de efficiëntie van de raad van bestuur verklaart, geeft weer of een onderneming minstens één externe bestuurder bezit. Het percentage ondernemingen dat minstens één externe bestuurder bezit, bedraagt slechts 28,9

procent. De variabele VERG_D beïnvloedt dus de efficiëntie van de raad van bestuur op een positieve manier maar omwille van het klein percentage ondernemingen dat minstens één externe bestuurder bezit zal de efficiëntie van de raad van bestuur afgezwakt worden.

Tabel 3: beschrijvende statistiek dummy's

	N		Sum	Percentage
	Valid	Missing		
BIG4	83	0	12	14,5
BIG9	83	0	25	30,1
EXPORT	83	0	59	71,1
GROEP	83	0	30	36,1
RVB	83	0	75	90,4
CEO_DUAL	75	8	48	57,8
VERG_D	75	8	55	66,3
ONAF_BEST_D	75	8	24	28,9

8.1.3 Uitschieters

Uitschieters zijn extreem hoge positieve of negatieve waarden die de regressieanalyse kunnen vertekenen (De Vocht, 2010). Dummyvariabelen kunnen geen uitschieters vertonen aangezien zij enkel de waarde 0 of 1 aannemen. Ook andere discrete variabelen worden niet gecontroleerd op uitschieters. We zullen in deze masterproef dan ook enkel zoeken naar uitschieters bij continue variabelen.

Voor elke continue variabele (GROOTTE, LEEFTIJD, WINST) stellen we een boxplot op. Deze werden opgenomen in bijlage III. Zoals in de vorige sectie werd vermeld zal vanaf hier het natuurlijk logaritme van de variabelen GROOTTE en LEEFTIJD genomen worden. De Vocht (2010) stelt dat een boxplot bestaat uit een rechthoek waarvan de onder- en bovengrens gevormd worden door het eerste en derde kwartiel. 50% van de ondernemingen zal zich zo bevinden in de box en zowel boven als onder de box zitten nog eens 25% van de ondernemingen. De horizontale strepen onder en boven de box geven de waarden aan die op 1,5 interkwartielafstand gelegen zijn. Gegevens die buiten deze lijnen, tussen 1,5 en 3 interkwartielafstanden worden outliers genoemd. Gegevens die op meer dan 3 interkwartiefafstanden van de box liggen worden extremen genoemd. Deze extremen worden aangeduid met een asterisk en zullen in deze masterproef beschouwd worden als uitschieters en uit de steekproef verwijderd worden. Voor de variabele WINST werden zo vier observaties verwijderd wanneer de afhankelijke variabele BIG4 was. Voor de variabele WINST werden vijf observaties verwijderd wanneer als afhankelijke variabele BIG 9 werd genomen. Daarmee komen de steekproefgroottes voor hypothesen 1-3 op 79 en 78 ondernemingen wanneer

we als afhankelijke variabele respectievelijk BIG 4 en BIG 9 gebruiken. De steekproefgroottes voor hypothesen 4-7 bedragen zo respectievelijk 71 en 70 (zie 8.1.1).

8.1.4 Multicollineariteit

Perfekte multicollineariteit komt voor wanneer twee of meer onafhankelijke of controlevariabelen perfect met elkaar gecorreleerd zijn (De Vocht, 2010). In deze masterproef is geen sprake van een 'dummy variable trap' waardoor er geen perfecte multicollineariteit voorkomt. Indien er toch sprake zou zijn van een dummy variable trap levert dit geen problemen op aangezien SPSS dummyvariabelen die perfect multicollineair zijn automatisch verwijdert.

Naast perfecte multicollineariteit kan imperfecte multicollineariteit voorkomen. Imperfecte multicollineariteit komt voor wanneer twee of meer onafhankelijke of controlevariabelen sterk gecorreleerd zijn met elkaar (De Vocht, 2010). We maken in deze masterproef gebruik van bivariate correlaties om te testen op imperfecte multicollineariteit. De verkregen correlatiematrix werd in bijlage III opgenomen. Om van imperfect multicollineariteit te spreken moet de absolute waarde van de correlatie tussen twee of meer variabelen groter zijn dan 0,9 (De Vocht, 2010). Anderen spreken van een absolute waarde die niet groter mag zijn dan 0,8. De variabelen mogen in dat geval niet samen worden opgenomen in één model omdat dan één of meerdere regressoren onnauwkeurig kunnen worden geschat.

Uit de correlatiematrix kunnen we afleiden dat er geen correlatie met een absolute waarde hoger dan 0,9 voorkomt. De variabelen ONAF_BEST en ONAF_BEST_D komen wel heel dicht in de buurt van deze waarde met een correlatie van 0,878. Aangezien er ook gesteld wordt dat een waarde hoger dan 0,8 problemen met multicollineariteit kan veroorzaken, maken we gebruik van de VIF waarde om de correlatie van de variabelen ONAF_BEST en ONAF_BEST_D te meten. VIF staat voor Variance Inflation Factor en is gelijk aan één gedeeld door de tolerantie. Wanneer de VIF waarde voor een variabele kleiner is dan 10 is er geen probleem in verband met de multicollineariteit (zie tabel 4). De waarden van de variabele ONAF_BEST en ONAF_BEST_D bedragen respectievelijk 8,190 en 7,017 en liggen dus net onder de grens van 10.

Terug in de correlatiematrix zien we dat de variabelen MNG_OWN en CEO_OWN een redelijk hoge correlatie van 0,704 hebben. En ook bij de variabelen BIG 4 en BIG 9 merken we een redelijk hoge correlatie van 0,628 op. De Vocht (2010) raadt dan ook deze variabelen met een hoge correlatie niet samen op te nemen in de regressie. Wij waren niet van plan deze variabelen samen op te nemen aangezien het in deze drie gevallen om alternatieve variabelen gaat (zie 7.2.1 en 7.2.2). Het is dan ook niet verwonderlijk dat ze sterk gecorreleerd zijn.

Tabel 4: VIF waarden

	Collinearity statistics	
	Tolerance	VIF
Big9	,672	1,489
PERC_CEO	,424	2,360
MNG_OWN	,438	2,281
CEO_OWN	,811	1,232
CEO_DUAL	,590	1,696
BEST	,122	8,190
ONAF_BEST	,143	7,017
ONAF_BEST_D	,823	1,216
VERG	,622	1,608
VERG_D	,655	1,528
GROOTTE	,842	1,188
LEEFTIJD	,728	1,374
WINST	,743	1,346
EXPORT	,708	1,412
GROEP	,768	1,302

Hieronder volgen de definitieve tabellen met beschrijvende statistieken voor de variabelen. De uitschieters werden verwijderd en het natuurlijk logaritme van de variabele LEEFTIJD en GROOTTE werd genomen.

Tabel 5: Beschrijvende statistiek BIG4

	N		Mean	Median	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing					
PERC_CEO	79	0	24,48	25	5,397	10	40
CEO_OWN	79	0	0,6154	0,50	0,39622	0	1
MNG_OWN	79	0	0,7949	1	0,36184	0	1
VERG	71	8	5,56	3	9,918	1	52
BEST	71	8	3,83	4	1,363	2	9
ONAF_BEST	71	8	0,1306	0	0,21526	0	0,75
WINST	79	0	0,0493	0,448	0,06904	-0,18	0,24
LEEFTIJD	79	0	3,5488	3,5543	0,40077	2,66	4,45
GROOTTE	79	0	16,2914	16,0984	0,82994	15,12	18,70

Tabel 6: beschrijvende statistiek dummy's BIG4

	N		Sum	Percentage
	Valid	Missing		
BIG4	79	0	12	15,2
EXPORT	79	0	56	70,9
GROEP	79	0	28	35,4
RVB	79	0	71	89,9
CEO_DUAL	71	8	46	58,2
VERG_D	71	8	53	67,1
ONAF_BEST_D	71	8	22	27,8

8.2 Regressieanalyse

Om de hypothesen te testen, maken we in deze masterproef gebruik van een logistische regressie. Een logistische regressie stelt ons in staat om de kans te berekenen op een gebeurtenis. Met de logistische regressie berekenen we dus hoe groot de kans is dat een onderneming een kwaliteitsvolle auditor aanstelt op basis van de onafhankelijke variabelen. Vooraleer we een logistische regressie kunnen uitvoeren moet gekeken worden of voldaan is aan enkele veronderstellingen (De Vocht, 2010). De basisveronderstelling voor een logistische regressie is dat de afhankelijke variabele dichotoom/binair is. Aan deze veronderstelling is voldaan aangezien BIG4 en BIG9 dummyvariabelen zijn. De volgende voorwaarde is dat het verband theoretisch causaal moet zijn. Dit betekent dat de afhankelijke variabele wordt beïnvloed door elke onafhankelijke variabele. In de literatuurstudie en bij de hypotheseopbouw werden reeds de verbanden besproken. Als laatste veronderstelling stelt De Vocht (2010) dat er geen multicollineariteit mag plaatshebben tussen de verschillende variabelen. Hier werd reeds op gecontroleerd in punt 8.1.4.

8.2.1 Invloed van ownership op keuze voor auditkwaliteit (Hypothese 1)

8.2.1.1 Invloed van management ownership

Met het eerste regressiemodel zal nagegaan worden of management ownership van invloed is op de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Het volgende model wordt opgesteld:

$$\text{BIG4} = \beta_0 + \beta_1 \text{MNG_OWN} + \beta_2 \text{GROOTTE} + \beta_3 \text{LEEFTIJD} + \beta_4 \text{WINST} + \beta_5 \text{EXPORT} + \beta_6 \text{GROEP} + \varepsilon$$

De parameter β_0 is de intercept (De Vocht, 2010). Dit is de waarde van de logit als alle variabelen de waarde 0 hebben. Daarnaast zijn de parameters $\beta_1 - \beta_6$ de partiële logistische regressiecoëfficiënten. β_1 geeft in deze vergelijking de invloed van MNG_OWN op de logit weer.

Hierbij wordt gecontroleerd voor de invloed van alle andere variabelen. Tot slot wordt de foutterm ε opgenomen.

In tabel 7 zijn de resultaten van regressiemodel 1 opgenomen. Vanaf hier zullen alle coëfficiënten die significant zijn op het 1% significantieniveau aangeduid worden met drie asterisken, die significant zijn op het 5% significantieniveau met 2 asterisken en die significant zijn op het 10% significantieniveau met 1 asterisk.

Tabel 7: Regressieresultaten modellen 1 en 2

Afhankelijke variabele BIG 4		
Regressiemodel	(1)	(2)
Variabelen		
Intercept	-13,941*	-13,437*
MNG_OWN	-1,943**	
CEO_OWN		-2,428**
GROOTTE	0,772*	0,778*
LEEFTIJD	0,191	-0,004
WINST	-4,684	-3,499
EXPORT	0,492	0,322
GROEP	-0,050	-0,025
Nagelkerke R ²	0,258	0,285
Significantie model	0,049**	0,029**
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau		

We zien dat de variabele MNG_OWN, zoals verwacht, een negatief teken heeft en significant is op het 5% significantieniveau. We kunnen bijgevolg de eerste hypothese: de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt wanneer management ownership stijgt, aanvaarden.

De interpretatie van de variabelen bij een logistische regressie is niet zo eenvoudig als bij een lineaire regressie. We zullen hieronder dan ook een voorbeeld gebruiken om de interpretatie te verduidelijken. We gaan voor het voorbeeld uit van een onderneming waarin het management 30 procent van de aandelen bezit. Daarnaast gaat het om een onderneming met een gemiddelde grootte, leeftijd en winst. De onderneming haalt een deel van zijn omzet in het buitenland en de keuze voor de auditor werd door de groep bepaald. Aan de hand van de regressiecoëfficiënten uit model 1 kunnen we de logit berekenen (De Vocht, 2010). Met de logit berekenen we hier de voorspelde kans op het aanstellen van een Big 4 auditor met een gegeven aandeelhouderschap.

$$\text{Logit} = -13,941 - 1,943 \times \mathbf{0,3} + 0,772 \times 16,2914 + 0,191 \times 3,5488 - 4,684 \times 0,0611 + 0,492 \times 1 - 0,050 \times 1 = -1,1133$$

De kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit wordt dan berekend (De Vocht, 2010):

$$P = 1 / (1 + e^{-\text{logit}}) = 1 / (1 + e^{1,1133}) = 24,73\%$$

Nu gaan we uit van een onderneming waarin het management 80 procent van de aandelen bezit. Ook hier gaat het om een onderneming met een gemiddelde grootte, leeftijd en winst. De onderneming haalt een deel van zijn omzet in het buitenland en de keuze voor de auditor werd door de groep bepaald.

$$\text{Logit} = -13,941 - 1,943 \times \mathbf{0,8} + 0,772 \times 16,2914 + 0,191 \times 3,5488 - 4,684 \times 0,0611 + 0,492 \times 1 - 0,050 \times 1 = -2,0848$$

$$P = 1 / (1 + e^{-\text{logit}}) = 1 / (1 + e^{2,0848}) = 11,06\%$$

Zoals we voorspeld hebben blijkt uit dit voorbeeld dat wanneer management ownership stijgt, de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt. Bijgevolg kunnen we hypothese 1 aanvaarden.

8.2.1.2 Invloed van CEO ownership

Het tweede regressiemodel is een variant van het eerste model. De variabele MNG_OWN werd vervangen door CEO_OWN. Aangezien onderzoekers beide variabelen gebruikten in het verleden lijkt het nuttig om ook CEO_OWN op significantie te testen.

$$\text{BIG4} = \beta_0 + \beta_1 \text{CEO_OWN} + \beta_2 \text{GROOTTE} + \beta_3 \text{LEEFTIJD} + \beta_4 \text{WINST} + \beta_5 \text{EXPORT} + \beta_6 \text{GROEP} + \varepsilon$$

We merken in tabel 7 een negatieve coëfficiënt op voor CEO_OWN die significant is op het 5% niveau. We kunnen hypothese 1 dus ook aanvaarden indien we in plaats van management ownership, CEO ownership als onafhankelijke variabele nemen. De kans op het aanstellen van een Big 4 auditor neemt af naarmate het percentage aandelen in het bezit van de CEO stijgt.

8.2.1.3 Robuustheidstest

Hiervoor werd aangetoond dat indien management ownership of CEO ownership stijgt, de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt. Dit verband was significant en bijgevolg konden we hypothese 1 aanvaarden. Hieronder zullen we nagaan of we hypothese 1 ook kunnen aanvaarden indien we een andere afhankelijke variabele nemen als maatstaf voor auditkwaliteit. We vervangen daarom BIG 4 in de regressiemodellen door BIG 9 en voeren de logistische regressies opnieuw uit. Door deze verandering zullen meer ondernemingen onder de noemer vallen van ondernemingen

die een auditor van hoge kwaliteit aanstellen, aangezien een BIG 9 auditor nu de maatstaf is voor een auditor van hoge kwaliteit.

Allereerst geven we de beschrijvende statistieken weer van de variabelen uit de steekproef waarin BIG 9 als afhankelijke variabele wordt beschouwd. De beschrijvende statistieken voor de steekproef met als afhankelijke variabele BIG 4 zijn niet dezelfde voor de steekproef met de variabele BIG9. In de laatste steekproef moest namelijk één extra uitschieter verwijderd worden (zie 8.1.3). Het gaat hier uiteraard maar om zeer kleine verschillen aangezien het maar om één extra onderneming gaat die werd verwijderd.

Tabel 8: Beschrijvende statistieken BIG9

	N		Mean	Median	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing					
PERC_CEO	78	0	24,45	25	5,424	10	40
CEO_OWN	78	0	0,6235	0,55	0,39261	0	1
MNG_OWN	78	0	0,8051	1	0,35259	0	1
VERG	70	8	5,63	3	9,974	1	52
BEST	70	8	3,84	4	1,369	2	9
ONAF_BEST	70	8	0,1325	0	0,21623	0	0,75
WINST	78	0	0,0523	0,455	0,06425	-0,08	0,24
LEEFTIJD	78	0	3,5484	3,5528	0,40335	2,66	4,45
GROOTTE	78	0	16,2990	16,1093	0,83251	15,12	18,70

Tabel 9: Beschrijvende statistieken dummy's BIG9

	N		Sum	Percentage
	Valid	Missing		
BIG9	78	0	21	26,9
EXPORT	78	0	55	70,5
GROEP	78	0	27	34,6
RVB	78	0	70	89,7
CEO_DUAL	70	8	45	57,7
VERG_D	70	8	53	67,9
ONAF_BEST_D	70	8	22	28,2

De resultaten van regressiemodel 1 en 2 met als afhankelijke variabele BIG 9 zijn opgenomen in tabel 10. Deze modellen zijn niet significant waardoor we geen uitspraak kunnen doen over hypothese 1. We kunnen dus enkel stellen dat wanneer we de afhankelijke variabele BIG 4 gebruiken, de hypothese dat aandelenbezit van het management of de CEO een negatieve invloed heeft op de kans op het aanstellen van een BIG 4 auditor, aanvaard kan worden. De nagelkerke R^2 geeft de verklarende kracht van de modellen weer. We zien duidelijk dat de verklarende kracht bij

de modellen 1 en 2 met als afhankelijke variabele Big 4 sterker is dan bij de modellen 1 en 2 met Big 9 als afhankelijke variabele.

Tabel 10: Robuustheidstest modellen 1 en 2

Afhankelijke variabele BIG 9		
Regressiemodel	(1)	(2)
Variabelen		
Intercept	-12,995**	-12,702**
MNG_OWN	-0,534	
CEO_OWN		-0,985
GROOTTE	0,811**	0,824**
LEEFTIJD	-0,077	-0,166
WINST	-5,069	-3,851
EXPORT	-0,119	-0,189
GROEP	-0,821	-0,897
Nagelkerke R ²	0,132	0,155
Significantie model	0,282	0,184
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau		

8.2.2 Invloed van de perceptie van de CEO op keuze voor auditkwaliteit (Hypothese 2)

8.2.2.1 Invloed perceptie CEO

Nadat we weten dat we hypothese 1 kunnen aanvaarden, gaan we over tot het toetsen van de volgende hypothese. Hypothese 2 stelt dat de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit stijgt wanneer de perceptie van de CEO ten opzichte van een kwaliteitsvolle audit stijgt. We zoeken dus naar een positieve regressiecoëfficiënt voor de variabele PERC_CEO. Hieronder wordt het model opgesteld.

$$\text{BIG4} = \beta_0 + \beta_1 \text{PERC_CEO} + \beta_2 \text{GROOTTE} + \beta_3 \text{LEEFTIJD} + \beta_4 \text{WINST} + \beta_5 \text{EXPORT} + \beta_6 \text{GROEP} + \varepsilon$$

In tabel 12 worden de regressieresultaten van het 3de model opgenomen. We vinden geen significante regressiecoëfficiënt voor de variabele PERC_CEO waardoor we geen uitspraak kunnen doen over het al dan niet aanvaarden van hypothese 2.

Om er zeker van te zijn dat er geen verband kan gevonden worden tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een Big 4 auditor zullen we drie nieuwe variabelen toevoegen. Het gaat om drie dummyvariabelen die gecreëerd worden door de variabele PERC_CEO op te delen in drie categorieën. De eerste categorie bevat de ondernemingen waarvan de CEO een score van 5 tot 20 op 40 toekent aan de perceptie ten opzichte van de audit. Indien een onderneming aan deze voorwaarde voldoet krijgt de dummyvariabele, PERC_slecht, de waarde 1, indien de score hoger ligt dan 20 krijgt ze de waarde 0. De volgende categorie omvat de ondernemingen waarvan de CEO een score tussen 21 en 27 geeft aan de perceptie. De dummyvariabele, PERC_gemiddeld kent dus de waarde 1 toe aan ondernemingen die voldoen aan deze regel en de waarde 0 indien een score van minder of gelijk aan 20 of minstens 28 werd gegeven. Als laatste dummyvariabele werd de variabele PERC_goed genomen. Deze krijgt de waarde 1 indien de onderneming zich in de laatste categorie, een score van 28 tot 40, bevindt en de waarde 0 in alle andere gevallen. Bij het uitvoeren van de regressie met de drie nieuwe variabelen moet worden opgelet dat de drie variabelen niet samen worden opgenomen. Dit heeft alles te maken met de 'dummy variable trap'. Indien de 3 dummyvariabelen en de constante samen worden opgenomen in de regressie zijn deze perfect multicollineair. We kiezen er hier voor om de variabele PERC_gemiddeld weg te laten uit de regressies.

Hieronder wordt een frequentietabel gegeven van de verschillende categorieën van de perceptie van de CEO. Uit de frequentietabel (tabel 11) kunnen we afleiden dat de helft van de CEO's een gemiddelde perceptie ten opzichte van een audit heeft. Het percentage van CEO's die een audit als goed percipiëren ligt hoger dan het percentage CEO's die een audit als slecht percipiëren. Het regressiemodel met de nieuwe dummyvariabelen is in tabel 12 opgenomen onder (3b) en zullen we hier verder bespreken.

We zien dat nadat we de perceptie van de CEO hebben opgedeeld in 3 nieuwe variabelen we wel een significante regressiecoëfficiënt krijgen, nl. voor de variabele PERC_goed. De regressiecoëfficiënt van PERC_goed heeft een positief teken en is significant op het 10% niveau. Dit is zoals we in de hypothese vooropgesteld hadden. We kunnen hypothese 2 dus deels aanvaarden en komen tot de volgende conclusie: wanneer de perceptie van de CEO goed is (score tussen 28 en 40) stijgt de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Daarnaast zien we dat de verklarende kracht van model (3b) duidelijk hoger ligt dan deze van (3a). Het is dus positief geweest om de perceptie van de CEO op te delen in drie categorieën.

Tabel 11: Frequentietabel PERC_CEO

	Frequentie	Percent
Valid PERC_slecht (score 5-20)	16	20,3
PERC_gemiddeld (score 21-27)	41	51,9
PERC_goed (score 28-40)	22	27,8
Totaal	79	100

Tabel 12: Regressieresultaten model 3

Afhankelijke variabele BIG 4		
Regressiemodel	(3a)	(3b)
Variabelen		
Intercept	-15,186**	-15,990**
PERC_CEO	-0,026	
PERC_slecht		1,683
PERC_goed		1,585*
GROOTTE	0,819**	0,843*
LEEFTIJD	0,132	-0,218
WINST	-7,350	-8,121
EXPORT	0,373	0,325
GROEP	0,420	0,715
Nagelkerke R ²	0,154	0,248
Significantie model	0,292	0,098*
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau		

Een mogelijke verklaring waarom we hypothese 2 slechts gedeeltelijk kunnen aanvaarden, is het feit dat de steekproef maar uit een klein aantal gegevens bestaat. Van de 79 bruikbare ondernemingen zijn er maar 12 die een BIG 4 auditor aanstellen. Het is vanzelfsprekend dat een onderneming die dan een Big 4 auditor aanstelt een grote invloed heeft op de resultaten van de regressie. Met meer ondernemingen in de steekproef die een Big 4 auditor aanstellen of een grotere steekproef in het algemeen, verkleint de invloed van één onderneming.

8.2.2.2 Robuustheidstest

Net als bij hypothese 1 zullen we ook hier testen of de resultaten robuust zijn wanneer we BIG 9 als afhankelijke variabele gebruiken. De regressiemodellen met betrekking tot perceptie van de CEO zullen hier dus opnieuw getest worden. Model (3a) maakt gebruik van de variabele PERC_CEO om de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit te meten. Model (3b) gebruikt de nieuwe dummyvariabelen, PERC_slecht, PERC_gemiddeld en PERC_goed, om de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit te berekenen. De resultaten van de regressies zijn terug te vinden in tabel 13.

Net als bij model (3a) met als afhankelijke variabele BIG 4 levert het model met als afhankelijke variabele BIG 9 geen significante regressiecoëfficiënt op voor de variabele PERC_CEO. Ook model (3b) is niet significant. Het gedeeltelijk aanvaarden van hypothese 2 kan dus niet bevestigd worden voor de afhankelijke variabele Big 9.

Wanneer we de verklarende kracht van de modellen voor BIG 4 en BIG 9 met elkaar vergelijken zien we dat model (3b) bij Big 4 tot een hogere verklarende kracht komt dan model (3b) bij Big 9. Dit wordt verklaard door de afwezigheid van een significante regressiecoëfficiënt bij Big 9 die wel aanwezig is bij Big 4.

Tabel 13: Robuustheidstest model 3

Regressiemodel	Afhankelijke variabele BIG 9	
	(3a)	(3b)
Variabelen		
Intercept	-12,825**	-14,237**
PERC_CEO	-0,074	
PERC_slecht		0,609
PERC_goed		0,226
GROOTTE	0,862**	0,847**
LEEFTIJD	-0,27	-0,095
WINST	-4,967	-4,981
EXPORT	-0,065	-0,088
GROEP	-0,491	-0,606
Nagelkerke R ²	0,154	0,136
Significantie model	0,189	0,365
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau		

8.2.3 Invloed van de perceptie van de CEO op de relatie tussen management ownership en de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 3)

8.2.3.1 Modererende variabele perceptie van de CEO

Met het toetsen van de derde hypothese willen we tot een besluit komen over de invloed van de perceptie van de CEO op de relatie tussen management ownership en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Meer specifiek willen we aantonen dat de negatieve perceptie van de CEO ten opzichte van een audit de negatieve relatie tussen management ownership en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit nog versterkt. We hebben reeds aangetoond dat we hypothese 1 kunnen aanvaarden waardoor we van een negatieve relatie tussen management ownership en de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit uitgaan.

Tabel 14: Regressieresultaten model 4

Afhankelijke variabele BIG 4						
Regressiemodel	(4a)	(4b)	(4c)	(4d)	(4e)	(4f)
variabelen						
Intercept	-16,380*	-15,230*	-15,681*	-13,567*	-15,146*	-11,091
MNG_OWN	2,146		-2,812***	-1,524		
CEO_OWN		4,703			-3,978***	-1,190
PERC_CEO	0,038	0,047				
PERC_slecht			-1,883		-1,197	
PERC_goed				1,016		1,982*
MNG_OWNxPERC	-0,183					
CEO_OWNxPERC		-0,321**				
MNG_OWNxslecht			3,886			
MNG_OWNxgoed				-0,458		
CEO_OWNxslecht					4,358*	
CEO_OWNxgoed						-3,963
GROOTTE	0,843*	0,793*	0,883*	0,784*	0,843*	0,665
LEEFTIJD	0,213	0,080	0,246	-0,82	0,272	-0,369
WINST	-4,074	-3,257	-3,929	-5,352	-3,645	-4,164
EXPORT	0,433	0,289	0,198	0,342	0,238	0,307
GROEP	0,349	0,270	0,273	-0,060	0,038	-0,011
Nagelkerke R ²	0,300	0,363	0,334	0,276	0,374	0,349
Significantie model	0,061*	0,018**	0,032**	0,093*	0,014**	0,024**
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau						

De perceptie van de CEO is hier een modererende variabele in plaats van een onafhankelijke variabele. Om de invloed van een modererende variabele te kennen moeten we eerst enkele interactietermen ontwikkelen. Om de interactietermen aan te maken, vermenigvuldigen we de

onafhankelijke variabelen met de modererende variabele. We krijgen zo zes interactietermen aangezien we gebruik maken van zowel management ownership als CEO ownership om de relatie tussen aandeelhouderschap en de keuze voor auditkwaliteit aan te tonen. Voor het meten van de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit maken we gebruik van de variabele PERC_CEO als de dummyvariabelen ontstaan doordat PERC_CEO in categorieën werd ingedeeld. De dummyvariabele PERC_slecht die gebruikt wordt in de interactietermen neemt de waarde 1 aan indien de CEO een audit als slecht percipieert en de waarde 0 indien ze deze als gemiddeld of goed percipieert. Dezelfde redenering wordt gevolgd voor de dummyvariabele PERC_goed: wanneer de CEO de audit als goed percipieert neemt de dummy de waarde 1 aan, wanneer de CEO de audit als slecht of gemiddeld percipieert krijgt het de waarde 0. In bovenstaande tabel vinden we de resultaten van de modellen (4a) tot (4f) terug.

We zien dat twee interactietermen significant verschillend zijn van nul. Het gaat om CEO_OWNXPERC_CEO model (4b) en CEO_OWNXslecht model (4e). Om een hypothese te kunnen aanvaarden moeten naast de interactietermen ook hun bijhorende onafhankelijke variabelen significant zijn. Wanneer we naar model (4b) kijken stellen we vast dat de regressiecoëfficiënt van CEO_OWNS niet significant is. CEO_OWNS moet naast de interactieterm CEO_OWNXPERC_CEO significant zijn om een uitspraak te kunnen doen over het interactie effect. Daarnaast bezit model (4e) zowel een significante interactieterm als een significante onafhankelijke variabele. De regressiecoëfficiënt van CEO_OWNS is significant op het 1% niveau en heeft een negatief teken zoals we voorspeld hadden. Het negatieve teken van CEO_OWNS wijst erop dat in een onderneming waarin het aandelenbezit van de CEO hoog is de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt. Het positief teken van de interactieterm CEO_OWNXslecht duidt erop dat wanneer CEO ownership constant wordt gehouden, de kans op het aanstellen van een kwaliteitsvolle auditor stijgt als de perceptie van de CEO slecht is. We kunnen hypothese 3 verwerpen aangezien deze uitging van een versterking van de daling van de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor bij een slechte perceptie. Een verklaring voor het verwerpen van de derde hypothese kan gevonden worden in het feit dat er naast de perceptie van de CEO andere factoren kunnen meespelen voor de CEO om een Big 4 auditor aan te stellen. Die andere factoren zouden bijvoorbeeld de perceptie ten opzichte van een audit van de raad van bestuur, overige managementleden of familieleden kunnen zijn.

8.2.3.2 Robuustheidstest

Net als bij de vorige twee hypothesen testen we ook hier weer de robuustheid van het model. Concreet betekent dit dat we de regressies van model 4 opnieuw zullen uitvoeren maar dan met BIG 9 als afhankelijke variabele in plaats van BIG 4. De resultaten van deze herrekenende modellen vind je terug in tabel 15 hieronder.

Tabel 15: Robuustheidstest model 4

Afhankelijke variabele BIG 9						
Regressiemodel	(4a)	(4b)	(4c)	(4d)	(4e)	(4f)
variabelen						
Intercept	-14,847**	-13,847**	-13,745**	-14,686**	-14,212**	-11,578*
MNG_OWN	3,569		-1,275	0,603		
CEO_OWN		4,561			-1,882**	0,099
PERC_CEO	0,037	0,028				
PERC_slecht			-3,077		-1,548	
PERC_goed				1,797		1,890*
MNG_OWNxPERC	-0,173					
CEO_OWNxPERC		-0,246**				
MNG_OWNxslecht			4,151			
MNG_OWNxgoed				-2,685		
CEO_OWNxslecht					3,150*	
CEO_OWNxgoed						-5,230*
GROOTTE	0,859**	0,828**	0,912**	0,871**	0,916**	0,723*
LEEFTIJD	-0,127	-0,107	-0,188	-0,148	-0,032	-0,229
WINST	-3,633	-3,803	-4,880	-4,284	-4,813	-3,179
EXPORT	-0,027	-0,085	-0,256	-0,197	-0,235	-0,136
GROEP	-0,451	-0,600	-0,796	-0,812	-0,977	-0,984
Nagelkerke R ²	0,200	0,259	0,202	0,177	0,228	0,261
Significantie model	0,171	0,054*	0,167	0,256	0,097*	0,051*
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau						

Als we naar de kolommen in de tabel kijken zien we dat er drie modellen zijn met significante interactievariabelen. Net als bij de regressie met big 4 als afhankelijke variabele zien we ook hier dat model (4b) wel een significante interactievariabele heeft maar dat de bijhorende onafhankelijke variabele CEO_OWN niet significant is. Hetzelfde zien we terugkomen bij model (4f) waar ook de onafhankelijke variabele CEO_OWN niet significant is. Omwille van het ontbreken van de significante onafhankelijke variabele kunnen we geen uitspraak doen over het interactie effect. Bij model (4e) zien we een positieve interactievariabele, CEO_OWNxslecht, die significant is op het 10% niveau. Daarnaast is de onafhankelijke variabele CEO_OWN negatief en significant op het 5% niveau. We kunnen dus tot de veronderstelling komen dat wanneer CEO ownership constant is, de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor stijgt wanneer de perceptie van de CEO slecht is. Hypothese 3 kunnen we hier dus ook verwerpen. Hypothese 3 stelde namelijk dat de negatieve perceptie van de CEO de reeds aanwezige negatieve relatie tussen ownership en de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit nog zou versterken. We zien hier dezelfde positieve relatie als bij het model met Big 4 als afhankelijke variabele.

8.2.4 Invloed van CEO dualiteit en efficiënte raad van bestuur op de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 4 en 6)

8.2.4.1 CEO dualiteit

Hypothese 4 van deze masterproef stelt dat de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit daalt wanneer er sprake is van CEO dualiteit binnen een onderneming. We verwachten dan ook dat de regressiecoëfficiënt van CEO_DUAL negatief zal zijn.

$$\text{BIG4} = \beta_0 + \beta_1 \text{CEO_DUAL} + \beta_2 \text{GROOTTE} + \beta_3 \text{LEEFTIJD} + \beta_4 \text{WINST} + \beta_5 \text{EXPORT} + \beta_6 \text{GROEP} + \varepsilon$$

In tabel 16 vinden we de resultaten van regressiemodel (5). De regressiecoëfficiënt is niet significant waardoor we niet kunnen stellen dat de aanwezigheid van CEO dualiteit de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor vermindert. Hypothese 4 kan bijgevolg niet aanvaard worden. Ook hier kan het ontbreken van een significant verband te wijten zijn aan het kleine aantal ondernemingen in de dataset.

De Nagelkerke R^2 van 0,253 geeft de verklarende kracht van het model aan. Voor dit model met slechts 1 onafhankelijke variabele en enkele controlevariabelen duidt deze Nagelkerke R^2 op een redelijke verklarende kracht..

8.2.4.2 Efficiënte raad van bestuur

De volgende regressievergelijking zal nagaan of de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor stijgt indien de onderneming een efficiënte raad van bestuur heeft. De gebruikte variabelen in de regressiemodellen (6a) tot (6e) bepalen de efficiëntie van de raad van bestuur.

$$\text{BIG4} = \beta_0 + \beta_1 \text{Efficiëntie raad van bestuur} + \beta_2 \text{GROOTTE} + \beta_3 \text{LEEFTIJD} + \beta_4 \text{WINST} + \beta_5 \text{EXPORT} + \beta_6 \text{GROEP} + \varepsilon$$

Als eerste zullen we de invloed van het aantal bestuurders nagaan op de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor. Het aantal bestuurders zal als variabele opgenomen worden in model (6a) in tabel 16. Op basis van het aantal bestuurders vinden we geen significant verband tussen de efficiëntie van de raad van bestuur en de kans op het aanstellen van een big 4 auditor.

Tabel 16: Regressieresultaten modellen 5 en 6

Afhankelijke variabele BIG 4						
Regressiemodel	(5)	(6a)	(6b)	(6c)	(6d)	(6e)
variabelen						
Intercept	-21,314**	-21,172**	-21,324**	-20,862**	-28,633***	-21,561**
CEO_Dual	-0,348					
BEST		0,097				
ONAF_BEST			0,167			
ONAF_BEST_D				0,484		
VERG					-0,255	
VERG_D						-0,245
GROOTTE	1,148**	1,104**	1,134**	1,087**	1,546***	1,156**
LEEFTIJD	0,347	0,362	0,343	0,403	0,723	0,344
WINST	-11,666**	-11,983**	-11,975**	-12,124**	-11,972**	-11,760**
EXPORT	-0,248	-0,251	-0,187	-0,230	-0,013	-0,084
GROEP	0,560	0,440	0,497	0,472	0,314	0,469
Nagelkerke R ²	0,253	0,252	0,249	0,256	0,345	0,250
Significantie model	0,082*	0,084*	0,088*	0,077*	0,015**	0,086*

***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau
*: Significant op het 10% significantieniveau

Met regressiemodellen (6b) en (6c) onderzoeken we de invloed van de externe bestuurders. In model (6b) maken we gebruik van de variabele ONAF_BEST die de proportie externe bestuurders weergeeft. Bij model (6c) maken we gebruik van de dummyvariabele ONAF_BEST_D om een significant verband te vinden. De dummyvariabele neemt de waarde 1 aan indien minstens 1 bestuurder een externe bestuurder is. Indien er geen externe bestuurders in de onderneming aanwezig zijn krijgt deze dummy de waarde 0. De regressiecoëfficiënten zijn beide niet significant. We kunnen dus niet aantonen dat externe bestuurders een significante invloed hebben op het aanstellen van een big 4 auditor.

Als laatste criterium van efficiëntie kijken we naar het aantal keer dat een raad van bestuur vergadert. Dit wordt gemeten aan de hand van de variabele VERG die aangeeft hoeveel keer een raad van bestuur heeft vergaderd. Daarnaast hebben we ook hier een alternatieve variabele. Deze variabele is een dummyvariabele die de waarde 0 aanneemt indien de raad van bestuur niet of slechts 1 maal heeft vergaderd op één jaar. De waarde 1 geldt dan voor alle raden van bestuur die meer dan 1 maal vergaderd hebben. In tabel 18 werden de regressiemodellen (6d) en (6e) met betrekking tot deze variabelen opgenomen. Bij beide modellen ontbreekt een significante regressiecoëfficiënt voor het aantal keer dat een raad van bestuur samenkomt, waardoor we ook voor de invloed van het aantal vergaderingen op het aanstellen van een Big 4 auditor geen uitspraak kunnen doen.

We kunnen over het aanvaarden van hypothese 6, de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit stijgt indien de onderneming een efficiënte raad van bestuur heeft, geen uitspraak doen aangezien geen enkele maatstaf van efficiëntie een significante regressiecoëfficiënt oplevert.

Wanneer we naar de verklarende kracht van de modellen kijken, zien we dat model (6d) een Nagelkerke R^2 van 0,345 heeft. Wanneer we deze Nagelkerke R^2 vergelijken met die van model (6e) zien we dat deze hoger is voor model (6d). De onafhankelijke variabele VERG verklaart dus beter de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor dan de onafhankelijke variabele VERG_D. Een minder duidelijk verschil zien we voor de alternatieve variabelen ONAF_BEST en ONAF_BEST_D. Daar levert model (6c) met onafhankelijke variabele ONAF_BEST_D een lichtjes hogere Nagelkerke R^2 dan model (6b) met onafhankelijke variabele ONAF_BEST.

8.2.4.3 Robuustheidstest

Ook bij hypothese 4 en 6 gaan we na of het model robuust is wanneer we een andere variabele als afhankelijke variabele nemen. Zoals steeds werd de afhankelijke variabele BIG 4 vervangen door de afhankelijke variabele BIG 9. De verandering van afhankelijke variabele zorgt voor herrekenende regressiemodellen. Deze zijn terug te vinden in tabel 17.

Op basis van de gegevens in tabel 17 kunnen we niet besluiten dat hypothese 4 aanvaard moet worden. De regressiecoëfficiënt van CEO_Dual is niet significant. Ook vinden we net als bij de regressiemodellen met afhankelijke Big 4 geen significante regressiecoëfficiënten voor de variabelen BEST, ONAF_BEST, ONAF_BEST_D, VERG en VERG_D. Dit duidt erop dat we geen significant verband kunnen aantonen tussen een efficiënte raad van bestuur en de vraag naar een Big 9 auditor. We kunnen bijgevolg ook geen uitspraak doen over Hypothese 6 wanneer we als afhankelijke variabele BIG 9 gebruiken.

De Nagelkerke R^2 van de modellen getest op robuustheid ligt overal lager dan bij de modellen met als afhankelijke variabele BIG 4. Dit toont aan dat de modellen met BIG 4 als afhankelijke variabele een hogere verklarende kracht bezitten dan de modellen met als afhankelijke variabele BIG 9. De robuustheidstest levert ons hier dus geen betere resultaten met betrekking tot de verklarende kracht van de logistische modellen op.

Tabel 17: Robuustheidstest modellen 5 en 6

Afhankelijke variabele BIG 9						
Regressiemodel	(5)	(6a)	(6b)	(6c)	(6d)	(6e)
variabelen						
Intercept	-15,280**	-15,670**	-15,610**	-15,531**	-17,142**	-16,036**
CEO_Dual	-0,632					
BEST		0,225				
ONAF_BEST			1,021			
ONAF_BEST_D				0,648		
VERG					-0,018	
VERG_D						-0,045
GROOTTE	0,960**	0,889**	0,917**	0,903**	1,308**	0,976**
LEEFTIJD	-0,150	-0,043	0,002	-0,025	-0,080	-0,126
WINST	-8,460	-8,707	-9,157*	-9,208*	-9,427*	-9,295*
EXPORT	-0,105	-0,103	-0,050	-0,077	0,052	0,034
GROEP	-0,451	-0,678	-0,573	-0,557	-0,509	-0,476
Nagelkerke R ²	0,193	0,193	0,184	0,192	0,181	0,174
Significantie model	0,130	0,132	0,156	0,133	0,163	0,184
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau						

8.2.5 Directe effecten model

8.2.5.1 Samen opnemen directe effecten

Nadat de directe effecten, die de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit beïnvloeden, eerst afzonderlijk werden besproken, zullen we in deze sectie die directe effecten opnemen in één model.

$$BIG4 = \beta_0 + \beta_1 OWNERSHIP + \beta_2 PERC_CEO + \beta_3 CEO_DUAL + \beta_4 EFFICIËNTIE + \beta_5 GROOTTE + \beta_6 LEEFTIJD + \beta_7 WINST + \beta_8 EXPORT + \beta_9 GROEP + \varepsilon$$

In de regressievergelijkingen werden de variabelen OWNERSHIP, PERC_CEO, CEO_DUAL, BEST, ONAF_BEST_D en VERG samen opgenomen. ONAF_BEST_D en VERG werden verkozen boven ONAF_BEST en VERG_D omdat de modellen waar deze variabelen afzonderlijk werden opgenomen significantier waren of dichterbij het significantieniveau van 10% lagen (zie 8.2.4). De keuze voor het opnemen van slechts één van de twee alternatieven per maatstaf voor efficiëntie komt voort uit punt 8.1.4. In deze sectie werd gesteld dat we ervoor kiezen om de alternatieve variabelen niet

samen in één model op te nemen omwille van de redelijk hoge correlaties tussen deze variabelen. De verschillende mogelijkheden werden als modellen (7a) tot (7d) opgenomen in tabel 18.

De resultaten van de regressievergelijking met alle directe effecten bevestigt de bevindingen die we vinden wanneer we naar elk direct effect afzonderlijk kijken. In de modellen (7a) tot (7d) is de regressiecoëfficiënt van aandeelhouderschap steeds significant. Het teken van de regressiecoëfficiënt is negatief dus we kunnen hypothese 1 aanvaarden. De regressiecoëfficiënt van de variabele PERC_CEO (model 7a) was niet significant maar in model (7b), waarin de perceptie van de CEO werd opgedeeld in categorieën, vonden we wel een significante regressiecoëfficiënt voor PERC_slecht. Wanneer we de resultaten van het afzonderlijk opnemen van de perceptie bekijken merken we op dat daar niet PERC_slecht maar PERC_goed significant was. Het positieve teken van de variabele PERC_slecht wijst erop dat bij een slechte perceptie van de CEO ten opzichte van een gemiddelde perceptie de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor stijgt. We kunnen hypothese 2, die stelt dat de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor stijgt wanneer de perceptie stijgt, aanvaarden wanneer de perceptie van de CEO slecht is. Net als bij het afzonderlijk opnemen van de directe effecten vonden we ook hier geen significante regressiecoëfficiënten voor CEO dualiteit en een efficiënte raad van bestuur. Bijgevolg kunnen we geen uitspraken doen over hypothese 5 en 6.

De Nagelkerke R^2 van model (7b) bedraagt 0,534 waardoor model (7b) de grootste verklarende kracht heeft van de modellen. Dit model bevat de meeste significante regressiecoëfficiënten. Daarnaast zien we dat modellen (7b) en (7d) een algemeen hoger liggende Nagelkerke R^2 hebben dan de modellen (7a) en (7c). Dit is te wijten aan het indelen in verschillende categorieën van de perceptie van de CEO in plaats van een globale variabele voor de perceptie. De indeling in categorieën heeft dus een grotere verklarende kracht van de modellen tot gevolg. Tot slot merken we op dat de Nagelkerke R^2 van de modellen (7a) tot (7d) hoger liggen dan bij de modellen waarin elk direct effect afzonderlijk opgenomen wordt. Dit is uiteraard logisch, naarmate er meer onafhankelijke variabelen worden opgenomen worden die een verband hebben met de afhankelijke variabelen, stijgt de verklarende kracht van het model. Toch geeft het samen opnemen van deze variabelen maar een Nagelkerke R^2 van 0,534. Dit is niet laag maar duidt op het feit dat er nog andere belangrijke onafhankelijke variabelen ontbreken om de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor te kennen.

Tabel 18: Regressieresultaten model 7

Afhankelijke variabele Big 4				
Regressiemodel	(7a)	(7b)	(7c)	(7d)
variabelen				
Intercept	-29,092**	-29,646**	-22,176*	-19,931
MNG_OWN	-3,027**	-2,955*		
CEO_OWN			-2,981**	-2,725**
PERC_CEO	-0,120		-0,055	
PERC_slecht		3,386*		2,333
PERC_goed		1,708		1,799
CEO_Dual	-0,040	0,443	0,149	0,619
BEST	0,168	0,132	0,026	-0,010
ONAF_BEST_D	-0,089	-0,556	0,382	0,227
VERG	-0,593	-0,503	-0,471	-0,377
GROOTTE	1,698**	1,519**	1,365**	1,153*
LEEFTIJD	1,586	1,004	0,477	-0,144
WINST	-8,714	-7,584	-5,987	-6,981
EXPORT	0,017	0,522	0,324	0,438
GROEP	0,086	0,921	0,033	0,740
Nagelkerke R ²	0,488	0,534	0,475	0,522
Percentage correct	90,1	88,7	88,7	88,7
Significantie model	0,015**	0,010***	0,019**	0,013**

***: Significant op het 1% significantieniveau ** : Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau

8.2.5.2 Robuustheidstest

Ook in deze sectie testen we de robuustheid van het model door de afhankelijke variabele Big 4 te vervangen door Big 9. We merken meteen in tabel 19 op dat er geen significante regressiecoëfficiënten zijn voor de variabelen van de directe effecten. Wanneer we een vergelijking maken met de modellen waarin de variabelen afzonderlijk werden opgenomen en waar de afhankelijke variabele ook Big 9 is, komen we tot dezelfde conclusie. We kunnen geen uitspraak doen omtrent de hypothesen omwille van het ombreken van een significant verband. De Nagelkerke R² van modellen (7a) tot (7d) getest op robuustheid liggen beduidend lager dan die van dezelfde modellen met Big 4 als afhankelijke variabele. Ook dit is weer te wijten aan het ontbreken van significante relaties.

Tabel 19: Robuustheidstest model 7

Afhankelijke variabele Big 9				
Regressiemodel	(x)	(x)	(x)	(x)
variabelen				
Intercept	-13,463*	-15,205	-12,740*	-14,108*
MNG_OWN	-0,439	-0,099		
CEO_OWN			-1,027	-0,847
PERC_CEO	-0,087		-0,089	
PERC_slecht		0,572		0,564
PERC_goed		0,222		0,177
CEO_Dual	-0,459	-0,490	-0,317	-0,317
BEST	0,168	0,156	0,131	0,115
ONAF_BEST_D	0,103	0,202	0,089	0,167
VERG	-0,012	-0,007	-0,010	-0,005
GROOTTE	0,927**	0,900**	0,932**	0,882**
LEEFTIJD	-0,060	-0,135	-0,217	-0,256
WINST	-7,356	-7,643	-6,206	-6,619
EXPORT	-0,051	-0,107	0,009	-0,017
GROEP	-0,392	-0,517	-0,444	-0,586
Nagelkerke R ²	0,252	0,224	0,270	0,240
Significantie model	0,283	0,483	0,221	0,410
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau				

8.2.6 Invloed van CEO dualiteit op de relatie tussen perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 5)

8.2.6.1 Modererende variabele CEO dualiteit

Hypothese 5 stelt dat wanneer CEO dualiteit voorkomt binnen de onderneming deze de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit verzwakt. De modererende variabele in deze hypothese is CEO dualiteit. Het is een dummy variabele die de waarde 1 aanneemt indien er sprake is van CEO dualiteit en de waarde 0 in het andere geval. Er werden vier interactievariabelen ontwikkeld omdat we verschillende mogelijkheden gebruiken om de perceptie van de CEO te meten. Model (8a) levert ons de significante negatieve interactieterm PERC_CEOxCEO_Dual. We stelden voorop dat de relatie tussen de perceptie van de CEO en de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor positief moet zijn om hypothese 5 te kunnen aanvaarden. Om uitspraken te doen over het interactie effect moet zowel de interactieterm als de onafhankelijke variabele PERC_CEO significant zijn. De resultaten in

tabel 20 geven aan dat de variabele PERC_CEO niet significant is. We kunnen op basis van model (8a) dan ook geen uitspraak doen over het aanvaarden van hypothese 5. De andere modellen hebben geen significante interactievariabelen dus ook voor deze modellen kunnen we geen besluit nemen met betrekking tot hypothese 5.

Tabel 20: Regressieresultaten model 8

Afhankelijke variabele BIG 4				
regressiemodel	(8a)	(8b)	(8c)	(8d)
variabelen				
Intercept	-28,644***	-28,246***	-19,646**	-22,491**
CEO_Dual	8,050*	-1,106	-0,189	0,793
PERC_CEO	0,085			
PERC_slecht		-0,080		
PERC_gemiddeld			-20,768	
PERC_goed				2,548*
PERC_CEOx CEO_Dual	-0,343*			
PERC_slecht x CEO_Dual		3,334		
PERC_gemiddeld x CEO_Dual			18,675	
PERC_goed x CEO_Dual				-2,017
GROOTTE	1,380**	1,451**	1,195**	1,207**
LEEFTIJD	0,477	0,647	-0,164	0,074
WINST	-12,613**	-13,356**	-14,397**	-11,855*
EXPORT	0,402	0,399	-0,424	-0,341
GROEP	1,275	1,277	1,446	0,464
Nagelkerke R ²	0,343	0,350	0,430	0,344
Significantie	0,047**	0,042**	0,009***	0,047**
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau				

8.2.6.2 Robuustheidstest

In deze sectie zullen we controleren of het model robuust is wanneer we de afhankelijke variabele BIG 9 gebruiken om auditkwaliteit te meten. De resultaten van de robuustheidstest zijn opgenomen in tabel 21. We merken op dat er geen significante interactievariabelen kunnen worden teruggevonden. Hierdoor kunnen we geen uitspraken doen over het interactie effect en bijgevolg ook niet over hypothese 5. Ook ligt de kwaliteit, gemeten aan de hand van de Nagelkerke R^2 , van model 8 met BIG 9 als afhankelijke variabele lager dan bij model 8 met BIG 4 als afhankelijke variabele.

Tabel 21: Robuustheidstest model 8

Afhankelijke variabele BIG 9				
regressiemodel	(8a)	(8b)	(8c)	(8d)
variabelen				
Intercept	-14,897**	-15,646**	-14,125**	-15,622**
CEO_Dual	0,425	-0,596	-0,982	-0,368
PERC_CEO	-0,064			
PERC_slecht		0,543		
PERC_gemiddeld			-1,068	
PERC_goed				0,618
PERC_CEOx CEO_Dual	-0,043			
PERC_slecht x CEO_Dual		0,048		
PERC_gemiddeld x CEO_Dual			0,921	
PERC_goed x CEO_Dual				-0,850
GROOTTE	1,006**	0,971**	0,944**	0,961**
LEEFTIJD	-0,110	-0,180	-0,309	-0,123
WINST	-7,856	-8,073	-7,402	-7,870
EXPORT	0,012	-0,008	-0,102	-0,085
GROEP	-0,121	-0,269	-0,338	-0,496
Nagelkerke R^2	0,229	0,203	0,214	0,202
Significantie	0,159	0,239	0,201	0,242
***: Significant op het 1% significantieniveau ** : Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau				

8.2.7 Invloed van een efficiënte raad van bestuur op de relatie tussen perceptie van de CEO en de keuze voor auditkwaliteit. (Hypothese 7)

8.2.7.1 Modererende variabele efficiënte raad van bestuur

Als laatste zijn we aangekomen bij hypothese 7. Deze hypothese veronderstelt een positieve invloed op de relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit wanneer een efficiënte raad van bestuur aanwezig is binnen de onderneming. De modererende variabele is in deze hypothese een efficiënte raad van bestuur. Opnieuw werden er verschillende interactievariabelen ontwikkeld met betrekking tot deze modererende variabele. Elke maatstaf die de efficiëntie van de raad van bestuur kan bepalen werd gebruikt evenals de twee mogelijkheden om de perceptie van de CEO te meten. In tabel 22 zijn de resultaten van de verschillende modellen met de verschillende interactievariabelen opgenomen.

Model (9a) gebruikt als maatstaf voor efficiëntie het aantal bestuurders waaruit de raad van bestuur bestaat. We zien in tabel 22 dat model (9a/3) zowel een significante interactievariabele als significante onafhankelijke variabele heeft. In dit model wordt het aantal bestuurders als maatstaf voor efficiëntie genomen voor de ondernemingen waarvan de CEO een goede perceptie over een audit heeft. De interactieterm, PERC_goedxBEST, is negatief en significant op het 5% niveau. De onafhankelijke variabele PERC_goed is ook significant op het 5% niveau en positief. Het positief teken van PERC_goed wijst op een positieve relatie tussen de goede perceptie van de CEO en de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Het negatieve teken van de interactievariabele PERC_goedxBEST duidt erop dat bij een goede perceptie van de CEO, de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt als het aantal bestuurders stijgt. Op basis van deze maatstaf voor efficiëntie kunnen we hypothese 7 die stelt dat de aanwezigheid van een efficiënte raad de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit versterkt, verwerpen. Een mogelijke verklaring voor de daling in de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor kan te wijten zijn aan het feit dat een efficiënte raad van bestuur, hier dus een raad van bestuur met een hoger aantal bestuurders, de rol van de auditor voor zichzelf weggeleid ziet in plaats van dat zij de auditor bijstaat in zijn monitoringrol.

Model (9b) hanteert als maatstaf voor efficiëntie de proportie onafhankelijke bestuurders, Model (9c) is een variant van model (9b) aangezien model (9c) gebruikt maakt van een dummyvariabele die de waarde 1 aanneemt indien er minstens één onafhankelijke bestuurder aanwezig is in de raad van bestuur en de waarde 0 in het andere geval. Om de efficiëntie van de raad van bestuur te bepalen werd in model (9d) het aantal vergaderingen van de raad van bestuur gebruikt. Model (9e) is ook weer een variant van het vorige model. In dit model wordt gebruik gemaakt van een dummy die de waarde 1 krijgt indien een onderneming minstens 2 maal vergadert en de waarde 0 indien de raad van bestuur niet of slechts één maal samenkomt. Al deze modellen leveren significante onafhankelijke en controlevariabelen op maar geen significante interactievariabelen dus de zevende hypothese wordt niet ondersteund door deze modellen.

Tot slot is er nog model (9f). Dit laatste model neemt de belangrijkste maatstaven voor een efficiënte raad van bestuur samen op in één model. Op basis van de Nagelkerke R^2 werden zo de variabelen BEST, ONAF_BEST en VERG geselecteerd. Deze werden in het model opgenomen samen met hun bijhorende interactievariabelen. Dit model leverde de significante interactievariabelen PERC_goedxBEST en PERC_slechtxONAF_BEST op. De bijhorende onafhankelijke variabelen PERC_slecht en PERC_goed waren ook beiden significant. De onafhankelijke variabelen PERC_slecht en PERC_goed hebben beiden een positief teken wat erop wijst dat de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor stijgt als de perceptie van de CEO stijgt. De negatieve interactievariabele PERC_goedxBEST geeft aan dat bij een goede perceptie van de CEO de kans op het aanstellen van een kwaliteitsvolle auditor daalt wanneer de raad van bestuur meer bestuurders telt. Dit wordt bevestigd door model (9a). De negatieve interactievariabele PERC_slechtxONAF_BEST wijst erop dat bij een slechte perceptie van de CEO de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt als de proportie externe bestuurders stijgt. Een groter aantal bestuurders en een hogere proportie externe bestuurders duiden op een efficiëntere raad van bestuur. Gegeven een constante perceptie van de CEO daalt de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor wanneer de raad van bestuur efficiënter is. We verwerpen hypothese 7 wanneer we kijken naar het aantal bestuurders en de proportie onafhankelijke bestuurders als maatstaven voor efficiëntie. De zevende hypothese stelde namelijk dat een efficiënte raad van bestuur een positieve invloed had op de reeds positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. Een mogelijke verklaring voor de verwerping van de hypothese kan te wijten zijn aan het feit dat een raad van bestuur met een groter aantal bestuurders en hogere proportie onafhankelijke bestuurders vindt dat zij voldoende in staat is om hoge auditkwaliteit te waarborgen door hun sterke monitoringrol. Hierdoor is er volgens haar minder nood aan een Big 4 auditor. Over het effect van de overige interactievariabelen kunnen we geen uitspraak doen aangezien de modellen met deze interactievariabelen geen significante resultaten opleverden.

De Nagelkerke R^2 van model (9f) bedraagt 0,650 en geeft aan dat dit model een redelijk grote verklarende kracht heeft. De variabele Big 4 hangt dus sterk samen met de onafhankelijke- en controlevariabelen die gebruikt werden. De verklarende kracht van dit model is ongeveer dubbel zo hoog dan de verklarende kracht van de andere modellen die betrekking hebben op hypothese 7. Aangezien we in het laatste model, model (9f), meerdere onafhankelijke variabelen en interactietermen hebben opgenomen is dat resultaat niet verwonderlijk.

Tabel 22: Regressieresultaten model 9

Regressiemodel variabelen	(9a/1)	(9a/2)	(9a/3)	(9b/1)	(9b/2)	(9b/3)	(9c/1)	(9c/2)	(9c/3)	(9d/1)	(9d/2)	(9d/3)	(9e/1)	(9e/2)	(9e/3)	(9f)
Intercept	-28,097**	-21,607**	-24,520**	-20,456**	-27,202**	-21,381**	-19,330**	-24,412**	-20,257**	-28,409**	-29,900**	-26,421**	-19,531**	-23,467**	-21,804**	-51,636**
PERC_CEO	0,234			-0,076			-0,081			-0,072			-0,127			
PERC_slecht		-0,111			2,586**			2,253*			1,477			2,368		7,901**
PERC_goed			6,193**			1,674*			1,318			1,369			0,484	12,950**
BEST	1,815	-0,005	0,742*													1,398
ONAF_BEST				-7,687	0,619	1,058										4,160
ONAF_BEST_D							-3,285	0,749	0,356							
VERG										-0,479	-0,249	-0,186				-0,897
VERG_D													-4,211	0,021	-0,669	
PercCEOx BEST	-0,065															
Percslecht BEST		0,395														
Percgoed BEST			-1,134**													-2,821**
PercCEOx ONAF_BEST				0,315												
Percslecht ONAF_BEST					-5,968											-12,673*
Percgoed ONAF_BEST						-1,950										
PercCEOx ONAF_BEST_D							0,151									
Percslecht ONAF_BEST_D								-2,198								
Percgoed ONAF_BEST_D									0,313							

PercCEOx VERG										0,009							
Percslectx VERG												-0,078					
Percgoedx VERG													-0,120				1,127
PercCEOx VERG_D														0,167			
Percslectx VERG_D																-1,199	
Percgoedx VERG_D																	1,272
GROOTTE	1,080**	1,111**	1,112**	1,250**	1,540**	1,137**	1,172**	1,323**	1,131**	1,624***	1,587**	1,466**	1,227**	1,222**	1,234**	2,578*	
LEEFTIJD	0,612	0,336	0,478	0,082	-0,165	0,223	0,124	0,052	-0,028	0,779	0,689	0,349	0,298	0,276	0,069	0,083	
WINST	-11,877**	-11,462*	-16,332**	-12,734**	-13,940**	-13,411**	-12,962**	-13,203**	-13,277**	-12,411**	-12,030*	-12,647**	-13,270**	-12,480**	-12,895**	-30,740**	
EXPORT	-0,185	-0,053	-0,807	-0,132	0,130	-0,453	-0,167	0,066	-0,480	-0,043	0,141	-0,192	-0,198	0,184	-0,399	-1,220	
GROEP	0,642	1,136	0,559	0,551	1,098	0,495	0,528	1,022	0,391	0,503	0,877	0,356	0,592	1,139	0,411	2,786	
Nagelkerke R ²	0,287	0,297	0,403	0,270	0,338	0,320	0,278	0,318	0,321	0,354	0,373	0,376	0,282	0,300	0,325	0,650	
Significantie model	0,117	0,100	0,016**	0,149	0,051*	0,070*	0,134	0,072*	0,068*	0,039**	0,028**	0,026**	0,126	0,096*	0,064*	0,001***	

***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau

8.2.7.2 Robuustheidstest

In deze sectie zal nagegaan worden of we de conclusie met betrekking tot hypothese 7, kunnen handhaven indien we een andere maatstaf voor auditkwaliteit hanteren. Hieronder zullen de regressiemodellen opnieuw berekend worden aan de hand van de afhankelijke variabele BIG 9 en zal nagegaan worden of we de conclusie kunnen behouden. De resultaten van de herrekenende regressiemodellen zijn terug te vinden in tabel 23.

Op basis van het herrekenende regressiemodel (9a/3) kunnen we besluiten dat bij een goede perceptie van de CEO, de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor daalt naarmate de efficiëntie van de raad van bestuur stijgt. Zowel de variabelen BEST als PERC_goedxBEST zijn significant. De interactieterm heeft een negatief teken en wijst erop dat bij een goede perceptie van de CEO, de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor daalt als het aantal bestuurders stijgt. We kunnen op basis van deze gegevens, net als bij het model met afhankelijke variabele Big 4, hypothese 7 verwerpen. Mogelijk vindt een raad van bestuur met een hoger aantal bestuurders dat zij voldoende in staat is om hoge auditkwaliteit te waarborgen door hun sterke monitoringrol waardoor er minder nood is aan een Big 9 auditor.

Net als bij de regressiemodellen met afhankelijke variabele BIG 4, leveren de herrekenende regressiemodellen, 9(b), 9(c), 9(d) en 9(e) met afhankelijke variabele BIG 9 geen significante interactietermen op. We kunnen geen uitspraken doen met betrekking tot de interacties voor de maatstaven van efficiëntie opgenomen in deze modellen. Bijgevolg kan ook geen uitspraak gedaan worden over het al dan niet aanvaarden van hypothese 7.

Regressiemodel (9f) dat de interactietermen PERC_goedxBEST, PERC_CEOxONAF_BEST en PERC_CEOxVERG en de bijhorende onafhankelijke variabelen samen opneemt in één model heeft een Nagelkerke R^2 van 0,447. Dit betekent dat dit regressiemodel een redelijk grote verklarende kracht bezit. De interactievariabele PERC_goedxBEST heeft een negatief teken en is significant. Bij een goede perceptie van de CEO zal de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor dus dalen als de raad van bestuur meer bestuurders telt. Hypothese 7 kunnen we bijgevolg verwerpen aangezien deze interactievariabele het tegenovergestelde aangeeft in vergelijking met wat we vooropgesteld hadden. We kunnen dus dezelfde conclusie trekken ongeacht de gebruikte maatstaf voor auditkwaliteit. De tweede significante interactievariabele in het model is PERC_CEOxONAF_BEST. In het model (9f) met BIG 4 als afhankelijke variabele zat deze interactievariabele niet. De interactievariabelen die in de individuele modellen de hoogste Nagelkerke R^2 hadden werden opgenomen in model (9f). De interactievariabele PERC_CEOxONAF_BEST heeft een licht positieve significante coëfficiënt op het 10% significantieniveau. De bijhorende onafhankelijke variabele PERC_CEO heeft een negatieve significante coëfficiënt. Deze negatieve coëfficiënt duidt er op dat wanneer de perceptie van de CEO stijgt de kans op het aanstellen van een big 9 auditor daalt. De positieve interactievariabele wijst erop dat bij een constant perceptie van de CEO de kans op het aanstellen van een big 9 auditor stijgt naarmate de proportie onafhankelijke bestuurders stijgt. De interactievariabele neemt dus het juiste teken aan met betrekking tot hypothese 7. Toch moeten

we hypothese 7 verwerpen. De vooropgestelde relatie tussen de perceptie van de CEO en de kans op het aanstellen van een auditor moet namelijk positief zijn en is hier negatief. Het is mogelijk dat ondanks de perceptie die een CEO heeft over een audit, de efficiënte raad van bestuur er niet in slaagt om de algemene vergadering een Big 9 auditor te laten benoemen. De raad van bestuur of zaakvoerder doet namelijk een voorstel aan de Algemene vergadering. Deze laatste benoemt effectief de auditor.

Tabel 23: Robuustheidstest model 9

Afhankelijke variabele BIG 4																
Regressiemodel	(9a/1)	(9a/2)	(9a/3)	(9b/1)	(9b/2)	(9b/3)	(9c/1)	(9c/2)	(9c/3)	(9d/1)	(9d/2)	(9d/3)	(9e/1)	(9e/2)	(9e/3)	(9f)
variabelen																
Intercept	-17,881**	-15,090**	-16,671*	-14,096**	-16,848	-15,421**	-13,309*	-16,499**	-14,661**	-16,373**	-17,865**	-17,141**	-12,381*	-16,812**	-15,887**	-10,460
PERC_CEO	0,069			-0,099			-0,117			-0,119			-0,195*			-0,359**
PERC_slecht		-0,898			1,015			1,036			1,143			2,029		
PERC_goed			3,612*			0,318			0,025			0,682			-0,177	9,833** *
BEST	1,237	0,143	0,646*													0,813*
ONAF_BEST				-3,580	1,689	1,192										
ONAF_BEST_D							-2,429	0,912	0,466							-7,624
VERG										-0,320	-0,013	-0,015				
VERG_D													-3,928	0,537	-0,172	-2,414
PercCEOx BEST	-0,039															
Percslechtx BEST		0,416														
Percgoedx BEST			-0,857*													-2,026**
PercCEOx ONAF_BEST				0,181												
Percslechtx ONAF_BEST					-3,291											
Percgoedx ONAF_BEST						-0,457										
PercCEOx ONAF_BEST_D							0,125									0,353*
Percslechtx ONAF_BEST_D								-1,466								
Percgoedx ONAF_BEST_D									0,691							

PercCEOx VERG										0,013						
Percslectx VERG											-0,196					
Percgoedx VERG												-0,199				
PercCEOx VERG_D													0,176			0,139
Percslectx VERG_D														-1,962		
Percgoedx VERG_D															0,485	
GROOTTE	0,898**	0,875**	0,834**	0,988**	1,011**	0,906**	0,970**	0,987**	0,895**	1,153***	1,062**	1,034**	1,021**	0,998**	0,977**	1,008**
LEEFTIJD	-0,054	-0,143	0,042	-0,124	-0,176	-0,021	-0,173	-0,188	-0,170	-0,053	-0,077	-0,088	-0,153	-0,221	-0,155	-0,510
WINST	-8,282	-8,203	-9,790*	-8,851	-9,238*	-9,244*	-9,066*	-9,282*	-9,284*	-8,996*	-8,840*	-9,212*	-9,780*	-9,896*	-9,489**	-14,032*
EXPORT	-0,006	-0,020	-0,183	0,075	0,092	-0,081	0,062	0,069	-0,098	0,056	0,122	0,082	-0,026	0,146	0,013	-0,834
GROEP	-0,301	-0,369	-0,653	-0,332	-0,555	-0,593	-0,346	-0,475	-0,651	-0,294	-0,325	-0,483	-0,148	-0,235	-0,493	-0,444
Nagelkerke R ²	0,245	0,213	0,260	0,221	0,213	0,187	0,241	0,217	0,199	0,225	0,201	0,189	0,245	0,216	0,178	0,447
significantie	0,121	0,205	0,092*	0,179	0,205	0,301	0,129	0,190	0,253	0,168	0,247	0,291	0,120	0,194	0,341	0,021**
***: Significant op het 1% significantieniveau **: Significant op het 5% significantieniveau *: Significant op het 10% significantieniveau																

Hoofdstuk 9 Conclusie

9.1 Conclusies

De centrale onderzoeksvraag van deze masterproef luidde als volgt: 'Zal een CEO van een Belgische private familieonderneming eerder kiezen voor een auditor van hoge kwaliteit?'. De onderzoeksvraag bestond uit twee belangrijke begrippen: Auditkwaliteit en een CEO van een Belgische private onderneming.

Auditkwaliteit werd gemeten aan de hand van de grootte van het auditkantoor. Een auditor van hoge kwaliteit werd in deze masterproef gelijkgesteld aan een Big 4 auditor. Voor de robuustheidstesten werd hoge auditkwaliteit gelijkgesteld aan een audit uitgevoerd door een Big 9 auditor.

Uit een studie van Cohen et al. (2010) bleek dat 53% van de respondenten verklaarden dat CEO's of CFO's de meeste invloed hebben op de aanstelling van een auditor. De effectieve invloed van een CEO op de keuze voor auditkwaliteit werd nog niet eerder onderzocht. Het is belangrijk dat wanneer we onderzoek doen naar de perceptie van de CEO ten opzichte van een audit, CEO's ook daadwerkelijk voor een groot stuk de keuze bepalen. Aan de 83 CEO's die de vragenlijsten invulden, werd gevraagd wie volgens hen de keuze voor een auditor bepaalt. Uit mijn onderzoek bleek dat 49 van de 83 CEO's deze taak weggelegd zagen voor henzelf. Dit komt neer op 59 procent wat nog een verhoging van het percentage van het onderzoek van Cohen et al. (2010) betekent.

Zo konden we starten met het testen van de hypothesen uit hoofdstuk 6. De eerste hypothese stelde dat de kans op het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit daalt wanneer management ownership stijgt. Omdat in de literatuur soms gebruik gemaakt wordt van CEO ownership in plaats van management ownership bij familieondernemingen controleerden we hypothese 1 ook voor CEO ownership. Zowel management ownership als CEO ownership leidden tot het aanvaarden van de eerste hypothese bij familieondernemingen. Wanneer we Big 9 in plaats van Big 4 als maatstaf voor auditkwaliteit namen, konden we hypothese 1 niet aanvaarden.

Hypothese 2 kon slechts gedeeltelijk aanvaard worden. Enkel wanneer de perceptie van de CEO positief was, dit wil zeggen wanneer de CEO een score van minstens 28 op een maximum van 40 toekende aan zijn perceptie, steeg de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor.

Hypothese 3 stelde dat de negatieve perceptie van de CEO de negatieve relatie tussen management ownership en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit nog versterkt. Deze hypothese ging er dus vanuit dat bij een constant aandeelhouderschap, de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalde wanneer de perceptie negatief was. We vonden enkel een significante relatie voor de interactievariabele 'CEO ownership x de slechte perceptie van de CEO'. De regressieresultaten toonden aan dat wanneer CEO ownership constant werd gehouden, de kans op

het aanstellen van een Big 4 auditor steeg wanneer de perceptie van de CEO slecht was. Aangezien het hier om de tegenovergestelde relatie dan die we vooropstelden ging, konden we hypothese 3 verwerpen. Een verklaring voor het verwerpen van de derde hypothese kan gevonden worden in het feit dat er naast de perceptie van de CEO andere factoren kunnen meespelen voor de CEO om een Big 4 auditor aan te stellen. Die andere factoren zouden bijvoorbeeld de perceptie van de raad van bestuur, overige managementleden of familieleden ten opzichte van een audit kunnen zijn. Voor de invloed van een gemiddelde of goede perceptie op de relatie tussen eigendomspercentage en de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor vonden we geen significant verband. Wanneer we controleerden op robuustheid vonden we dezelfde conclusie voor de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor.

Vervolgens testten we de vierde hypothese: de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt wanneer er CEO dualiteit aanwezig is binnen de onderneming. De regressiecoëfficiënt van de variabele CEO dualiteit was niet significant waardoor we geen uitspraak konden doen over het al dan niet aanvaarden van hypothese 4. Dezelfde conclusie kon getrokken worden wanneer we keken naar de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor.

Hypothese 5 die de invloed van CEO dualiteit op de positieve relatie tussen de perceptie en de kans op het aanstellen van een big 4 auditor naging, konden we niet aanvaarden. Ondanks de significante interactievariabele 'perceptie van de CEO x CEO dualiteit' vonden we geen significante regressiecoëfficiënt voor de variabele 'Perceptie van de CEO'. Om een uitspraak te kunnen doen over het interactie effect van CEO dualiteit op de positieve relatie tussen de perceptie en de kans op het aanstellen van een big 4 auditor, moeten zowel de interactievariabele 'perceptie van de CEO x CEO dualiteit' als de variabele 'perceptie van de CEO' significant zijn. Op basis van onze gegevens konden we dus geen uitspraak doen over het al dan niet aanvaarden van hypothese 5. De robuustheidstest leverde geen significante interactievariabelen op waardoor we ook voor een Big 9 auditor de hypothese niet konden ondersteunen.

De 6de hypothese behandelde de efficiëntie van de raad van bestuur. In de literatuurstudie werden verschillende mogelijkheden weergegeven om de efficiëntie te meten. Drie van deze mogelijkheden werden opgenomen in de regressies. Het gaat om het aantal bestuurders, de proportie externe bestuurders en het aantal keer dat een raad van bestuur vergadert. Hoe hoger het aantal bestuurders, de proportie externen en het aantal vergaderingen, hoe efficiënter de raad van bestuur wordt beschouwd. Geen van deze maatstaven voor efficiëntie waren significant dus hypothese 6, die stelt dat de kans op een Big 4 auditor stijgt indien er een efficiënte raad van bestuur aanwezig is, kon niet worden ondersteund. Ook voor de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor werden geen significante regressiecoëfficiënten voor de maatstaven van efficiëntie gevonden.

Als laatste werd hypothese 7 getest. Deze hypothese ging na of de aanwezigheid van een efficiënte raad van bestuur invloed heeft op de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een auditor van hoge kwaliteit. De hypothese stelde een versterking van deze

positieve relatie voorop. Het aantal bestuurders en de proportie externe bestuurders leverden significante interactievariabelen op. De eerste relatie die kon gelegd worden, handelde over het aantal bestuurders en een score tussen 28 en 40 voor de perceptie. Er werd gevonden dat bij een goede perceptie de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor daalt wanneer het aantal bestuurders stijgt. Aangezien een stijging van het aantal bestuurders een positieve invloed heeft op de efficiëntie, daalt de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor hier wanneer de efficiëntie van de raad van bestuur stijgt. Op basis van deze relatie konden we hypothese 7 verwerpen wanneer voor de efficiëntie van de raad van bestuur naar het aantal bestuurders gekeken werd. Mogelijk vindt een raad van bestuur met een groot aantal bestuurders dat zij zelf de sterke monitoringrol volledig op zich nemen waardoor een auditor van hoge kwaliteit niet nodig is. Ook voor de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor vonden we dezelfde relatie. Naast het aantal bestuurders leverde ook de proportie externe bestuurders een significante interactievariabele op. Deze relatie was enkel significant bij een slechte perceptie van de CEO ten opzichte van een audit. Bij een slechte perceptie daalde de kans op het aanstellen van een Big 4 auditor wanneer de proportie externe bestuurders steeg. Ook hier versterkte de efficiëntie, gemeten aan de hand van de proportie externe bestuurders, de positieve relatie tussen de perceptie van de CEO en het aanstellen van een Big 4 auditor niet. Hypothese 7 kon dus ook hier verworpen worden. Ook hier kan een mogelijke verklaring voor het verwerpen van de hypothese gelinkt worden aan het feit dat een raad van bestuur met een hogere proportie externe bestuurders van mening is dat een auditor van hoge kwaliteit niet nodig is omdat zij zelf de sterke monitoringrol volledig op zich nemen. De andere maatstaven die de efficiëntie van de raad van bestuur bepaalden, leverden geen significante coëfficiënten.

Tot slot werd op de regressies met betrekking tot hypothese 7 een robuustheidstest uitgevoerd. Deze test leverde een nieuwe significante interactievariabele op nl. 'de perceptie van de CEO maal de proportie externe bestuurders'. De interactievariabele had een positief teken wat erop wees dat gegeven een constante perceptie van de CEO de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor steeg indien de proportie externe bestuurders steeg. Deze bevinding ligt in lijn met het aanvaarden van hypothese 7 maar de basisrelatie tussen de perceptie van de CEO en de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor was significant negatief waar deze relatie positief zou moeten zijn om hypothese 7 te kunnen aanvaarden. Hypothese 7 werd hier dus ook verworpen omdat de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor daalde naarmate de perceptie van de CEO steeg. Volgens de vooropgestelde hypothese zou de kans op het aanstellen van een Big 9 auditor moeten stijgen naarmate de perceptie van de CEO stijgt in plaats van te dalen. Het is mogelijk dat ondanks de perceptie die een CEO heeft over een audit, de efficiënte raad van bestuur er niet in slaagt om de algemene vergadering een Big 9 auditor te laten benoemen. De raad van bestuur of zaakvoerder doet slechts een voorstel aan de Algemene vergadering die de auditor effectief moet benoemen.

Een mogelijke verklaring waarom we over het algemeen weinig significante resultaten vonden, ligt in het feit dat de dataset uit een beperkt aantal ondernemingen bestaat. Slechts 79 ondernemingen maken deel uit van de dataset waarvan maar 12 ondernemingen een Big 4 auditor aanstelden. De invloed van één onderneming die een Big 4 auditor aanstelt, beïnvloedt zo sterk de resultaten.

9.2 Beperkingen van het onderzoek

Een eerste grote beperking van het onderzoek is het kleine aantal gegevens waarop we ons baseerden om de regressies te kunnen uitvoeren. Er werden e-mails gestuurd naar 3902 mogelijk bruikbare ondernemingen voor het onderzoek maar er kwamen slechts 198 antwoorden terug. De kleine response rate is mogelijk te wijten aan het feit dat de vragenlijst door de CEO van de onderneming ingevuld moest worden. CEO's zijn vaak drukbezette mensen en besteden hun tijd niet aan het invullen van vragenlijsten. De 198 antwoorden die we ontvingen waren dan ook nog eens afkomstig van zowel familieondernemingen als niet-familieondernemingen. Wij opteerden ervoor in deze masterproef om de vraag naar hoge auditkwaliteit binnen familieondernemingen te onderzoeken. Hierdoor werden 68 ondernemingen niet opgenomen voor het uitvoeren van de regressies. Een onderneming werd als familieonderneming gekwalificeerd wanneer meer dan 50 procent van de aandelen in het bezit waren van de familie en wanneer de CEO de onderneming als een familieonderneming beschouwt. Het is mogelijk dat er andere kenmerken zijn die bepalen of een onderneming als familieonderneming wordt beschouwd waardoor er mogelijk onnodig ondernemingen verwijderd werden uit de dataset. De dataset nam nog verder af doordat er 9 ondernemingen niet wettelijk verplicht waren een auditor aan te stellen. Ondanks dat we de juiste criteria ingaven in Belfirst om de ondernemingen te selecteren die wettelijk verplicht zijn een auditor aan te stellen, slopen deze 9 ondernemingen binnen in de dataset. De databank Belfirst is dus niet altijd correct. Als laatste stap werden nog 38 ondernemingen verwijderd omdat deze ondernemingen de vragenlijst niet volledig hadden ingevuld. Ook dit kunnen we verklaren door het tijdsgebrek van een CEO. Het gebruik van de vragenlijst maakte ons afhankelijk van de respons om ons onderzoek uit te voeren. De lage respons is waarschijnlijk één van de grote oorzaken waarom we weinig significante resultaten hebben.

Zoals eerder vermeld bleven er uiteindelijk 83 ondernemingen over in de dataset. Van deze ondernemingen waren er slechts 12 die een Big 4 auditor hadden aangesteld oftewel 14,5 procent. Het is vanzelfsprekend dat een onderneming die dan een Big 4 auditor aanstelt een grote invloed heeft op de resultaten van de regressie. Met een hoger percentage ondernemingen in de steekproef die een Big 4 auditor aanstellen, verkleint de invloed van één onderneming en zouden er mogelijk meer significante resultaten geweest zijn.

Met betrekking tot de vragenlijst kunnen we ook twee beperkingen aanhalen. Als eerste beperking is er het invullen van de vragenlijst door de CEO. De e-mails werden naar het standaard 'info' e-mailadres van elke onderneming gestuurd. Mogelijk geraakte de e-mail niet tot bij de CEO waardoor de lage respons rate gedeeltelijk kan verklaard worden. Langs de andere kant is het ook mogelijk dat een andere werknemer van de onderneming de vragenlijst die voor de CEO bestemd was, invulde. Dit zou kunnen leiden tot vertekeningen in de antwoorden met betrekking tot de perceptie van de CEO. De tweede beperking aan de vragenlijst ontstaat door de vraagrichting van de stellingen met betrekking tot de perceptie van de CEO. Alle stellingen werden in dezelfde richting opgesteld, buiten stelling 2 die een omgekeerde vraagstelling had. Het is mogelijk dat de

ondervraagden daardoor stelling 2 foutief beantwoord hebben wat tot een vertekening in de score van de perceptie van de CEO kan geleid hebben.

Tot slot vermelden we nog dat er geen eerder onderzoek werd gevoerd naar de invloed van de CEO op de keuze voor auditkwaliteit. Er waren dus geen andere onderzoeken voorhanden om ons op te baseren of de vragenlijst op te stellen. Mogelijk levert een andere aanpak significantere resultaten op.

9.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Voor we deze masterproef kunnen afronden bekijken we eerst nog een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek.

Als eerste stel ik dat het uitvoeren van onderzoek op een grotere dataset tot betere en betrouwbaardere resultaten kan leiden. Hiervoor zouden de vragenlijsten in de eerste plaats nog steeds via email verstuurd mogen worden. Daarnaast zouden telefonische contacten, met ondernemingen die niet antwoorden op de e-mails, voor een grotere respons kunnen zorgen.

Vervolgens lijkt het mij interessant om een vergelijking te maken tussen de perceptie van de CEO bij niet-familieondernemingen en familieondernemingen. Daarnaast zou het ook interessant kunnen zijn om een vergelijking te maken tussen familieondernemingen met een familiale CEO en een externe CEO want daaraan werd in deze masterproef geen aandacht besteed. CEO ownership omvat deze problematiek wel gedeeltelijk aangezien externe CEO's vaak niet zo veel aandelen bezitten van een onderneming.

Om de efficiëntie van de raad van bestuur te berekenen zou in verder onderzoek gebruik gemaakt kunnen worden van extra maatstaven. Mogelijke maatstaven zijn dan de drukbezetheid van een bestuurder en het aandelenbezit van een bestuurder. De aanwezigheid van een auditcomité zou in deze context minder relevant zijn omdat veel familieondernemingen geen auditcomité aanstellen.

Nadat we in deze masterproef controleerden voor de afhankelijke variabele Big 4 en Big 9 zou het interessant kunnen zijn om de robuustheid van de resultaten na te gaan op nog een andere manier. Na een informeel gesprek met 3 CEO's van familieondernemingen leek mij hun perceptie op een audit sterk gebaseerd op de kostprijs van een audit. Het audithonorarium lijkt mij daarom een geschikte maatstaf voor auditkwaliteit in een verder onderzoek.

Lijst van geraadpleegde werken

5 redenen om uw jaarrekening te laten controleren! (2013). Opgevraagd op 21 februari, 2014, via <http://www.tavernemeun.nl/blogs/5-redenen-om-uw-jaarrekening-te-laten-controleren/>.

Adams, R. B., Ferreira, D. (2004). The moderating effect of group decision making. *Working paper, Stockholm school of economics*.

Al-Bastaki, H. & Joshi, P.L. (2000). Determinants of Audit Fees: Evidence from the Companies Listed in Bahrain. *International Journal of Auditing, 4*, 129-138.

Ang, J.S., Cole, R.A., & Wuh Lin, J. (2000). Agency Costs and Ownership Structure. *The Journal of Finance, 55*, 81-106.

Balsam, S., Krishnan, J., & Yang, J. S. (2003). Auditor industry specialization and earnings quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory, 22*, 71-97.

Becker, G.S. (1974). A Theory of Social Interactions. *Journal of Political Economy, 82 (6)*, 1063-1093.

Becker, C., DeFond, M., Jiambalvo, J., & Subramanyam, K.R. (1998). The effect of audit quality on earningsmanagement. *Contemporary Accounting Research, 15 (1)*, 1-24.

Bliss, M.A. (2011). Does CEO duality constrain board independence? Some evidence from audit pricing [Elektronische versie]. *Accounting and finance, 51*, 361-380.

Boyd, B.K. (1995), CEO duality and firm performance: A contingency model. *Strategic Management Journal, 16*, 301-312.

Brickley, J.A., Coles, J.L., & Jarrell, G. (1997). Leadership structure: Separating the CEO and Chairman of the Board. *Journal of Corporate Finance, 3*, 189-220.

Broye, G. & Weill, L. (2008). Does leverage influence auditor choice? A cross-country analysis. *Applied Financial Economics, 18*, 715-731.

Bureau van Dijk (2014). Financiële en economische informatie over bedrijven in België en Luxemburg. Opgevraagd op 15 maart, 2014, via <http://www.bvdinfo.com/nl-be/products/company-information/national/bel-first>.

Butler, M., Leone, A.J., & Willenborg, M. (2004). An empirical analysis of auditor reporting and its association with abnormal accruals. *Journal of Accounting and Economics, 37 (2)*, 139-165.

- Carcello, J.V., Hermanson, D.R., Neal, T.L., & Riley, R.A. (2002). Board characteristics and audit fees. *Contemporary Accounting Research*, 19, 365-384.
- Carcello, J.V., Neal, T.L., Palmrose, Z.V., & Scholz, Z. (2011). CEO involvement in selecting board members, audit committee effectiveness, and restatements. *Contemporary Accounting Research*, 28 (2), 396-430.
- Carey, P., Simnett, R., & Tanewski, G. (2000). Voluntary Demand for Internal and External Auditing by Family Businesses. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 19, 37-51.
- Causholli, M. & Knechel, W.R. (2007). Lending relationships, IPOs, and the effect of auditor quality on the cost of debt. *Working paper, University of Florida*.
- Choi, J-H., Kim, C., Kim, J-B., & Zang, Y. (2010). Audit Office Size, Audit Quality, and Audit Pricing. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 29 (1), 73-97.
- Chrisman, J.J., Chua, J.H., & Litz, R.A. (2004). Comparing the Agency Costs of Family and Non-Family Firms: Conceptual Issues and Exploratory Evidence. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 28 (4), 335-354.
- Code Buysse II (2009). Opgevraagd op 9 oktober, 2013, via <http://www.codebuysse.be/nl/buysse.nl.aspx>.
- Cohen, J.R., Krishnamoorthy, G., & Wright, A.M. (2008). Form versus substance: the implications for auditing practice and research of alternative perspectives on Corporate Governance. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 27(2), 181-198.
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G., & Wright, A. (2010). Corporate Governance in the Post-Sarbanes-Oxley Era: Auditors' Experiences. *Contemporary Accounting Research*, 27 (3), 751-786.
- Craswell, A.T., Francis, J.R., & Taylor, S.L. (1995). Auditor brand name, reputations and industry specializations. *Journal of Accounting and Economics*, 20 (2 & 3), 297-322.
- Daily, C.M. & Dollinger, M.J. (1992). An empirical examination of ownership structure in family and professionally-managed firms. *Family Business Review*, 5, 117-136.
- Dalton, D.R. and Kesner, I.F. (1987) Composition and CEO duality in boards of directors: an international perspective. *Journal of International Business Studies*, 18 (3), 33-42.
- Davis, J.H., Schoorman, F.D, & Donaldson, L. (1997). Toward a Stewardship Theory of Management. *Academy of Management Review*, 22(1), 20-47.

DeAngelo, L.E. (1981). Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting & Economics*, 3(3), 183-199.

Dedman, E. & Lennox, C. (2007). Managers perceptions of product market competition, profitability and firms' voluntary disclosures of sales. *Working paper, Hong Kong University of Science and Technology*.

DeFond, M.L. (1992). The association between changes in client firm agency costs and auditor switching. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 11 (1), 16-31.

DeFond, M., Francis, J., & Wong, T.J. (2000). Auditor industry specialization and market segmentation: evidence from Hong Kong. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 19, 49-66.

DeFond, M., Raghunandan, K., & Subramanyam, K.R. (2002). Do non-audit service fees impair auditor independence? Evidence from going-concern audit opinions. *Journal of Accounting Research*, 40 (4), 1247-1274.

Demoor, C. (2012). Een revisor aanstellen, ook als het niet moet? Het gebeurt en het heeft zijn voordelen. Opgevraagd op 21 februari, 2014, via <http://www.taxworld.be/taxworld/revisor-aanstellen-als-het-niet-moet.html?LangType=2067>.

Denis, D. K., & McConnell, J. J. (2003). International corporate governance. *Journal of Financial and Quantitative Analysis*, 38(1), 1-36.

De Vocht, A. (2010). *Basishandboek SPSS 17*. Utrecht: Bijleveld Press.

Dey, A., Engel, E., & Liu, X. (2011). CEO and board chair roles: to split or not to split? *Journal of Corporate finance*, 17(5), 1595-1618.

DiMaggio, P.J. & Powell, W.W. (1983). The iron cage revisited: Institutional Isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, 4(2), 147-160.

Dries, R., Van Brussel, L., & Willekens, M. (2011). *Handboek auditing*. Antwerpen: Intersentia.

Eisenhardt, K.M. (1989). Agency theory: an assessment and review. *Academy of Management Review*, 14 (1), 57-74.

Fama, E.F. en Jensen, M.C. (1983), Separation of ownership and control. *Journal of Law and Economics*, 26, 301-325.

Ferguson, A., Francis, J., & Stokes, D. (2003). The effects of firm-wide and office-level industry expertise on audit pricing. *The Accounting Review*, 78 (2), 429-448.

Firth, M. & Smith, A. (1992). Selection of auditor firms by companies in the new issue market. *Applied Economics*, 24 (2), 247-255.

Francis, J.R. & Wilson, E.R. (1988). Auditor Changes: A Joint Test of Theories Relating to Agency Costs and Auditor Differentiation. *The Accounting Review*, 63(4), 663-682.

Francis, J., Maydew, L.E., & Sparks, H.C. (1999). The role of Big 6 auditors in the credible reporting of accruals. *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 18 (2), 17-34.

Francis, J.R. (2004). What do we know about audit quality? *The British Accounting Review*, 36, 345-368.

Francis, J., Reichelt, K., & Wang, D. (2005). The pricing of national and city-specific reputations for industry expertise in the US audit market. *The accounting Review*, 80 (1), 113-136.

Francis, J.R. & Yu, M.D. (2009). Big 4 Office Size and Audit Quality. *The Accounting Review*, 84 (5), 1521-1552.

Frankel, R., Johnson, M., & Nelson, K. (2002). The relation between auditors' fees for nonaudit services and earnings management. *The Accounting Review*, 71-105.

Gabrielsson, J. (2007). Boards of directors and entrepreneurial posture in medium-size companies: putting the board demography approach to a test. *International Small Business Journal*, 25 (5), 511-537.

Goodwin-Stewart, J. & Kent, P. (2006). Relation between external audit fees, audit committee characteristics and internal audit. *Accounting and Finance*, 46, 387-404.

Gramling, A.A., Rittenberg, L.E., & Johnstone, K.M. (2012). *Auditing* (8th edition). Canada: South-Western Cengage Learning.

Hay, D. & Davis, D. (2004). The Voluntary Choice of an Auditor of Any Level of Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23 (2), 37-53.

Hay, D. C., Knechel, W. R., & Wong, N. (2006). Audit fees: a meta-analysis of the effect of supply and demand attributes. *Contemporary Accounting Research*, 23 (1), 141-191.

Hernandez, M. (2012). Toward an understanding of the psychology of stewardship. *Academy of Management Review*, 37(2), 172-193.

Holderness, C.G., & Sheehan, D.P. (1991). Monitoring an owner: The case of Turner Broadcasting. *Journal of Financial Economics*, 30 (2), 325-346.

Hope, O-K., Langli, J.C., & Thomas, W.B. (2012). Agency conflicts and auditing in private firms. *Accounting, Organization and Society*, 37, 500-517.

Hung, H. (1998). A typology of the theories of the roles of governing boards. *Corporate Governance: An International Review*, 6(2), 101-111.

IBR (2006). Algemene controlenormen. Opgevraagd op 12 februari, 2014, via [https://www.ibr-ire.be/nl/regelgeving/normen_en_aanbevelingen/normen/Documents/6892_Algemene-controlenormen-\(clean-version\).pdf](https://www.ibr-ire.be/nl/regelgeving/normen_en_aanbevelingen/normen/Documents/6892_Algemene-controlenormen-(clean-version).pdf).

IBR (2007a). Commissarisverslag opgesteld overeenkomstig artikelen 144 en 148 van het Wetboek Vennootschappen. Opgevraagd op 12 februari, 2014, via https://www.ibr-ire.be/nl/publicaties/actuele_reeksen/brochures/algemeen/Pages/Brochure-Commissarisverslag-opgesteld-overeenkomstig-artikelen-144-en-148-van-het-Wetboek-van-ve.aspx.

IBR (2007b). Normen van het instituut der bedrijfsrevisoren inzake bepaalde aspecten verbonden met de onafhankelijkheid van de commissaris. Opgevraagd op 14 februari, 2014, via https://www.ibr-ire.be/nl/regelgeving/normen_en_aanbevelingen/normen/Documents/7357_Norm-en-inzake-bepaalde-aspecten-die-verband-houden-met-de-onafhankelijkheid-van-de-commissaris.pdf.

IBR (z.d.). Wat is een bedrijfsevisor? Opgevraagd op 10 februari, 2014, via https://www.ibr-ire.be/nl/het_beroep/de_bedrijfsrevisor/wat_is_ee_n_bedrijfsrevisor/Pages/default.aspx.

Jensen, M.C. en Meckling, W.H. (1976), Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3, 305-360.

Johnson, V., Khurana, I., & Reynolds, J.K. (2002). Audit firm Tenure and the quality of financial reports. *Contemporary Accounting Research*, 19 (4), 637-660.

Kilgore, A., Radich, R., & Harrison, G. (2011). The Relative Importance of Audit Quality Attributes. *Australian Accounting Review*, 21 (3), 253-265.

Kim, J-B., Simunic, D.A., Stein, M.T., & Yi, C.H. (2011). Voluntary Audits and the Cost of Debt Capital for Privately Held Firms: Korean Evidence. *Contemporary Accounting Research*, 28 (2), 585-615.

Knechel, W.R., Niemi, L., & Sundgren, S. (2008). Determinants of Auditor Choice: Evidence from a Small Client Market. *International Journal of Auditing*, 12, 65-88.

Krishnan, G.V. & Visvanathan, G. (2009). Do auditors price audit committee's expertise? The case of accounting versus nonaccounting financial experts. *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 24 (1), 115-144.

- Lawrence, A., Minutti-Meza, M., & Zhang, P. (2011). Can Big four versus non-Big four differences in audit-quality proxies be attributed to client characteristics? *The accounting review*, 86 (1), 259-286.
- Lee, H. Y., V. Mande, and R. Ortman. (2004). The effect of audit committee and board of director independence on auditor resignation. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 23 (2), 131-146.
- Lennox, C.S. (1999). Audit quality and auditor size: an evaluation of reputation and deep pockets hypotheses. *Journal of Business Finance & Accounting*, 26 (7) & (8), 779-805.
- Lennox, C. (2005). Management Ownership and Audit Firm Size. *Contemporary Accounting Research*, 22 (1), 205-227.
- Lin, L. (1996). The effectiveness of outside directors as corporate governance mechanism: Theories and evidence. *Northwestern University Law Review*, 90, 898-951.
- Lipton, M., & Lorsch, J.W. (1992). A modest proposal for improved Corporate Governance. *Business Lawyer*, 48, 59-77.
- Louis, H. (2005). Acquirers' abnormal returns and the non-Big 4 auditor clientele effect. *Journal of Accounting and Economics*, 40 (1-3), 75-99.
- Lubatkin, M.H., Schulze, W.S., Ling, Y., & Dino, R.N. (2005). The effects of parental altruism on the governance of family-managed firms. *Journal of Organizational Behavior*, 26 (3), 313-330.
- Mansi, S.S., Maxwell, W.F., & Miller, D.P. (2004). Does auditor quality and tenure matter to investors? Evidence from the bond market. *Journal of Accounting Research*, 42 (4), 755-793.
- Matthews, C., Cooper, B.J., & Leung, P. (1995). CEO's perceptions of internal audit in Australia. *International Auditing*, 10 (4), 61-64.
- Mercken, R. (2013). Syllabus Internationale controlestandaarden.
- Meyers, J., Meyers, L., & Omer, T. (2003). Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: a case for mandatory auditor rotation?. *The Accounting Review*, 78 (3), 779-799.
- Minichilli, A., Zattoni, A., & Zona, F. (2009). Making boards effective: An empirical examination of Board Task Performance. *British Journal of Management*, 20(1), 55-74.
- Morck, R, Shleifer A., & Vishny, R.W. (1988). Management ownership and market valuation: An empirical analysis. *Journal of Financial Economics*, 20 (1), 292-315.

Nationale Bank van België (2014). *Termijn van goedkeuring en neerlegging*. Opgevraagd op 21 maart, 2014, via http://www.nbb.be/pub/03_00_00_00_00/03_05_00_00_00/03_05_01_00_00/03_05_01_09_00.htm?l=nl.

Niskanen, M., Karjalainen, J., & Niskanen, J. (2010). The Role of Auditing in Small, Private Family Firms: Is It About Quality and Credibility? *Family Business Review*, 23 (3), 230-245.

Niskanen, M., Karjalainen, J., & Niskanen, J. (2011). Demand for Audit Quality in Private Firms: Evidence on Ownership Effects. *International Journal of Auditing*, 15, 43-65.

O'Sullivan, N. (1999). Board characteristics and audit pricing post-Cadbury: a research note. *The European Accounting Review*, 8 (2), 253-263.

Patton, A. & Baker, J.C. (1987). Why don't directors rock the boat? *Harvard Business Review*, 65, 10-18.

Pitman, J.A. & Fortin, S (2004). Auditor choice and the cost of debt capital for newly public firms. *Journal of Accounting and Economics*, 37 (1), 113-136.

Porter, M.E. (1980). *Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors*. New York: Free Press.

Raheja, C.G. (2005). Determinants of board size and composition: a theory of Corporate boards. *Journal of financial and quantitative analysis*, 40 (2), 283-306.

Rechner, L. & Dalton, D. (1991), CEO duality and organizational performance: A longitudinal study. *Strategic Management Journal*, 12(2), 155-160.

Schulze, W.S., Lubatkin, M.H., Dino, R.N., & Buchholtz, A.K. (2001). Agency Relationships in Family Firms: Theory and Evidence. *Organization Science*, 12 (2), 99-116.

Schulze, W.S., Lubatkin, M.H., & Dino, R.N. (2003). Toward a theory of agency and altruism in family firms. *Journal of Business Venturing*, 18, 473-490.

Sekaran, U., & Bougie, R. (2010). *Research Methods for Business: A Skill Building Approach*. John Wiley & Sons Ltd.

Simunic, D., & Stein, M. (1987). Product Differentiation in Auditing: Auditor Choice in the Market for Unseasoned New Issues. The Canadian Certified General Accountants Research Foundation.

Trendstop (2013). *Sectorklassement*. Opgevraagd op 2 april, 2014, via <http://trendstop.knack.be/nl/sector/rev/bedrijfsrevisoren.aspx>

Vafeas, N. (2005). Audit committees, boards, and the quality of reported earnings. *Contemporary Accounting Research*, 22 (4), 1093-1122.

Van Boven, R. (2007). De accountant en de belastingconsulent als "onafhankelijke" of "externe" bestuurder. *Accountancy & Tax*, 1, 21-26.

Waarom een vrijwillige controle? (z.d.). Opgevraagd op 21 februari, 2014, via <http://www.vanoers-audit.nl/jaarrekening-audit/vrijwillige-controle/>.

Wetboek vennootschappen (2013). Opgevraagd op 13 oktober, 2013, via <http://www.ejustice.just.fgov.be> .

Wolfson, N. (1984). *The Modern Corporation: Free Markets versus Regulation*. New York, NY: McGraw-Hill.

Bijlagen

I. Onafhankelijkheidscriteria

De onafhankelijk bestuurder in de zin van artikel 526bis, § 2, dient ten minste te voldoen aan volgende criteria :

1° gedurende een tijdvak van vijf jaar voorafgaand aan zijn benoeming, noch in de vennootschap, noch in een daarmee verbonden vennootschap of persoon zoals bepaald in artikel 11, een mandaat van uitvoerend lid van het bestuursorgaan of een functie van lid van het directiecomité of van persoon belast met het dagelijks bestuur hebben uitgeoefend;

2° niet meer dan drie opeenvolgende mandaten als niet-uitvoerend bestuurder in de raad van bestuur hebben uitgeoefend, zonder dat dit tijdvak langer mag zijn dan twaalf jaar;

3° gedurende een tijdvak van drie jaar voorafgaand aan zijn benoeming, geen deel hebben uitgemaakt van het leidinggevend personeel in de zin van artikel 19, 2°, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, van de vennootschap of van een daarmee verbonden vennootschap of persoon zoals bepaald in artikel 11;

4° geen vergoeding of ander belangrijk voordeel van vermogensrechtelijke aard ontvangen of hebben ontvangen van de vennootschap of van een daarmee verbonden vennootschap of persoon zoals bepaald in artikel 11, buiten de tantièmes en de vergoeding die hij eventueel ontvangt of heeft ontvangen als niet-uitvoerend lid van het bestuursorgaan of lid van het toezichthoudende orgaan;

5° a) geen maatschappelijke rechten bezitten die een tiende of meer vertegenwoordigen van het kapitaal, van het maatschappelijk fonds of van een categorie aandelen van de vennootschap;

b) indien hij maatschappelijke rechten bezit die een quotum van minder dan 10 % vertegenwoordigen :

- mogen die maatschappelijke rechten samen met de maatschappelijke rechten die in dezelfde vennootschap worden aangehouden door vennootschappen waarover de onafhankelijk bestuurder controle heeft, geen tiende bereiken van het kapitaal, van het maatschappelijk fonds of van een categorie aandelen van de vennootschap;

of

- mogen de daden van beschikking over die aandelen of de uitoefening van de daaraan verbonden rechten niet onderworpen zijn aan overeenkomsten of aan eenzijdige verbintenissen die het onafhankelijk lid van het bestuursorgaan heeft aangegaan;

c) in geen geval een aandeelhouder vertegenwoordigen die onder de voorwaarden valt van dit punt;

6° geen significante zakelijke relatie hebben of in het voorbije boekjaar hebben gehad met de vennootschap of met een daarmee verbonden vennootschap of persoon zoals bepaald in artikel 11, noch rechtstreeks noch als vennoot, aandeelhouder, lid van het bestuursorgaan of lid van het leidinggevend personeel in de zin van artikel 19, 2°, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, van een vennootschap of persoon die een dergelijke relatie onderhoudt;

7° in de voorbije drie jaar geen vennoot of werknemer zijn geweest van de huidige of vorige [commissaris]¹ van de vennootschap of van een daarmee verbonden vennootschap of persoon in de zin van artikel 11;

8° geen uitvoerend lid zijn van het bestuursorgaan van een andere vennootschap waarin een uitvoerend bestuurder van de vennootschap zetelt in de hoedanigheid van niet-uitvoerend lid van het bestuursorgaan of als lid van het toezichthoudende orgaan, en geen andere belangrijke banden hebben met uitvoerende bestuurders van de vennootschap uit hoofde van functies bij andere vennootschappen of organen;

9° geen echtgenoot, wettelijk samenwonende partner of bloed- of aanverwanten tot de tweede graad hebben die in de vennootschap of in een daarmee verbonden vennootschap of persoon zoals bepaald in artikel 11, een mandaat van lid van het bestuursorgaan, lid van het directiecomité, persoon belast met het dagelijks bestuur of lid van het leidinggevend personeel, in de zin van artikel 19, 2°, van de wet van 20 september 1948 houdende organisatie van het bedrijfsleven, uitoefenen, of die zich een van de andere in de punten 1° tot 8° beschreven gevallen bevinden.

II. Vragenlijst

Beste,

Ik ben een masterstudent Toegepaste Economische Wetenschappen, afstudeerrichting accountancy aan de UHasselt. In het kader van mijn masterproef onderzoek ik de invloed van de CEO op de keuze voor auditkwaliteit bij private ondernemingen in Vlaanderen. Om mijn onderzoek tot een goed einde te brengen, heb ik nog enkele essentiële gegevens nodig die ik door middel van deze vragenlijst hoop te verkrijgen.

Voor een correcte verwerking van de gegevens is het noodzakelijk dat de bedrijfsleider/CEO deze vragenlijst invult. De gegevens zullen volledig anoniem verwerkt worden, er zal in de masterproef dan ook niet verwezen worden naar een individueel bedrijf.

Het invullen van de vragenlijst zal gemiddeld 10 minuten in beslag nemen.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

Lise Veestraeten

1. Realiseerde uw onderneming in 2012 een omzet in het buitenland? JA / NEEN

2. Beschouwt u uw onderneming als een familieonderneming? JA / NEEN

3. Is minstens 50% van de aandelen in handen van familieleden? JA / NEEN

4. Was u als onderneming wettelijk verplicht om in 2012 een auditor aan te stellen?
JA / NEEN

5. Door welke firma werd de audit in 2012 uitgevoerd?

6. Wie bepaalde de keuze voor deze firma volgens u in 2012?
 - Management (CEO)
 - Auditcomité
 - Raad van Bestuur
 - Aandeelhouders
 - Andere

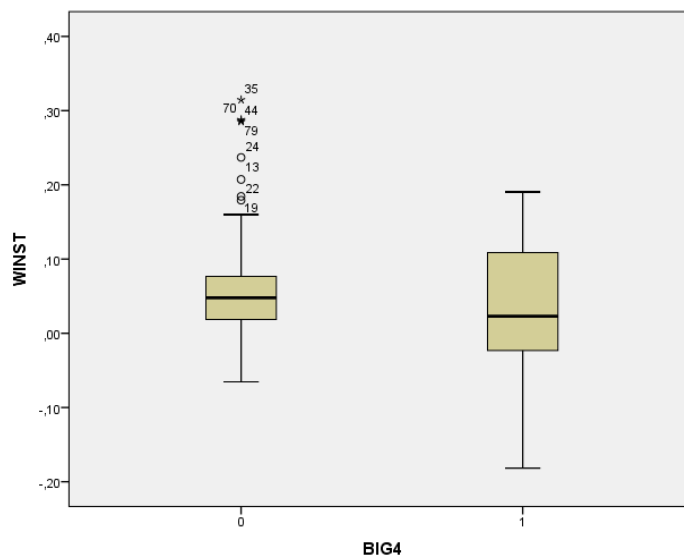
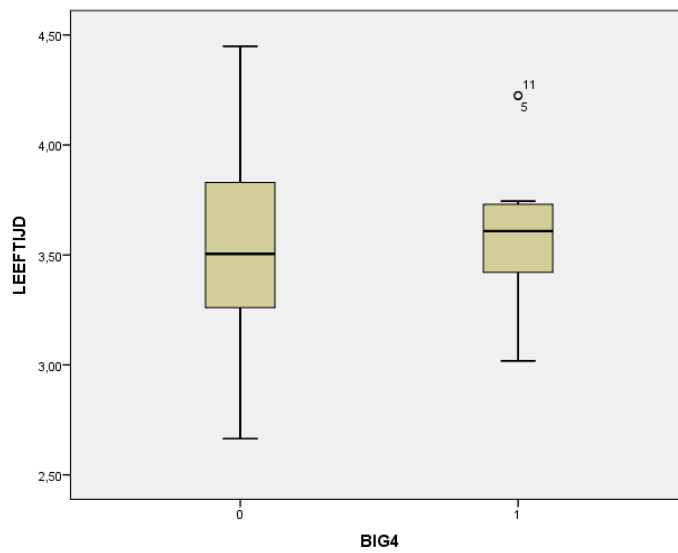
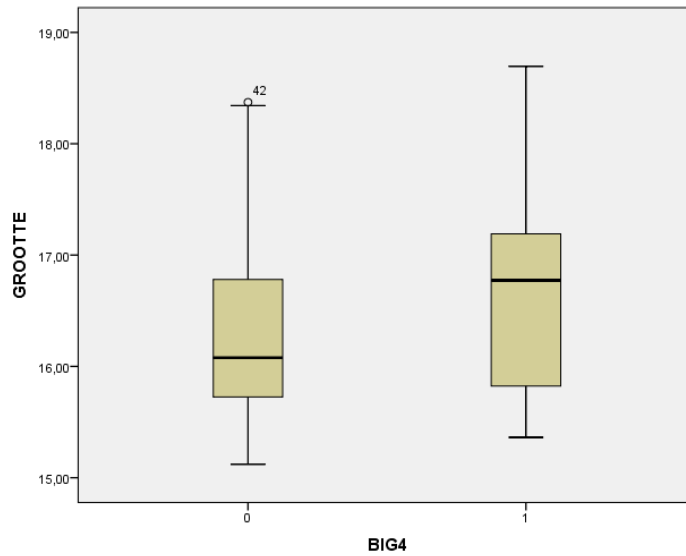
7. Maakte uw onderneming in 2012 deel uit van een groep?
8. Werd de keuze van de auditor bepaald door de groep?
9. Kan u met een kruisje aangeven in welke mate u akkoord gaat met de stellingen hieronder? (1= helemaal niet mee eens, 2= niet mee eens, 3 = neutraal, 4= mee eens; 5= helemaal mee eens)

	1	2	3	4	5
Als mijn onderneming niet wettelijk verplicht zou zijn om een auditor aan te stellen, zou ik alsnog een auditor aanstellen.					
De voordelen aan het laten uitvoeren van een audit overstijgen de kosten van een audit niet.					
Het laten uitvoeren van een audit vergroot de betrouwbaarheid van mijn jaarrekening naar buitenstaanders toe.					
Het laten uitvoeren van een audit verbetert de efficiëntie van processen binnen mijn onderneming.					
Wanneer een onderneming een audit laat uitvoeren, vergemakkelijkt dit de onderhandelingen met de bank bij het aanvragen van een lening.					
Wanneer werknemers op de hoogte zijn van de aanstelling van een auditor, zullen zij minder frauderen.					
Een auditor verhoogt het vertrouwen dat familieleden hebben in de CEO.					
Een auditor kan geschillen tussen mij en de aandeelhouders oplossen.					

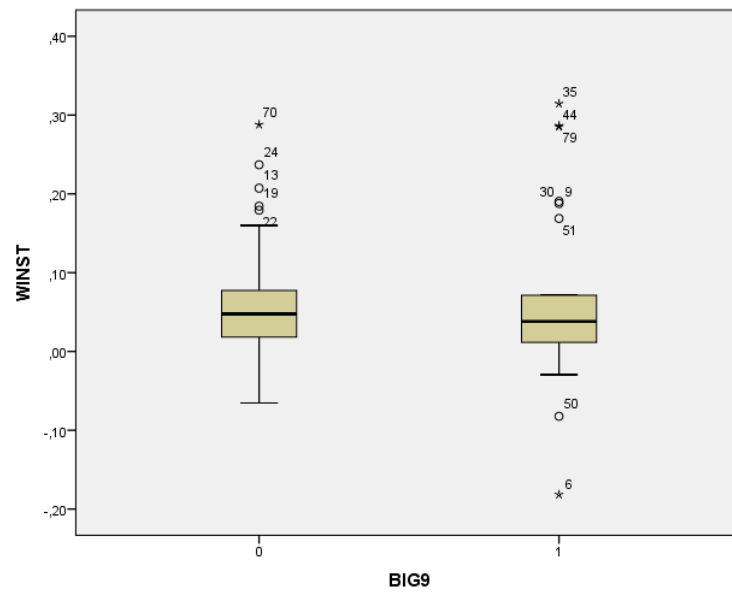
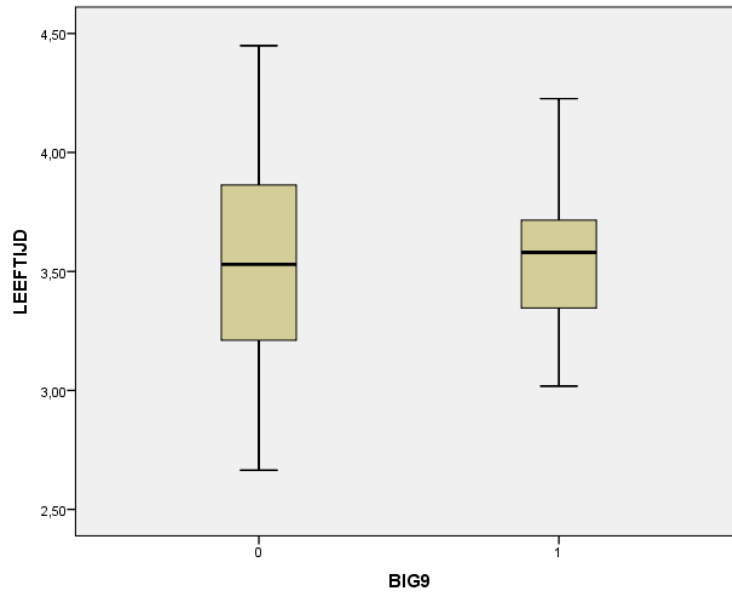
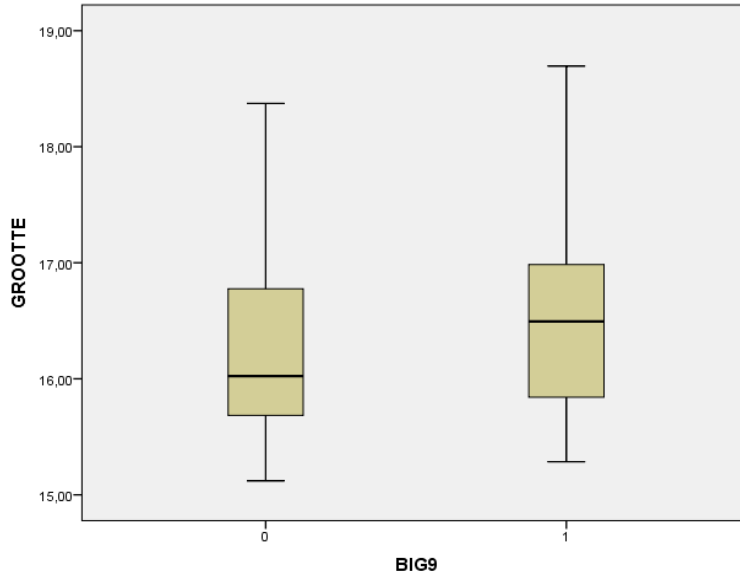
10. Hoeveel percent van de aandelen van de onderneming waren in 2012 in handen van het managementteam als geheel?
11. Hoeveel percent van de aandelen van de onderneming waren in 2012 in handen van de CEO?
12. Had uw onderneming in 2012 een raad van bestuur? JA / NEEN
13. Was de CEO de voorzitter van de raad van bestuur in 2012? JA / NEEN
14. Hoeveel bestuurders telde de raad van bestuur in 2012?
15. Hoeveel bestuurders waren hiervan externe bestuurders?
(Een externe bestuurder is een bestuurder die niet is tewerkgesteld binnen de onderneming en die geen aandelen bezit van de onderneming.)
16. Hoeveel maal heeft de raad van bestuur vergaderd in 2012? ...

III. Boxplots

- Big 4

- **Big 9**

IV. Correlatietabel

Correlations

Control Variables			BIG4	BIG9	PERC_CEO	MNG_OWN	CEO_OWN	CEO_DUAL	BEST	VERG	VERG_D	ONAF_BEST	ONAF_BEST_D	RVB
GROEP & EXPORT & GROOTTE & LEEF TIJD & WINST	BIG4	Correlation	1,000	,628	-,012	-,290	-,320	-,018	,078	-,218	-,035	,039	,096	.
		Significance	.	,000	,924	,015	,007	,881	,521	,070	,771	,749	,429	.
		df	0	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68
	BIG9	Correlation	,628	1,000	-,150	-,143	-,196	-,152	,148	-,087	-,126	,183	,155	.
		Significance	,000	.	,214	,236	,103	,211	,223	,472	,299	,130	,200	.
		df	68	0	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68
	PERC_	Correlation	-,012	-,150	1,000	-,267	-,147	,035	,059	,005	,068	-,146	-,033	.
	CEO	Significance	,924	,214	.	,025	,226	,776	,628	,970	,578	,229	,786	.
		df	68	68	0	68	68	68	68	68	68	68	68	68
	MNG_	Correlation	-,290	-,143	-,267	1,000	,704	,258	-,182	,099	-,157	-,182	-,160	.
	OWN	Significance	,015	,236	,025	.	,000	,031	,132	,415	,193	,131	,185	.
		df	68	68	68	0	68	68	68	68	68	68	68	68
	CEO_	Correlation	-,320	-,196	-,147	,704	1,000	,250	-,235	,082	-,172	-,179	-,201	.
	OWN	Significance	,007	,103	,226	,000	.	,037	,050	,498	,155	,138	,095	.
		df	68	68	68	68	0	68	68	68	68	68	68	68
	CEO_	Correlation	-,018	-,152	,035	,258	,250	1,000	-,060	,016	-,160	-,089	-,171	.
	DUAL	Significance	,881	,211	,776	,031	,037	.	,625	,892	,185	,466	,156	.
		df	68	68	68	68	68	0	68	68	68	68	68	68
	BEST	Correlation	,078	,148	,059	-,182	-,235	-,060	1,000	-,074	,273	,413	,446	.
		Significance	,521	,223	,628	,132	,050	,625	.	,545	,022	,000	,000	.

	df	68	68	68	68	68	68	0	68	68	68	68	68
VERG	Correlation	-.218	-.087	.005	.099	.082	.016	-.074	1,000	.209	-.124	-.119	.
	Significance	.070	.472	.970	.415	.498	.892	.545	.	.083	.305	.328	.
	df	68	68	68	68	68	68	68	0	68	68	68	68
VERG_D	Correlation	-.035	-.126	.068	-.157	-.172	-.160	.273	.209	1,000	.100	.167	.
	Significance	.771	.299	.578	.193	.155	.185	.022	.083	.	.410	.166	.
	df	68	68	68	68	68	68	68	68	0	68	68	68
ONAF_	Correlation	.039	.183	-.146	-.182	-.179	-.089	.413	-.124	.100	1,000	.878	.
BEST	Significance	.749	.130	.229	.131	.138	.466	.000	.305	.410	.	.000	.
	df	68	68	68	68	68	68	68	68	68	0	68	68
ONAF_	Correlation	.096	.155	-.033	-.160	-.201	-.171	.446	-.119	.167	.878	1,000	.
BEST_D	Significance	.429	.200	.786	.185	.095	.156	.000	.328	.166	.000	.	.
	df	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	0	68
RVB	Correlation	1,000
	Significance
	df	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	68	0

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

De keuze voor auditkwaliteit: de CEO als drijvende kracht?

Richting: **master in de toegepaste economische wetenschappen-accountancy en financiering**

Jaar: **2014**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Vestraeten, Lise

Datum: **27/05/2014**